

**The Project Gutenberg eBook of Kommunistinen yhteiskunta vuonna 2000, by
Richard Michaelis**

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kommunistinen yhteiskunta vuonna 2000

Author: Richard Michaelis

Release date: March 4, 2006 [EBook #17912]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KOMMUNISTINEN YHTEISKUNTA VUONNA 2000
***

Produced by Matti Järvinen and Tuija Lindholm.

KOMMUNISTINEN YHTEISKUNTA VUONNA 2000

JATKOA JA VASTAUS EDWARD BELLAMYN ROMAANIIN "VUONNA 2000"

Kirjoittanut
Richard Michaelis

Saksasta suomentanut
H. K.

Ensimmäisen kerran julkaissut
Arvi A. Karisto 1909.

Tekijän alkulause.

Jokainen pyrkimys etsiä totuutta ja aikaansaada parannusta oloissamme ansaitsee tunnustusta — silloinkin, kun emme voi hyväksyä suuntaa ja ehdotettuja toimenpiteitä. Herra Edvard Bellamyn kirja

"Vuonna 2000" on yritys parantaa ihmiskunnan tilaa ja on senvuoksi kiitosta ansaitseva; mutta jos me hänen parannusehdotuksiltaan riisumme sen kimmeltelevän vaipan, johon hän on ne pukeutunut, ei jää jällelle muuta kuin silkkaa kommunismia. Ja tämä on kaikkialla, missä se on otettu käytäntöön ilman uskonnollista pohjaa, osottautunut mahdottomaksi toteuttaa.

Chicago on viimeisinä neljänätoista vuonna ollut kommunistisen ja anarkistisen liikkeen keskustana Yhdysvalloissa. Kun minä toimittamassani lehdessä "Freie Presse" puolustin niitä perusaatteita, joilla amerikalainen valtio-olemus lepää, Europan liiaksiasutuista teollisuusmaista maahan kuljetettuja oppeja vastaan, tutustuin niin hyvin näihin kuin noiden yhteiskunnanpelastajien houereisiin ja omituisuuksiin, jotka aivan täydestä todesta luulivat, että heidän hallussaan muka oli jokin aivan varma parannuskeino, jonka avulla he eivät tekisi täydelliseksi ainoastaan kaikkia inhimillisiä laitoksia vaan vieläpä itse ihmisetkin.

Herra Bellamy edustaa sentään maltillisempia mielipiteitä kuin mitä monet muut ovat opettaneet; mutta hänellä on Chicagon kommunistein ja anarkistein kanssa yhteistä se, että hän on käynyt kykenemättömäksi oikein arvostelemaan nykyajan laitoksia, oloja ja ihmisiä, että hän katsoo aivan liian vähäisiksi ne esteet, jotka vaikeuttavat hänen ehdottamiensa muutosten toimeenpanoa, että hän todella uskoo, että hänen valtioilmalinnansa tuossa tuokiassa muuttuvat tosikuviksi ja että hän asuttaa pilviparatiisinsa enkelien kaltaisilla olennoilla, jotka ovat päässeet kaikista inhimillisistä heikkouksista eivätkä missään tapauksessa tekisi mitään vääryyttä. Oletus, että miehet ja naiset kommunistisessa valtiossa kokonaan vapautuisivat itsekkyydestä, kateudesta, vihasta, luulevaisuudesta, riidanhalusta ja vallanhimosta, on yhtä järkevä tai järjetön kuin otaksuminen, että ihminen voi nukkua 113 vuotta ja sitte herätä yhtä nuorena ja voimakkaana kuin oli maata mennessään.

Mitä kummallisia toimenpiteitä yhteiskunnanpelastajat toisinaan ehdottavatkaan! Joh. Most tahtoo yhdenvertaisuuden nimessä ensin ottaa hengiltä ne, jotka eivät kaikissa asioissa ole samaa mieltä kuin hän. Sitte hän poistaisi kaikki lait ja virkamiehet ja päästäisi sitten luonnon vapaasti irralleen.

Herra Bellamy taas tahtoi, niinkään yhdenvertaisuuden nimessä, riistää kaikilta kelvollisilta ja ahkerilta työmiehiltä melkoisen osan siitä, mitä he työllään ovat ansainneet, ja jakaa sen kykenemättömille, tuhmille ja laiskoille työmiehille, ja tämä olisi sitte sitä, mitä Herra Bellamy nimittää oikeudeksi ja yhdenvertaisuudeksi.

Ja saavuttaakseen tämän otaksutun "tasa-arvoisuuden" täytyisi herra Bellamyn luonnollisesti uhrata vapaa kilpailu, tuo jättiläisvoima, joka on nostanut meidät kaikki ja herra Bellamyn meidän kanssamme sille korkealle sivistys- ja siveellisyydentalolle, jolla ihmiskunta nyt on. On totta, että vapaan kilpailun seurauksena on ollut ja vieläkin on suuria väärinkäytöksiä. Mutta jokainen järjestelmä voi johtaa väärinkäytöksiin, ja se seikka, että jotain asiaa väärinkäytetään, ei ollenkaan todista, että asia itsessään olisi huono.

Ei kukaan voi kieltää, että vapaa kilpailu on kristillisen sivistyksen vuosisatoina korkealle kehittänyt ihmiskunnan henkisiä ja aineellisia voimia, että vapaa kilpailu näiden vuosisatojen kuluessa on kannustanut kaikkia ihmisiä panemaan liikkeelle paraat kykynsä ja nostanut sukumme niin korkealle tasolle, että tavallisella työmiehellä on enemmän mukavuuksia ja nautintoja saatavissa kuin niillä kuninkailla, joista Homeros laulaa.

Jokaisella ihmispolvella on suoritettava suuria tehtäviä, ja meidän tehtävämme on järjestää kapitaalinen ja työn väliset suhteet, jotka ovat tulleet erittäin vaikeiksi sen jälkeen, kun höyryvoiman keksimisen kautta useilla ammattialoilla on tapahtunut suuria muutoksia.

Meidän on löydettävä keinot ja tiet, ei välttääksemme työtä, jota herra Bellamy kirjassaan pitää jonakin pahana, vaan parantaaksemme aikamme aivosyöpä: alituinen epävarmuus ja köyhyyden pelko. Mutta sen voimme tehdä yhteistoiminnan kautta ja vakuutusyhtiöiden avulla, jotka ovat perustetut keskinäisyyden pohjalle, ilman että meidän täytyy joutua kommunismiin, tuohon inhimillisen yhteiskunnan alhaisimpaan olomuotoon.

Epätäydellisyyden, joka on ihmiskunnalle ominainen, täytyy luonnollisesti esiintyä myös kaikissa sen töissä ja laitoksissa, eikä senvuoksi mikään ole helpompaa, kuin jossain tulevaisuuden-romaanissa osottaa kaikkien ihmisten ja asioiden riittämättömyys ja sitte rakennella enkelien asumia pilvilinnoja.

Minä aion nyt tehdä katsauksen tulevaisuuteen. Olen osottava, kuinka herra Bellamyn kauniin kertomuksen täytyy loppua, jos sitä jatketaan. Aikomukseni on osottaa, että herra Bellamy yrittää saada aikaan ehdottoman yhdenvertaisuuden tilan, mutta sitte, epäillen sen mahdollisuutta, puoltaa eriarvoisuutta, joka monessa suhteessa tulisi rasittavammaksi kuin nykyiset olot. Olen näyttävä, että herra Bellamyn esittämän hallitusmuodon vallalla ollessa suosikkijärjestelmän ja turmeluksen julkisessa ja ammattielämässä täytyisi runsaasti rehtaa. Olen todistava, että herra Bellamyn Yhdysvalloissa on hyvin vähän inhimillistä vapautta huomattavissa ja että itsetietoinen, riippumaton Amerikan kansa ei

koskaan kärsisi sellaista orjuutta, ja minä olen aivan epäamättömästi näyttävä toteen, että kansa herra Bellamyn ylistämässä valtiossa tulisi olemaan paljoa köyhempi kuin nyt.

En suinkaan kiellä, että meidän yhteiskuntamme on kipeästi perinpohjaisten parannusten tarpeessa; mutta en ole valmis sokeasti seuraamaan herra Bellamya, herra Most'ia tai ketä tahansa vaan siitä syystä, että hän väittää heti voivansa vapauttaa maailman kaikista epäkohdista. Minulla ei ole aikomusta päistikkää syöksyä pimeyteen.

Jos herra Bellamy ja hänen kannattajansa ovat niin varmat siitä, että voivat perustaa tuhatvuotisen valtakunnan, jossa inhimillinen onni asustaa, niin tehkötö niinkuin "Amana Societyn" kommunistit, jotka perustivat Jowan valtioon yhteiskunnan, jossa vallitsee uskonnon pohjalle perustuva omaisuuden yhteys. Yhdysvaltain hallituksella on vielä suuret alat hyvää maata, johon herra Bellamy ja hänen ystävänsä voivat asettua ja maailmalle osottaa, kuinka ihmiskunta käden käännähdyksessä tehdään täydelliseksi. Mutta heidän ei pitäisi vaatia Yhdysvaltain kansaa hylkäämään nykyistä hallitusmuotoaan ja yhteiskuntajärjestystään, ennenkuin herra Bellamy ja hänen ystävänsä ovat todistaneet, että heidän yhteiskunnan parantamiseksi keksimänsä keinot ovat käytännössä varmasti tehoavia.

Chicago, Huhtikuulla 1890.

Richard Michaelis

ENSIMÄINEN LUKU.

Esitelläkseni itseni niille lukijoille, jotka eivät tunne herra Edward Bellamy'n kirjaa "Looking Backward" ("Katsaus taaksepäin")[1], kerron tässä lyhyesti elämäni merkilliset tapaukset, jotka kerrotaan mainitussa teoksessa.

Minä olen syntynyt 26 p. jouluk. 1857 Bostonissa ja sain kasteessa nimen Julian West. Kävin ensin alempaa koulua ja sitte ylemmän opiston kotikaupungissani; mutta kun minulla oli melkoinen omaisuus, en antautunut mihinkään virkaan enkä ammattiin. Olin kihloissa kauniin Edith Bartlett'in kanssa. Aikomuksemme oli mennä naimisiin heti, kun uusi taloni saataisiin asuttavaan kuntoon. Valitettavasti kirvesmiesten ja muurarien lakot useita kertoja keskeyttivät rakennustyön, ja minä asuin edelleenkin isäni talossa, jossa kolme perheemme sukupolvea oli elänyt.

[1] Suomeksi ilmestynyt Työväen Sanomalehti Osakeyhtiön kustannuksella Helsingissä v. 1907 nimellä "Vuonna 2000". Kaikki tässä kirjassa esiintyvät viittaukset sivulukuihin tarkoittavat tätä painosta.

Kun usein kärsin unettomuutta, olin antanut vanhan taloni perustukseen laittaa holvin, johon suurkaupungin melu ei päässyt tunkeutumaan untani häiritsemään. Holvi oli kokonaan tulenkestävä ja raitista ilmaa tuli sinne rautaisen putken kautta, joka ulottui talon katolle.

Saadakseni unta olin usein pakotettu käyttämään mesmeristin apua. Niinpä myös 30 p. toukok. 1887. Vietettyäni kaksi unetonta yötä lähetin mustan palvelijani Sawyerin erään tri Pillsbury'n luo, joka tällaisissa tilaisuuksissa aina kernaasti oli auttanut. Lääkäri oli juuri lähtemäisillään kaupungista, etsiäkseen itselleen toimialaa New Orleansissa ja viimeisen kerran hän siis nyt minua hoiti. Minä käskin Sawyeriä herättämään itseni seuraavana aamuna klo 9 ja vaivuin sitte mesmeristin temppujen vaikutuksesta raskaaseen uneen.

Kun heräsin, huomasin, että olin nukkunut 113 vuotta, 3 kuukautta ja 11 päivää.

Minä sain tietää, että vanha taloni oli palanut ja Sawyer liekeissä saanut surmansa. Tri Pillsbury oli jättänyt Bostonin, maanalaisen holvin olemassaolo oli ollut ystäväilleni tuntematon, taloa ei oltu enää uudelleen rakennettu ja niin olin maannut raskaassa unessa enemmän kuin sata vuotta, kunnes eräs tri Leete, joka asui talossa, joka oli osittain rakennettu entisen taloni tontille, v. 2000 alkaessaan erään laboratorion rakennustyötä löysi holvini sekä minut.

Sain tietää, että Edith Bartlett oli minua 14 vuotta surtuaan mennyt naimisiin, että tri Leeten rouva oli Edith'in tyttären tytär ja hänen tyttärensä Edith siis sen nuoren naisen tyttären tyttären tytär, jonka tahdoin naida 113 vuotta sitte.

Murtumaton voimani kesti sen valtavan vaikutuksen, jonka nämä tiedot minuun tekivät. Tunsin itseni pian tri Leeten talossa kotiutuneeksi, sitä enemmän, kun nuori Edith piankin sydämessäni anasti sen

paikan, joka kerran oli kuulunut Edith Bartlett'ille. Eikä kestänyt kauaa, ennenkuin Edith Leete, romantisella, säälliväisellä sydämellä varustettu, rakastettava tyttö, suostui rupeamaan äitinsä isoäidin seuraajaksi, s. o. morsiamekseni.

Mutta vielä huomattavampia, kuin oman kohtaloni muutos, olivat yhteiskunnallisella alalla tapahtuneet muutokset.

Tri Leete selitti minulle uuden asiain järjestyksen.

Yksityisten liikeyritykset olivat lakanneet. Valtio pitää 20:nneen vuosisadan lopussa huolta kaikista yritysistä, joita ennen yksityiset henkilöt tai seurat ja yhtiöt olivat panneet alulle ja johtaneet. Kaikki terveet ihmiset, naiset niinkuin miehetkin, kuuluvat 21:nnestä 45:nteen ikävuoteensa työarmeijaan. Yli 45 vuotta vanhoja henkilöitä otetaan palvelukseen ainoastaan poikkeustapauksessa, suuren hädän uhatessa.

Raha on poistettu; mutta jokainen Yhdysvaltain asukas saa yhtä suuren osan "teollisuusarmeijan" työn tuloksista maksumääräyksenä, paperilipun muodossa, jonka arvo on merkitty dollareissa ja centeissä. Jokaisessa kaupunginosassa ja jokaisessa suuremmissa maaseutupiirissä on varastohuone, josta kansa saa kaikki mitä se tarvitsee. Ostettujen tavaroiden hinta merkitään reikäämiskoneella ostajan maksumääräyslippuun ja hänen saamisestaan hallituksen kirjoissa vedetään pois ostettujen tavaroiden hinta.

Ruuan valmistavat suuret keittiöt. Vaatteet pestään ja paikataan suurissa laitoksissa. Kullakin on vapaus syödä joko kotonaan tai ruokaloissa. Ruokalajeja on runsaasti ja voipa saada itselleen ruokalassa erityisen aterioidenhuoneen. Aterian hinta riippuu siitä, mitä ruokalajeja tilataan ja missä ne nautitaan.

Joka perheellä on oma talonsa. Sisustus on asukkaan omaisuutta. Vuokran suuruus riippuu talon suuruudesta ja sisustuksesta ja merkitään sekin reikäämiskoneella lippuun.

Kaikkien Yhdysvaltain asukkaiden tulee käydä koulua, kunnes ovat täyttäneet 21 vuotta. Silloin he tulevat työarmeijan jäseniksi. Ensimmäisenä kolmena vuonna heitä sanotaan rekryyteiksi eli oppilaisiksi. Heidän tulee toimittaa tavallisimpia töitä ja ehdottomasti totella upseereja eli päällismiehiä. Heidän käytöksestään pidetään kirjaa, johon merkitään jokaisen rekryytin kyky ja käytös.

Ensimmäisten kolmen vuoden kuluttua voi jokainen rekryytti valita toimialansa. Mikäli mahdollista, pannaan rekryytit sellaisiin toimiin, joista eniten pitävät. Ensinnä saavat ne rekryytit valita, joilla on parhaat todistukset. Monien täytyy valita toinen, vieläpä kolmaskin kerta, koska eräille toimialoille on liian paljon pyrkijöitä. Ja taas toisten on tyydyttävä niihin paikkoihin, jotka heidän esimiehensä heille osottavat.

Kaikki työarmeijan jäsenet jaetaan kykynsä ja käytöksensä mukaan kolmeen osastoon ja parilla todistuksilla varustetut oppilaat voivat kolmivuotisen rekryyttikauden jälkeen päästä sen ammattikunnan ensimmäiseen osastoon, johon tahtovat yhtyä.

Ammattikunnan kenraali nimittää sen kaikki upseerit. Luutnantit otetaan ensimmäisen osaston jäsenistä. Kapteenit valitsee kenraali luutnanttien, överstit kapteenien joukosta. Kenraalin valitsevat hänen ammattikuntansa entiset jäsenet, s. o. ne, jotka ovat täyttäneet 45 vuotta. Kaikkien ammattikuntien entiset jäsenet valitsevat myös päälliköt läheisten ammattikuntien muodostamille kymmenelle suurelle osastolle eli ryhmälle, joihin työarmeija on jaettu. Nämä päälliköt valitaan ammattikuntain kenraaleista. Entiset ammattikuntain jäsenet valitsevat myös Yhdysvaltain presidentin, jonka täytyy olla ollut yhden noista kymmenestä suuresta osastosta päällikkönä. Presidentti, työarmeijan kymmenen suuren osaston päälliköt ja kaikkien ammattikuntien kenraalit asuvat Washingtonissa.

Työarmeijaan kuuluvilla ei ole oikeutta äänestää upseerien vaalissa, jotka heitä tulevat komentamaan. 24-vuotisena työaikanaan he eivät millään lailla ole edustetut; mutta jos he tahtovat esimestään vastaan valittaa, voivat he jättää valituksensa tuomarin ratkaistavaksi, jonka päätöksestä ei voi vedota.

Tuomarit valitsee presidentti niiden ammattikunnan jäsenten joukosta, jotka ovat eronneet työarmeijasta ja ovat yli 45 vuotta vanhoja. Tuomarien palvelusaika on viisi vuotta.

Tuomioistuimet, asianajajat, vankilat, sheriffit (nimismiehet), veronkantajat ja -maksajat ja monet muut virat ovat poistettut. Rikollisia käsitellään sairaaloissa mielenvikaisina.

Liittohallitus ohjaa kaikkea. Jos se huomaa, että jollekin toimialalle tunkee paljo vapaaehtoisia, samalla kun toiset ammattikunnat valittavat halukasten puutetta, niin hallitus pidentää työaikaa suosituissa ammateissa ja vähentää työtuntien lukua niissä ammateissa, jotka tarvitsevat enemmän

pyrkijöitä.

Naisilla on omat upseerinsa, kenraalinsa ja tuomarinsa, ja he muodostavat työn apuarmeijan. He saavat samat nosto-osotteet kuin miehetkin, ja kun keittäminen, pesu ja talouskappineiden korjaus toimitetaan muualla, on 20:nneen vuosisadan naisella enemmän aikaa tuottavaan työhön kuin naisilla 19:nneen vuosisadan lopulla.

Rekryytit, jotka ovat palvelleet kolme vuotta, voivat siirtyä teknillisiin, lääketieteellisiin ja muihin opistoihin; mutta jos he eivät kykene seuraamaan luokkansa mukana, täytyy heidän erota. Lääkärit, joilla ei ole tarpeeksi potilaita eivätkä siis nauti kansalaistensa luottamusta, saavat tyytyä siihen, että heille osotetaan toinen toimiala.

Jos ihmiset haluavat perustaa sanomalehden, voivat he kokoontua ja yhteisesti luovuttaa valtiolle tarpeellisen määrän maksumääräyslippujaan, korvatakseen sille toimittajien, latojien ja painajien työn menettämisen.

Jos joku tahtoo julkaista kirjan, voi hän sen kirjoittaa joutohetkinään ja painattaa, luovuttamalla valtiolle osan maksumääräslipuistaan latomisen, painamisen ja paperin maksuksi. Myydyistä kirjoista hän sitte saa vastaavan korvauksen.

Papit, aivan niinkuin sanomalehdentoimittajat, ovat niiden kustannettavat, jotka tahtovat kuulla heidän saarnojansa.

Rammat ja muut, jotka eivät kykene täyttämään työarmeijan jäsenelle kuuluvia velvollisuuksia, saavat siitä huolimatta täyden osansa työn tuloksista. Se tosiasia, että he ovat ihmisiä, oikeuttaa heidät saamaan täyden osan kaikesta hyvästä, mitä maa tuottaa, tuottakoot itse vähän tai ei mitään.

Yhdysvaltain eri valtioiden hallitukset ovat hyödyttöminä poistettut.

Kaikki muut sivistyneet kansat ovat järjestäneet työn ja kansalaistensa käyttämisen samalla tavalla kuin Yhdysvallat ja he käyvät vapaata kauppaa keskenään. Joka vuoden alussa tasoitetaan eri maiden saamiset sellaisilla tavaroilla, jotka kaikkialla ovat käypiä.

Uusi asiain järjestys tekee kansoille mahdolliseksi elää ilman suruja ja seuraus siitä on, että useimmat terveruumiiset miehet ja naiset saavuttavat 85—90 vuoden ijän.

Näin kertoi minulle tri Leete useiden keskustelujen kuluessa uudesta yhteiskuntajärjestyksestä. Tohtori puhui suurella innostuksella valtiosta, jossa hän elää, eikä epäillyt kutsua sitä tuhatvuotiseksi valtakunnaksi.

Tri Leete vapautti minut siitä surusta ja epävarmuudesta, jota tunsin vastaiseen toimintaani nähden työarmeijassa. Hän ilmoitti minulle, että minulle oli tarjona 19:nneen vuosisadan historian professorin paikka Shawmut opistossa Bostonissa.

TOINEN LUKU.

Kun ensi kertaa astuin Shawmut Opiston isoon saliin, jossa minun tuli pitää luentoni, huomasin lähellä salin ovea noin 40 vuoden ikäisen herran. Hän oli liian vanha, jotta olisin voinut häntä pitää ylioppilaana, ja kun en ollut häntä nähnyt, kun tri Leete minulle esitteli laitoksen professorit, olin jonkun verran utelias tietämään, mistä syystä hän läsnäolollaan kunnioitti ensimmäistä luentoani.

Sydämellinen vastaanotto, joka oli osakseni tullut professorien puolelta, se tosiasia, että ylioppilaat täyttivät joka paikan salissa, vaikuttivat minuun kannustavasti ja kun yliopiston johtaja tri White oli muutamilla imartelevilla sanoilla esittänyt minut elävänä todistajana 19:nneen vuosisadan sivistyksestä, aloin luentoni mitä paraimmassa mielentilassa.

Puheeni oli tietysti kokonaan niiden sanojen vaikutuksen alaisena, mitkä tri Leete oli minulle lausunut 19:nneen ja 20:nneen vuosisadan eduista ja varjopuolista toisiinsa verraten.

Minä selitin, että kuulijoiden ei pitänyt minulta odottaa mitään yleiskatsausta kummankin vuosisadan sivistyksen omituisuuksista, ei myöskään mitään nykyisen asiaintilan ylistystä. Minä tahdoin vaan kosketella eräitä olosuhteita, joita voidaan pitää kummankin vuosisadan tunnusmerkkeinä.

Yhdeksänentoista vuosisadan ajanhengen tunnusmerkkinä kuvailin mieletöntä kilpailua. Tässä

inhottavassa taistelussa täytyi ihmisen "pettää, kehua, tunkea toisia syrjään, väärentää, ostaa liian halvalla ja myydä liian kalliilla hinnalla, hävittää kilpaileva liike, jonka avulla hänen naapurinsa elätti pienokaisiaan, houkutellessa ihmisiä ostamaan, mitä heidän ei olisi pitänyt ostaa, ja myymään, mitä heidän ei olisi pitänyt myydä, riistää työntekijöitään, kiristää velallisiaan ja pettää velkojiaan"[1], voidakseen elättää niitä, joiden elättäminen oli heidän velvollisuutensa. Minä osotin, että 19:nneen vuosisadan lopulla "on täytynyt olla paljon sellaisiakin henkilöitä, jotka olisivat mieluummin uhranneet oman elämänsä, jos siitä yksistään olisi ollut kysymys, kuin pitäneet sitä yllä toisien käsistä riistetyllä leivällä" [2]. Minä esitin, että tämä mieletön ja tuhoisa kilpailu aina oli jäytännyt ihmisten henkeä ja ruumista ja että tämä kalvava kuume vielä oli pahentunut täydellisen köyhtymisen alituisesta pelosta. Epävarmuuden kummitus oli vainonnut 19:nneen vuosisadan ihmistä askel askeleelta, se oli hänen kanssaan istunut pöydässä, hänen kanssaan noussut vuoteeseen ja kuiskannut hänelle: "Tee sinä työtä kuinka paljon tahansa, nouse ani varhain ylös ja raada myöhäiseen iltaan, ole viekas ryöväri tai rehellinen palvelija — et sittenkään koskaan voi olla varma asemastasi. Nyt voit olla rikas, mutta kuitenkin voit vielä tulla köyhäksi. Jätä lapsillesi perinnöksi kuinka suuria rikkauksia tahansa — et kuitenkaan voi koskaan ostaa varmuutta siitä, ettei poikasi joudu joskus palvelemaan nykyistä palvelijaasi tai ettei tyttäresi täydy joskus myydä itseänsä leivän tähden."[3].

[1] S. 227, 228.

[2] S. 227.

[3] S. 264.

Sata kolmelta vuodelta sitte raatoivat ihmiset kuin orjat, kunnes olivat näännyksissä, saamatta silti edes varmuutta siitä, etteivät köyhyä tai kuole tuskallista nälkäkuolemaa. Tänään, siunatun yhdeksänentoista vuosisadan lopussa, vaeltakoon ihmiskunta vapauden, turvallisuuden, onnellisuuden ja tasa-arvoisuuden ruusunhoitoisessa valossa. Kahdennenkymmenennen vuosisadan nuoriso nauttikoon etevissä kouluissa erinomaista opetusta ja valitkoon kolmivuotisen oppiajan päätettyään vapaasti alansa. Työarmeijassa palvellessaan sälliköön työajan lyhyys heidän edelleen kehittää henkistä sivistystään ja jääköön heille kuitenkin enemmän lepoaikaa kuin sata vuotta sitte olisi katsottu sopivaksi tehtaissa, maanviljelystyössä ja muilla toimialoilla.

Vapaina kaikista suruista, ollen täydellisesti sopusoinnussa toisten ihmisten kanssa, ilman valtiollisten puolueiden häiritsevää vaikutusta, omistaen rikkauksia, jommoisia kansain historia ei tunne, voisimme todella sanoa: "Ihmiskunnan pitkä, kolkko talvi on ohitse. Sen kesä on tullut. Se on murtanut kotelonsa. Taivas on sen tarkoituksena" [1].

[1] S. 240.

Minä olin puhunut innostuksella, niin, syvällä liikutuksella ja odotin ainakin suosiollista vastaanottoa puheelleni. Mutta ainoastaan yksityisiä ja kylmiä suosionosoituksia kuului, kun olin lopettanut esitykseni. Tuskin neljäs osa salissa olevista ylioppilaista katsoi vaivakseen osottaa yhtyvän esittämiini mielipiteisiin ja nämäkin harvat näyttivät enemmän kohteliaisuudesta kuin sydämellisestä myötämielisyydestä tuovan julki suosionsa. Tämä kylmä vastaanotto oli minulle sellainen pettymys, etten ollut tarpeeksi rohkea heti jättääkseni istuinpaikkaani ja mennäkseni ylioppilasjoukkion läpi näiden poistuessa salista.

Olin senvuoksi jotain puuhailevinani pulpettini ääressä, kunnes kaikki olivat lähteneet tiehensä, lukuun ottamatta herraa, joka sisäänastuessa oli kiinnittänyt huomiotani. Hän jäi ovelle seisomaan, silminnähtävästi odottaen poistumistani.

"Te kuulutte yliopistoon", kysyin minä, peittääkseni hämillisyyttäni.

"Kuulun toki", vastasi hän huulillaan keveä hymy, joka vaati minua edelleen kyselemään.

"Arvattavasti minulla on ilo teissä oppia tuntemaan yksi herroista virkaveljistäni", jatkoin minä. "Nimeni on West."

"Vielä kuukausi takaperin olin professori Forest, teidän edeltäjänne 19:nneen vuosisadan historian opettajana. Nyt olen yksi pedelleista [1] ja esimieheni on ystävällisesti antanut minun hoidettavakseni juuri tämän salin."

[1] Pedelleiksi sanotaan eräänlaisia yliopiston vahtimestareja. Suom. muist.

Viime päivinä olin kuullut niin paljon uutta ja hämmästyttävää, etten juuri vähästä hämmästynyt.

Mutta että yliopiston professorin toimeksi voitiin antaa saman salin puhtaana pitäminen, jossa hän sitä ennen oli opettanut, se kaikui niin uskomattomalta ja avasi omaan vastaiseen uraani nähden niin

epämiellyttäviä näköaloja, etten voinut salata hämmästyksiäni.

"Ja mikä on aiheuttanut tämän kummallisen paikanmuutoksen?" kysyin minä.

"Vertaillessani ihmiskunnan sivistystä ja tilaa vuonna 1900 ja vuonna 2000 tulin toisiin johtopäätöksiin kuin te", vastasi Forest.

"Ette kai toki tahtone väittää, että ihmisillä viime vuosisadan lopulla oli paremmat olot kuin nykyisellä polvella?" kysyin minä, samalla hämmästyneenä ja uteliaana.

"Se on tosiaankin minun mielipiteeni", sanoi Forest.

"Tämän omituisen katsantokannan voin selittää vain siten, että teillä ei ole ollut tilaisuutta persoonallisesti tutkia oloja, jotka teistä näyttävät niin kiitettäviltä", huudahdin.

"Minun täytyy tietysti myöntää, että olen oppini saanut kirjastoistamme ja että te 19:nneen vuosisadan sivistystä koskevien mielipiteittenne tueksi voitte vedota persoonalliseen kokemukseenne", vastasi Forest. "Sitävastoin ette kai niin hyvin tunne asian nykyistä tilaa. Te olette ammentaneet tietonne 20:nneestä vuosisadasta yhdestä ainoasta lähteestä, ja tämä lähde on tri Leete. Minä voinen siis väittää, että minulla on tarkemmat tiedot teidän aikanne sivistyksestä kuin teillä meidän oloistamme, koska minä voin vedota useampiin todistajiin kuin te."

"Sitte ette hyväksy mielipiteitä, joita esitin luennossani?"

"Teidän esitelmänne julkaistaan epäilemättä kaikissa hallituksen lehdissä, siis melkein kaikissa maan sanomalehdissä", vastasi Forest, välttämättä antamasta suoraa vastausta kysymykseeni.

"Te puhutte hallituksen lehdistä", kysyin ihmeissäni. "Onko hallituksella sanomalehtiä ja tarvitseeko se äänenkannattajia?"

"Tietysti hallituksella on omat lehtensä. Ja on yhtä vaikeaa kuin epämiellyttävää julkaista lehteä, joka hallitusta moittii tai vastustaa. Meillä on senvuoksi hyvin vähän sellaisia lehtiä."

"Mutta sanoihan tri Leete minulle: "Meillä ei ole puolueita eikä politikoitsijoita, ja vallanhimo ja lahjojenotto ovat sanoja, joilla on nykyään vain historiallinen merkitys." [1]. Ja nyt te puhutte hallituksen vastustajista ja heidän sanomalehdistään?" Tätä lausuessani ilmeni epäilystä sekä äänessäni että katseissani, mutta herra Forest ei siitä joutunut hämilleen.

[1] S. 48.

Hän purskahti äänekkääseen nauruun ja sanoi sitte: "Suokaa anteeksi iloisuuteni, mutta tri Leete on suuri leikinlaskija ja hän on aina varma, että leikkipuheellaan saa kuulijakunnan nauramaan! Todellakin! Tämäpä on verratonta! Olisinpa tahtonut nähdä hänen naamansa, kun hän teille kertoi nämä ilmestykset."

Ja Forest puhkesi uudestaan nauramaan, niin että kyyneleet silmistä tippuivat.

"Pyydän anteeksi, herra West", jatkoi herra Forest, kun hänen iloisuuteensa vastasin vaitiololla. "Mutta te ymmärtäisitte kyllä minua ja yhtyisitte todennäköisesti nauruuni, jos tuntisitte tri Leeten yhtä hyvin kuin minä ja sitte kuulisitte hänen puhuvan politikoitsijoiden puutteesta. Mutta tahdon tässä heti selittää", lisäsi herra Forest rauhallisemmalla äänellä, "etten suinkaan halveksu tri Leeteä. Hän on hiukan häikäilemätön kujeilija ja ovela politikoitsija; muutoin niin hyvä mies, kuin meidän aikanamme suinkin on mahdollista."

"Tri Leete on politikoitsija?" kysyin uudelleen hämmästyen.

"Onpa kylläkin. Tri Leete on hallituspuolueen vaikutusvaltaisin johtaja Bostonissa. Hänen vaikutustaan saan kiittää, että vielä olen yliopiston kanssa tekemisissä."

Forest huomasi, etten käsittänyt tätä selitystä ja lisäsi sentähden: "Kun minä, vertaillessani kummankin vuosisadan sivistystä, tulin siihen johtopäätökseen, että kommunismi oli osoittautunut erehdykseksi, pantiin minut syytteeseen opiskelevan nuorison viettelemisestä ja turmelemisestä. Tuomio, tällaisissa tapauksissa tavallinen, kuului: "huruinhuoneeseen suljettava." Sillä meidän vallanpitäjiemme mielestä voi vain mielipuoli nousta parasta yhteiskuntajärjestystä vastaan, mikä ihmiskunnalla milloinkaan on ollut. Tri Leete selitti kuitenkin, että minun mielipuolisuuteni oli niin vaaratonta laatua, että sulkeminen huruinhuoneeseen oli tarpeeton, samalla kun se tulisi kalliiksikin. Minä voisin vielä ansaita ylläpitoni, toimittamalla helpompia töitä yliopistorakennuksessa. Siten olisin professoreille ja ylioppilaille elävänä varoituksena, että olisivat varovaisia puheissaan ja opeissaan."

"Ylioppilaat näyttävät olevan teidän mielipidettänne, sillä he ottivat puheeni hyvin kylmästi vastaan", huomautin, kääntääkseni keskustelun toisaalle ja estääkseni isäntäni ominaisuuksia enää joutumasta puheen alaisiksi.

Forest'in läpituokevat, harmaat silmät katselivat silmänräpäyksen ajan omiini. Sitte hän sanoi ystävällisesti.

"Uskon, että olette puhuneet vakaumuksenne mukaan, herra West. Mutta eikö teistä ole tuntunut, ettette ole tehneet oikeutta ajallenne ja aikalaisillenne. Pakottiko kilpailu tosiaankin jokaisen pettämään naapuriaan, nylkemään työmiehiään, kuristamaan velallisiaan ja riistämään leivän toisen suusta? Olivatko tosiaankin teidän aikanne useimmat ihmiset pettureita ja verenimijöitä? Olivatko kaikki työmiehet orjia, jotka joka päivä tekivät työtä, kunnes nääntyivät? Aikakauskirjoista ja historiallisista teoksista tiedän hyvin, että suurten ammattiyhdistysten jäsenet teidän päivinänne usein tekivät lakkoja, koska pitivät kahdeksaa tuntia työpäivänä ja kieltäytyivät hyvää maksuakin vastaan tekemästä työtä 9 tai 10 tuntia. Siitä päättäen teillä oli voimakas, ylpeä ja riippumaton työväenluokka, ja minusta on melkein loukkaus sanoa heitä orjiksi. Ja mitä tyttöihin tulee, olen lukenut valituksia siitä, että perheenmäntien teidän aikanne oli hyvin vaikeata saada itselleen apulaista ja että keittäjättäret ja palvelijättäret kykynsä mukaan saivat kahdesta viiteen dollariin viikossa ynnä ruoan. Siveällä työllä ei siis ollut mitään syytä "myydä itseään leivästä." Tosin ei teidänkään päivienne sivistys ollut likimainkaan vioista vapaa. Itse asiassa ei mikään maan päällä ole täydellistä. Mutta teidän kuvauksenne 19:nneen vuosisadan sivistyksestä oli niin synkästi väritetty, että ylioppilaat, jotka hekin tietävät jotain noiden päivien historiasta, eivät mitenkään voineet innostua luennostanne. Se tuskin olisi voinut olla mahdollista jo siitäkin syystä, että useat näistä nuorista miehistä eivät lähimainkaan niin ehdottomasti ihaile nykyisiä oloja kuin te. Puhun aivan suoraan, herra West, ja toivon että annatte anteeksi avomielisyyteni. Tahtoisin tehdä teille palveluksen, kuvaamalla teille olojamme, laitoksiamme ja ihmisiämme aivan sellaisina kuin ovat."

Hänen äänessään oli niin lämmin sävy ja hänen katseensa niin ystävällinen, etten voinut olla poismenessäni puristamatta hänen kättään, vaikkakin kaikki hänen sanansa olivat suunnatut ystäviäni ja omia mielipiteitäni vastaan ja senvuoksi minuun koskivat. Menin alakuloisena kotiin, mielessäni punniten niitä vastaväitteitä, joita Forest oli esittänyt luentoani vastaan.

Tapasin tri Leete'n ja naiset yhdessä. Edith kysyi minulta, oliko ensimmäinen esiintymiseni professorina käynyt toivomusteni mukaan. Periaatteeni on olla aina suora ja rehellinen. Minä kerroin sentähden ystävilleni asiain menon, luentoni pääsisällyksen, kylmän vastaanoton, jonka se sai osakseen, ja oman pettymykseni. Mainitsin myös, että herra Forest oli arvostellut puhettani, ja myönsin, että hänen eroava mielipiteensä oli oikeutettu sikäli, että olin väittänyt kaikissa 19:nneen vuosisadan ihmisissä olleen ne paheet, jotka kilpailu minun aikani oli kasvattanut ainoastaan yksityisissä. Sanoista, jotka Forest oli lausunut tri Leete'stä, en luonnollisesti maininnut mitään.

Minun kertomukseni ei nähtävästi tehnyt tri Leete'en aivan mieluista vaikutusta. Lyhyen vaitiolon jälkeen hän sanoi: "Arvelen, että häikäilemätön kilpailu 19:nneen vuosisadan lopulla ehdottomasti pienemmässä tai suuremmassa määrässä turmeli koko kansan — useimmissa tapauksissa suuremmassa määrässä. Senvuoksi pidän luentoanne erinomaisena esityksenä johtavista periaatteista enkä luule, että teidän olisi syytä tuumaakaan väistyä omaksumastanne kannasta. Kylmän vastaanoton, jonka saitte osaksenne, ei tarvitse teitä huolestuttaa. Se on Forest'in opettaja-ajan seurauksia. Hän on ylioppilaittemme päihin kylvänyt väärät mielipiteensä, sokean kunnioituksensa vapaata kilpailua ja vastenmielisyytensä asiain nykyistä järjestystä kohtaan. Teidän tehtävänne on nyt selittää noille nuorille miehille kummankin yhteiskuntajärjestyksen arvo toisiinsa verraten. Alinomaa koettamalla johtaa ylioppilaita harhaan panee Forest kärsivällisyytemme lujalle koetukselle. — Onko hän teille maininnut olleensa teidän edeltäjänne?"

"Hän teki sen, kun häneltä kysyin, kuuluiko hän opettajistoon. Hän sanoi, että hänet oli erotettu "kerettiläisyyden" tähden ja että hän saa teitä kiittää siitä, että pääsi verrattain lievällä rangaistuksella."

"Forest'in tapa ei ole salata mielipiteitään, ja uskallan siis olettaa, että hän on teille antanut kauniin kuvauksen tri Leete'stä", sanoi isäntäni hymyillen.

Asiain sillä kannalla ollen oli minusta tarkoituksenmukaisinta toistaa mielipiteet, jotka Forest oli lausunut tri Leete'stä, varsinkin kun ne eivät olleet ilkimielisiä, vaan pikemmin imartelevia isännälleni. Voin ehkä lisätä, että olin hiukan utelias kuulemaan, mitä tri Leete'llä oli sanottavaa Forest'in väitteeseen, että hän oli politikoitsija ja hallituspuolueen johtaja.

Sanoin siis: "Forest nauroi sydämellisesti, kun toistin sananne, ettei teillä ole puolueita eikä politikoitsijoita. Hän sanoi teitä leikinlaskijaksi, ovelaksi politikoitsijaksi, hallituspuolueen johtajaksi ja kunnan mieheksi."

Tri Leete hymyili hiukan tuimasti, kun hän vastasi: "Se on luonteentodistus, josta minun oikeastaan pitäisi olla ylpeä, koska sen on lausunut morkkaaajaksi muuttunut arvostelija. Mitä tulee Forest'in väitteeseen, että olisin politikoitsija, voin siihen vaan vastata, etten koskaan ole ollut missään virassa; ja se seikka, että hallitus erikoistapauksissa kysyy neuvoani, ei kai tehne minua hallituspuolueen johtajaksi, sillä se kunnia on tullut usein muidenkin kansalaisten osaksi. Valtiollisia puolueita meillä ei ole. On tietysti muutamia parantumattomia moittijoita, joita, niinkuin Forest'ia, on mahdoton tyydyttää, ja joitakuita radikaalisia riitapukareita. Mutta heihin ei panna paljon huomiota, kunhan vain eivät häiritse ihmisten rauhaa. Jos he sen tekevät, lähetämme me heidät parannuslaitokseen, jossa heitä hoidetaan sopivalla tavalla."

Vaikka viimeiset sanat lausuttiinkin tavallisella kevyellä keskustelusävyllä, tekivät ne kuitenkin minuun syvän vaikutuksen. "Jos he sen tekevät, lähetämme me heidät parannuslaitokseen, jossa heitä hoidetaan sopivalla tavalla." Eikö tämä todistanut oikeaksi Forest'in väitettä, että ne, jotka uskalsivat vastustaa kommunismia, melkein aina tuomittiin suljettaviksi houruinhuoneeseen.

Epämieluisat ajatukseni keskeytti Edithin hempeä ääni: "Minä arvelen, rakas isä", sanoi hän, "että herra Forest on yhtä kunniallinen kuin hyväätarhoittavakin mies, ja hänen pitäisi sallia lausua ajatuksensa, vaikkapa ne olisivat vääriä tai omituisiakin. Ylioppilaat epäilemättä lopuksi huomaavat, että meidän yhteiskuntajärjestyksemme on niin hyvä kuin se olla voi. Sitäpaitsi on huvittavaa kuulla joskus toisiakin mielipiteitä."

Isällisellä hellyydellä lasi tri Leete oikean kätensä Edithin runsaille kiharoille ja sanoi: "Naiset Ranskan kuninkaan Ludvig XVI:n hovissa pitivät myös erittäin huvittavina mielipiteitä, jotka aiheuttivat vallankumouksen ja maksoivat monille "huvitetuista" naisista ja herroista heidän päänsä, jotka giljotiini katkaisi. — Ajatukset ovat tulikipunoita, jotka helposti voivat aiheuttaa tulipalon, jollei niitä tarkasti valvota."

KOLMAS LUKU.

En ollut koskaan erityisesti tutkinut kansantaloutta eikä siis koskaan ollut juolahtanut mieleeni tutkistella taloudellisten periaatteiden arvoa. Vapaa kilpailuko vai omaisuuden yhteyskö olisi, ihmiskunnalle edullisempi — tämä kysymys ei ollut vielä koskaan juolahtanut mieleeni. Kun siis Tri Leete yhtä varmalla kuin vaikuttavalla tavallaan selitti, kuinka yhteiskunta vapaan kilpailun poistamisen jälkeen oli järjestetty, en edes ollut huomannut, että tämä järjestys lepäsi kommunistisilla periaatteilla. Minä arvelin, että ihmiskunta oli luonut itselleen tuhatvuotisen valtakunnan, ja kun tri Leete sanoi minulle, että kaikki ihmiset 20:nneen vuosisadan lopulla elivät yhtä mukavasti, melkein pä yllellisesti, kuin hän itsekin, silloin en epäillyt, että jokaisen täytyi olla tyytyväinen uuteen yhteiskuntajärjestykseen.

Mutta ylioppilaiden puolelta osakseni tullut kylmä vastaanotto ja keskusteluni herra Forest'in kanssa opettivat minulle, etteivät kaikki Yhdysvaltain asukkaat Herran vuonna 2000 pitäneet nykyistä yhteiskuntajärjestystä tuhatvuotisena valtakuntana, ja minun täytyy myöntää, että tämä huomio koski minuun kipeästi. Sillä suloinen rauha, ennen tuntematon levollisuus oli astunut sydämmeeni, kun tri Leete kertoi rajattomasta onnellisuudesta, jota ihmiskunta sai nauttia 20:nnellä vuosisadalla.

Uusi asemani velvoitti minua nyt perusteellisesti tutkimaan kansantaloudellisia kysymyksiä. Tosin olisin yksinkertaisesti voinut kuvailla yhteiskunnallisia ja valtiollisia oloja Yhdysvalloissa edellisen vuosisadan lopulla ja ne taustana ylistellä uutta asiain järjestystä; mutta se ei olisi minua itseäni tyydyttänyt. Tahdoin itse perusteellisesti ja vertaillen tutkimalla saada selville, kummalle taloudellisista suunnista etusija oli myönnettävä. Senvuoksi seurustelin herra Forest'in kanssa, saadakseni kuulla hänen perustelunsa tri Leete'in esittämiä oppeja vastaan. Tämä seurustelu herra Forest'in kanssa ei tavallaan ollut minulle aivan mieluisa, minut kun aina valtasi epämieluisa tunne ajattellessani, että Forest'in mielipiteet ja periaatteet osottautuisivat oikeammiksi. Sillä Forest'in mielipiteiden voitto oli minusta sama kuin palaaminen oloihin, jotka olivat minulle perinpohjin vastenmieliset tuottamiensa surujen ja epämuokavuuksien tähden. Minusta näytti tri Leeten valtiojärjestys paratiisilta, josta Forest tahtoi minut karkoittaa.

Seuraavissa luennoissani rajoituin tarkasti kuvaamaan "työmarkkinoita" Bostonissa v. 1887. Huolellisesti karttaen kaikkia liioitteluja vedin esillä olevista tosiasioista ainoastaan eittämättömiä johtopäätöksiä. Minä osotin, kuinka pääoma ja työ kumpikin olivat kärsineet noiden päivien lukuisista lakoista ja ylistin nykyistä asiain järjestystä, koska se tekee tuollaiset järjettömät taloudelliset taistelut mahdottomiksi.

Luentojeni jälkeen keskustelin aina herra Forest'in kanssa, joka oli yhtä halukas puhumaan uudesta yhteiskuntajärjestyksestä kuin tri Leete.

"Hallituksen ystävät sanovat minua parantumattomaksi morkkaajaksi", sanoi Forest, "ja he ovat oikeassa, joskin voisivat pukea arvostelunsa hiukan kohteliaampaan muotoon ja sanoa, että olen taipuvainen arvostelemaan ja punnitsemaan kaikkia asioita. Jokaista hallitusta, jonka alaisena kohtalo minut asettaa elämään, tutkisin ja arvostelisin, olipa hallitus hyvä tai huono. Minä en kannu mitään kaunaa niitä miehiä vastaan, jotka tänään hallitsevat Yhdysvaltoja. Päinvastoin myönnän, että he osottavat suurempaa viisautta, tarmoa ja kärsivällisyyttä toiminnassaan kuin sen hallituksen jäsenet, joka erosi 12 vuotta sitte. Johtavat periaatteet ovat väärät ja senpätähden täytyy seuraustenkin olla huonot, tehköön hallitus mitä tahansa, paikkaillakseen huonon järjestelmän huonoja seurauksia".

"Arvelette siis, että nykyinen järjestelmä on aivan väärä?" kysyin minä.

"Voitteko sitä epäillä?" vastasi Forest. "Katselkaahan ympärillenne. Onko johtavana perusajatuksena luomakunnassa yhtäläisyys vai erilaisuus. Te löydätte usein yhdennäköisyyttä, ette koskaan yhtäläisyyttä. Kasvientutkijat ovat koonneet tuhansittain lehtiä, jotka ensi silmäyksellä näyttävät aivan yhtäläisiltä; mutta huolellisesti tutkimalla ovat he keksineet aivan varmoja eroavaisuuksia. Erilaisuus on luonnonlaki ja jokainen yritys saada aikaan ehdotonta yhtäläisyyttä on luonnonvastainen ja järjetön. Sellaiset yritykset ovatkin kaikki menneet myttyyn. Kun muutamat ensimmäisistä kristityistäkin, lähimäisrakkauden johdattamina, ottivat keskuudessaan käytäntöön omaisuuden yhteyden, ei tämä luonnonvastainen yritys ollut pysyväistä laatua. Itse Prokrustes vainaja ei voinut tulla toimeen yhdellä vuoteella kaikkia varten; hän tarvitsi niitä kaksi, yhden pitkiä ja yhden lyhyitä uhrejaan varten, jotka joutuivat hänen käsiinsä. Mekin voisimme asettaa niin, että vastedes kaikkien miesten pituus on kuusi jalkaa, rintakehä ympärimitaten 42 tuumaa, nenä kreikkalainen, silmät siniset, tukka ruskea ja ääni tenoriääni, yhtä hyvin kuin voimme koettaa pakottaa kaiken elämän kommunistisessa yhteiskunnassa yhtäläisyyden pakkoröijyyn, luullen, että ihmisellä siinä muka on hyvä olla — Ottakaamme vaan henkisten ja ruumiillisten lahjojen erilaisuuden ohessa huomioon erilaiset taipumukset ja erilainen maku, ja toiminta-alojen moninaisuus ja vastatkaamme sitte kysymykseen, voiko ehdottomaan yhtäläisyyteen perustettu yhteiskuntajärjestys olla pysyvä".

"Jos olen muodostanut itselleni oikean kuvan yhteiskuntanne järjestelystä, niin olette tunnustaneet kaikkien ihmisten oikeuden ylläpitonsa saamiseen, antamalla jokaiselle yhtä suuren osan työn tuloksista; mutta te olette myös antaneet jokaiselle tilaisuuden valita sellaisen toiminta-alan, josta hän eniten pitää. Te olette edelleen yhteen ammattikuntaan kuuluvat työmiehet jakaneet osastoihin ja asteisiin, kannustaaksenne heitä pyrkimään kunnianhimoaan tyydyttääkseen yhä korkeampiin asteisiin, ja olette siten luoneet asemien eroavaisuuden, joka vastaa ihmisten erilaisuutta, josta äsken huomautitte".

"Niin on", sanoi Forest. "Olemme ensin tunnustaneet yhtäläisyyden periaatteet ja sitte jäsentäneet yhteiskuntamme erilaisuuden perustuksella, jolla tavoin pääsimme suoraan tunnustamasta sitä tosiasiaa, että uusi yhteiskuntajärjestys sekä oppiin että todellisuuteen nähden on epäluoma. Kysymys, johon meidän on vastattava, on hyvin yksinkertainen: *"Olemmeko kaikki toistemme kaltaisia?"* Jos niin on, silloin on kommunismi ainoa oikea yhteiskuntamuoto ja jokaisen pitäisi silloin saada yhtä suuri osansa yhteisen työn tuloksista. Jos emme ole kaikki yhtäläisiä, jos olemme sekä ruumiillisilta että henkisiltä kyvyiltämme erilaisia, jos työn tulokset ovat eri suuret, silloin ei ole mitään järkevää syytä jakaa työntuloksia tasan. Mutta me julistamme ensin yhtäläisyyden periaatteen ja väitämme, että me tämän yhtäläisyyden perustalla panemme tasan työn tulokset; — ja sitte me ja'amme kaikki työmiehet oppiaikanaan osottamansa kyvyn mukaan ensimmäisen, toisen ja kolmannen luokan työmiehiin... Ja useissa tapauksissa ovat nämä luokat vielä jaetut kahteen asteeseen, ylempään ja alempaan. Tästä siis näemme, että työmiehet on jaettu kuuteen osastoon ja vieläpä nimenomaan sillä perustuksella, että heidän kykynsä ovat *erilaiset*. Että heidän ahkeruutensakin on erilainen, sitä ei suoraan tunnusteta, mutta on kuitenkin tosiasia. Ihmisten *erilaisuus* siis *suoraan* tunnustetaan; mutta työn tulokset *jaetaan tasan yhtäläisyyden* nimessä.

"Nyt on epäilemättä jokaisella", jatkoi Forest ponnella, "luonnollinen oikeus toimintansa hedelmiin. Mutta me otamme ensi asteen oivalliselta työntekijältä osan hänen työnsä tuloksista, antaaksemme sen kuudennen osaston jollekin laiskurille. Luonnollisesti se on suoraa *ryöväystä*, joka ei edes kätkeydy "hallitusperiaatteen" kuluneeseen vaippaan; sillä tunnustammehan, jakamalla työmiehet erilaisten kykyjen perustuksella kuuteen osastoon, suoraan, että yhtäläisyys "on hölynpölyä". — Kuitenkin tuomitaan kaikki, jotka eivät pidä ahkeran riistämistä laiskan hyväksi korkeimpana valtioviisautena, paraimman yhteiskuntajärjestyksen vihollisiksi, mistä ihmiskunnan historia tietää kertoa."

"Te olette joihinkin määrin 19:nnen vuosisadan sivistyksen puolustaja", vastasin minä. "Mutta meidän aikanamme monet työväen johtajat nimittivät työnantajia "palkanvarkaiksi", s. o. näitä syytettiin siitä, että olivat itselleen ottaneet liian suuren osan työn tuloksista saadusta rahasta ja antaneet työmiehille

liian vähän palkkaa. Minusta näyttää kaiken omaisuuden tasanjako paljoo oikeammalta kuin jakotapa, jonka mukaan verrattain vähäinen joukko työnantajia voi rikastua työtätekevän monilukuisen kansan kustannuksella".

"Minä en ole mikään 19:nnen vuosisadan sivistyksen puoltaja", huudahti Forest. Minä väitän vaan, että *vapaa kilpailu*, joka oli vallalla sata vuotta sitte, on paljoo *parempi* kuin *kommunismi*, jonka alaisina nyt työskentelemme. Työnantajien väärä voitto, josta te puhutte, olisi helposti ollut autettavissa, jos teidän työmiehenne olisivat yhtyneet osuus- eli kumppanuskuntiin. Sata vuotta sitte ei ollut olemassa mitään lakia, joka olisi estänyt tusinaa suutareita vuokraamasta itselleen huoneustoa ynnä höyryvoimaa, ostamasta muutamia ompelu- y. m. koneita ja valmistamasta omaan laskuunsa jalkineita. Eikä ollut mitään lakia, joka olisi kieltänyt muita työmiehiä ostamasta jalkineitaan ainoastaan tällaisilta työkunnilta. Jos niin olisi tehty, olisivat työkunnan osakkaat saaneet tehtailijan, tukkukauppiaan, pikkukauppiaan ja työntekijän voiton, s. o. kaiken voiton mikä yleensä työstä on saatavissa. Kaikkien ammattialojen työntekijät olisivat vähitellen liittyneet työkunniksi, niin ollen yhtähaavaa työnantajia ja työntekijöitä. — Jos työmiehet katsoivat paremmaksi olla käyttämättä tätä oikeutta ja tätä tilaisuutta; jos he eivät viitsineet ottaa niskoilleen itsenäisestä liikkeenharjoittamisesta johtuvia suruja ja vaaraa; jos he mieluummin tekivät työtä työnantajalle, jättäen tämän niskoille liikkeenjohtamisesta koituvat huolet ja uskallukset; silloin heillä ei myöskään ollut oikeutta valittaa yrittelijän voittoa, jonka he yhtä hyvin olisivat voineet saada.

"Ja kun teidän aikanne työmiehet olivat tyytymättömät palkkaan tai kohteluun, voivat he itselleen etsiä toisen toimen, jota meidän työmiehemme eivät voi, koska valtio on ainoa työnantaja. Periaatetta, että jokaisella on oikeus siihen, mitä hän tuottaa, ei milloinkaan kielletty teidän aikanne. Mutta me olemme yhdenvertaisuuden ja oikeuden nimessä hyväksyneet sen "oikeudenmukaisen" periaatteen, että ahkeraa saa ryöstää laiskan hyväksi. Jos 19:nnen vuosisadan työmiehet, sensijaan että uhrasivat lakkoihin jättäjäissummia, olisivat työalan toisensa jälkeen perustaneet osuuskunnalliselle pohjalle, olisivat he verrattain vähällä vaivalla ratkaisseet sen, mitä te nimititte sosiaaliseksi, yhteiskunnalliseksi kysymykseksi. — Meiltä taas olisitte silloin säästäneet sen inhottavan muodon, jonka mukaan meidän yhteiskuntamme on nyt järjestetty ja hallittu."

"Työväenjärjestöt ja metelit olivat vaan seurauksia pääoman keskittymisestä, jota oli kasaantunut suuremmat joukot kuin koskaan ennen", sanoin minä, toistaen tri Leeten mielipiteet tästä kysymyksestä. "Ennenkuin tämä kokoontuminen alkoi, kun kaupan ja teollisuuden harjoittajina vielä olivat lukemattomat pienet, vähäisellä pääomalla varustetut liikkeet vähälukuisten mutta suunnattomalla pääomalla varustettujen suurliikkeitten asemesta, oli työntekijän asema työnantajaan nähden jotenkin vapaa ja riippumaton. Ja kun silloin pienikin pääoma tai uusi aate riitti hankkimaan jokaiselle uuden liikkeen, tuli työntekijöistä yhtämittäa työnantajia, eikä näiden luokkien välillä ollut määrättyä tai ylipääsemätöntä rajaa. Silloin ei tarvittu työväenjärjestöjä eikä myöskään voinut syntyä yleisiä lakkoja." [1]

[1] S. 42.

"Teidän sijassanne, herra West, en tekisi tri Leeten lauselmia omikseni", sanoi herra Forest hymyillen. "Tohtorilla on usein ollut tilaisuutta saada tässä asiassa todempia tietoja; mutta hän ei vaan tahdo luopua vääristä väitteistään. Minä ja muut olemme nämä hänen mielipiteensä niin usein kumonnet, että lopulla jo kävi yksitoikkoiseksi. Lakot eivät ole, niinkuin tri Leete sanoo, mikään verrattain uusi ilmiö kansantaloudellisella alalla. Yksi suurimpia lakkoja, joista historia meille kertoo, "*Secessio in montem sacrum*" (lähtö pyhälle vuorelle)[1], tapahtui jo v. 494 e. Kr. ja keskiajalla lakkasivat työläiset usein työstä, saadakseen korkeampia palkkoja, vaikka työ siihen aikaan oli paljoo lujemmin yhteen liitetty (ammattikunnat) kuin rahavalta. Ja mitä tulee työmiesten mahdolluuteen päästä työnantajiksi, voin yliopiston kirjastosta näyttää teille saksalaisen lehden "Freie Presse", joka v. 1888 ilmestyi Chicagossa ja jossa sen toimittaja, kumotessaan sen ajan kommunistien samallaisia väitteitä, viittaa siihen tosiasiaan, että Chicagossa v. 1888 oli 12,000 saksalais-amerikkalaista, jotka olivat joko talonomistajia tai tehtailijoita tai muita itsenäisiä liikkeenharjoittajia. Kaikki nämä olivat varattomina, enimmäkseen englannin kieltä taitamattomina tulleet Chicagoon ja siellä päässeet hyvinvointiin, vieläpä useat rikkaiksikin. Tämä sotii sitä väitettä vastaan, että varattomat 19:nnen vuosisadan jälkipuoliskolla auttamattomasti olivat rahavallan kynsissä. — Ei mikään ole helpompaa kuin umpimähkään lausua väitteitä. Näiden väitteiden todistaminen on usein vaikeata. Ja tri Leete on suuri tuollaisissa huimissa tehtävissä".

[1] Rooman työtä tekevä alhaiso, plebeijit, lähtivät v. 494 e. Kr. miehissä pois kaupungista lähellä olevalle n. s. "pyhälle vuorelle", eivätkä tulleet takaisin, ennenkuin ylimykset, patriisit, olivat tehneet muutamia myönnytyksiä. Suom. muist.

"Mutta ettekö kaikki elä erittäin mukavasti?" kysyin toivossa saada kieltämättömiin tosiasioihin vetoamalla Forestia lopettamaan hyökkäyksensä uutta asiain tilaa vastaan. "Eikö teillä vallitse ennen

tuntematon hyvinvointi? Ettekö ole hävittäneet köyhyyttä sukupuuttoon? Ja eivätkö nämä saavutukset ole pienten uhrausten arvoisia?"

"Me emme elä niinkään mukavasti. Meillä ei vallitse ennen kuulumaton hyvinvointi. Te tulette pian havaitsemaan, että arvioitte liian korkeaksi sivistyksemme sekä laadun että hedelmät. Ja mitä köyhyyden hävittämiseen tulee, niin on "saavutus" oleellisesti siinä, että rikastutamme taitamattomia, tuhmia ja laiskoja taitavien ja ahkerien naisten ja miesten työn tuloksilla. Sen tekin olisitte voineet tehdä 113 vuotta sitte, mutta te ette olleet tarpeeksi yksinkertaisia ja väärämielisiä, ryhtyäkseenne tuollaiseen ryöväämiseen".

"Jos kansa on tyytymätön nykyiseen yhteiskuntajärjestykseen, niin voihan se muuttaa sen", vastasin minä. "Teidän puheistanne päättäen ovat hallituksen vastustajat niin harvat, ettei sillä puolueella ole mitään merkitystä: teidän sanoitte minulle, että on vaan harvoja lehtiä, jotka hallitusta vastustavat. Tämä minusta näyttää todistavan sitä, että kansa yleensä on tyytyväistä nykyiseen asiain järjestykseen".

Forest näytti hyvin vakavalta, kun hän vastasi: "Te tietysti luulette, että meillä on sama vapaus kuin teillä 113 vuotta sitte. Mutta valtiollisessa elämässä on kaikki senjälkeen muuttunut. Teidän aikanne kansalaiset olivat hallituksesta kokonaan riippumattomat, lukuunottamatta ehkä virkamiehiä ja niitä, jotka suorittivat töitä valtion laskuun. Tänä päivänä hallitus ryhtyy kaikkeen ja melkein jokainen on välillisesti tai välittömästi korkeampien virkamiesten suosiosta enemmän tai vähemmän riippuvainen. Joka uskaltaa asettua julkisesti hallitusta vastaan, voi olla varma siitä, että virkamiehien viha kohtaa häntä itseään, hänen sukulaisiaan ja ystäviään. Senvuoksi on hyvin vähän niitä, jotka ovat kylliksi rohkeita julkisesti uhmatukseen hallituksen vihaa, vaikka nykyinen asiain järjestys monille onkin suorastaan vastenmielinen".

"Miksei kansa sitte valitse kongressiin edustajia, jotka uusia lakeja säätämällä muuttaisivat nykyistä, nähtävästi niin epätydyttävää asiain järjestystä?" kysyin minä, vakuutettuna siitä, että Forest morkkaamishalussaan oli liian paksulta käyttänyt mustia värejä.

"Kongressilla on nykyään vähän vaikutusvaltaa", vastasi Forest. "Valta on melkein tykkänään presidentin ja kymmenen ison osaston johtajan käsissä. Heillä on melkein rajaton valta, mikä jonkun verran muistuttaa "kymmenen neuvoston" valtaa Veneziassa niihin aikoihin, jolloin ylimysvaltainen tasavalta oli kunniansa kukkuloilla. Kun se saa joka henkilölle 24 vuoden ajaksi osottaa hyvän tai huonon paikan, vieläpä ottaa 45 vuotta täyttäneitä takaisin työarmeijaan ja siten saada epämieluiset henkilöt uudelleen valtansa alle, niin on meidän korkeilla hallintovirkamiehillämme tyrannivalta, jommoisesta ei kenenkään teidän ajan ruhtinaan mieleen juolahtanut edes uneksiakaan".

"Te tiedätte tietystikin", jatkoi herra Forest, että "ammattitaidottomain luokkaan luetaan kaikki kolmen ensimmäisen vuoden työntekijät. Vasta tämän ajan kuluttua saa nuorukainen, jota siihen saakka voidaan käyttää mihin työhön tahansa johtajien määräyksen mukaan, valita erityisen toimialan!"[1] Te tulette näkemään, että nuo nuoret ihmiset noiden kolmen vuoden aikana ovat riippuvaiset esimiesten suosiosta tai epäsuosiosta. Nämä voivat määrätä rekrytille helppoa ja puhdasta, mutta myös yhtä hyvin likaista ja epäterveellistä työtä. Vastaväitteitä ei kärsitä. Sillä "ihminen, joka kykenee suorittamaan palveluksensa, mutta itsepäisesti kieltäytyy sitä tekemästä, voidaan asettaa toisista erilleen ja ruokkia ainoastaan vedellä ja leivällä, kunnes hän taipuu".[2]

[1] S. 56.

[2] S. 101.

"Te tiedätte edelleen, että joka henkilön työt merkitään kirjaan, ja ne, jotka ovat osoittaneet erityistä kuntoa, saavat palkinnoita, kun taas laiminlyöntejä rangaistaan."[1]. Tri Leete on epäilemättä myös teille sanonut, että "on mielestämme tarpeetonta asettaa nuorten koko tulevaa elämää riippumaan nuoruuden tavallisesta kevytmielisyydestä, ellei suurempia vikoja ilmesty sen ohessa ja kaikki jotka ilman erityisiä vikoja ovat suorittaneet ensimmäisen asteen, voivat valita itsellensä alan, joka parhaiten vastaa kunkin taipumuksia." Mutta nyt ei ainoastaan käytöstä ja taitoa tutkita tarkasti, "vaan myös arvostelukirjojen näyttämä keskiarvo määrää, minkä arvoasteen kukin saa täysioikeutettujen työntekijäin keskuudessa."[2]. "Vaikka teollisuuden ja maanviljelyksen eri haarat vaativatkin erilaista sisällistä järjestystä aina luonteensa mukaan, on kuitenkin kaikkialla tapana jakaa työntekijät kykynsä perusteella kolmeen luokkaan ja useilla aloilla on nämä vielä jaettu kahteen osastoon. Oppiaikanaan osottamansa kyvyn mukaan saa nuorukainen ensimmäisen, toisen tai kolmannen luokan työntekijän arvon... Uusi luokkiin jako toimitetaan aina määräaikaisten kuluttua..."[3] Eräs tärkeimpiä ylimmän luokan jäsenyydestä johtuvia etuja on työntekijän oikeus saada valita joku ammattinsa haara tai toimiala erikoisalakseen."[4]. Tri Leete on kai teille myös kertonut, että mahdollisuuden mukaan huonoimmankin työmiehen toivomukset otetaan huomioon!... "Mutta nämä alemminkin työluokkain toivomukset, mikäli ne ovat sopusoinnussa toimialan yhteisten etujen kanssa, toteutetaan vasta sitte,

kun ylempiin luokkiin kuuluvain vaatimukset on täytetty, joten he usein saavat tyytyä valintaan, mikä vastaa heidän vaatimuksiansa vasta toisessa tai kolmannessa sijassa, voidaanpa heidät, jos niin tarvitaan, muuttaa toiseen työhönkin. Tämä vapaa valitsemisoikeus astuu voimaan jokaisessa korotuksessa, ja jos joku menettää entisen arvoasteensa, on hän samalla myöskin vaarassa joutua vaihtamaan toimensa, josta hän pitää, toiseen vähemmän mieluisaan..."[5]. Yhteiskunnan tärkeimpiin toimiin pääsevät ainoastaan ensimmäisen luokan jäsenet."[6].

[1] S. 98.

[2] S. 98.

[3] S. 98.

[4] S. 99.

[5] S. 99.

[6] S. 101.

"Nämä määräykset todistavat oikeaksi sen, mitä olen sanonut hallituksen mielivaltaisuudesta. Luutnantit, kapteenit, everstit nimittää asianomaisen ammattikunnan kenraali ja nämä taasen ovat noiden kymmenen suuren osaston kymmenen päämiehen käskyn alaiset. Nämä virkamiehet voivat antaa nuorille ystävilleen, jotka rekryytteinä astuvat työarmeijaan, kevyttä työtä ja hyviä todistuksia ja he voivat asettaa nämä nuoret ystävänsä tilaisuuteen päästä niin pian kuin he ovat suorittaneet ensimmäiset kolme vuotta palvelusajastaan, heti jonkun ammattikunnan ensimmäisen luokan ensimmäiseen asteeseen. Ja tuollainen vaikutusvaltaisten ihmisten suosikki voi, vietettyään hauskan rekryyttiajan ja heti päästyään ammattikuntansa ensimmäisen luokan ensimmäiseen asteeseen, heti saada luutnantin arvon ja muutamissa vuosissa yletä korkeimpiin kunniaavirkoihin. — Te ette voi kieltää, herra West, että meidän lakisäädöksemme tekevät mahdolliseksi tuollaisen suosikkijärjestelmän."

Minun täytyi myöntää, että sellaiset tapaukset voivat olla mahdollisia.

Herra Forest jatkoi: "Toiselta puolelta voivat sellaiset nuoret miehet, jotka eivät ole meidän hallituksemme loistavien tähtien poikia tai ystäviä, pitää itseään sangen onnellisina, jos he toisessa luokassa ollessaan saavat todistuksen, joka ei kokonaan riistä heiltä toivoa edelleen yletä arvoasteissa. Hallituksen julkisten vastustajien sukulaiset voidaan asettaa eri ammattikuntien kolmannen luokan toiselle asteelle ja heille voidaan antaa sellaiset todistukset, että heiltä on riistetty kaikki toivo päästä korkeampaan arvoasteeseen. Ja tuollainen suosikkijärjestelmä ei ainoastaan ole mahdollinen, vaan rehoittaa se täydessä kukoistuksessa laajalti. Sellaisten ihmisten pojilta ja sukulaisilta, jotka ovat tunnetut hallituksen vastustajiksi, on huonompi olo kuin orjilla ja heitä kohdellaan usein kuin jalkapalloa."

"Eikö ole mitään tuomioistuinta, johon he voisivat valittaa?" kysyin minä.

"On. Väärin kohdellut vaimot ja miehet voivat valittaa tuomarille", vastasi herra Forest. "Mutta alemman luokan tuomarit ovat yksinkertaisesti henkilöitä, jotka ovat täyttäneet 45:n ikävuotensa ja jotka presidentti on nimittänyt tuomareiksi viideksi vuodeksi. Nämä tuomitsevat, niinkuin tri Leete teille kai on kertonut, kaikissa tapauksissa, jolloin työarmeijan jäsen on nostanut esimiästään vastaan kanteen väärästä kohtelusta. Kaikki sellaiset kysymykset ratkaisee yksi ainoa tuomari *lopullisesti*; kolme tuomaria määrätään ainoastaan erittäin raskauttavissa tapauksissa.[1] — Presidentin tuomareiksi nimittämät henkilöt ovat luonnollisesti hallituksen luottamusmiehiä ja ystäviä eikä heiltä voi odottaa, että he tuollaisia valituksia käsitellessään tuomitsivat hallituksen virkamiehiä vastaan ja "lainvihollisen" hyväksi. Ja kun sellaiset valitukset ratkaistaan lopullisesti, kantajan saamatta oikeutta vedota korkeampaan oikeuteen, niin ei väärää kohtelua osakseen saaneelle työarmeijan jäsenelle jää mitään muuta jällelle kuin palata vanhalle paikalleen, jossa hänen esimiehensä, jota vastaan hän on kanteen nostanut, ei luonnollisesti kohtele häntä paremmin kuin ennenkään. Päinvastoin saa "lainvihollinen" useimmissa tapauksissa kalliisti maksaa, että hän on kantanut upseeria vastaan. Seuraavassa jaossa luokkiin ja asteihin voi upseeri pistää tuon onnetoman ihmisen kolmannen luokan toiseen asteeseen, jollei häntä jo ole sinne alennettu. Joka tapauksessa voi suuttunut upseeri osottaa tyytymättömälle likaisimman ja epäterveellisimmän työn."

[1] 167—169.

Tämä Forestin luoma kuva oloista työarmeijassa näytti minusta sitä kauhistuttavammalta, kun vertasin sitä tri Leeten ruusunpunaisiin kuvauksiin. Minä olin siitä niin tyrmistynyt, etten kyennyt edes yrittämäänäkään ryhtyä vastustamaan entisen professorin ja edeltäjäni kuvauksia ja johtopäätöksiä.

Oltuaan jonkun aikaa vaiti jatkoi nykyinen pedelli: "Ajatelkaa nyt mainitsemiä tosiasioita"

yhteydessä, että "työntekijöillä ei ole äänioikeutta tai vaikutusvaltaa heidän esimiehään valittaessa." [1] "Kunakin ammattialan kenraali nimittää kaikki alaisensa toimimiehet, mutta häntä itseään ei nimitetä, vaan hän valitaan äänestyskellä, ... s. o. vaalin toimittavat ne, jotka ovat aikansa sillä alalla palvelleet ja saaneet eron." [2] Niin ovat siis, hyvä herra Vest, työarmeijan jäsenet 24 vuoden ajan esimiestensä suosiosta tai epäsuosiosta kokonaan riippuvia. Jos he tämän ajan kuluessa tahtovat saada kevyttä tointa, täytyy heidän sokeasti totella kaikkia käskyjä ja kaikilla käytettävissä olevilla keinoilla pyrkiä suosioon. Heidän täytyy vaikuttaa äänivaltaisiin ystäviinsä niin, että nämä eivät ainoastaan äänestä hallituksen puolesta, vaan myöskin tekevät sen mahdollisimman mieltäosottavalla tavalla. Tilapäiset lahjat, kuten viini ja sikarit herättävät monissa upseereissa ystävällisiä tunteita; jollei työarmeijan jäsen käytä kaikkia tällaisia keinoja ja temppuja, on mahdollista, että hän 24 vuoden ajan saa viettää elämää, jonka rinnalla viljelysorjan tai hiilikaivostyömiehen elämän 150 vuotta siten täytyi näyttää kerrassaan kadehdittavalta. Sillä viljelysorja oli muistajalleen kuitenkin kallisarvoinen kappale, jota ei kevytmielisesti saanut hukata, samalla kun kaivosmies voi jättää työnsä ja muualta hakea itselleen tointa, jos työ tai kohtelu eivät häntä miellyttäneet. Sitä vastoin työarmeijan jäsen, joka on joutunut tämän tai tuon upseerin vihan alaiseksi tai joka on asetettu yhteiskunnan vihollisten listalle, koska hänen äänivaltaiset sukulaisensa ovat äänestäneet hallitusta vastaan, — sellainen "teollisuusarmeijan" jäsen saa viettää elämää, jota hyvällä syyllä voimme nimittää "kahdeksikymmeneksi neljäksi vuodeksi helvettiä maan päällä".

[1] S. 153.

[2] S. 153.

"Te näette tästä, herra West, miksi kongressilla ei ole mitään vaikutusta. Suurin osa sen jäsenistä on alituisessa hommassa, saadakseen itselleen, sukulaisilleen ja ystävilleen suosionosotuksia sen kautta, että joka tavalla koettavat palvella hallitusta. Ja tämä on yhdenvertaisuus paraiten järjestetyssä yhteiskunnassa, mitä ihmiskunta koskaan on tuntenut! Tämä on se, mitä tri Leete nimittää inhimillisen onnellisuuden tuhatvuotiseksi valtakunnaksi."

NELJÄS LUKU.

"On kokonaan luonnon lakien mukaista ja sentähden oikein", alkoi Forest seuraavan keskustelumme, "että mies tukee poikaansa, sukulaisiaan ja ystäviään ja auttaa heitä eteenpäin elämässä. Miestä, joka sen tekee, en koskaan moittisi, vaan päinvastoin niitä, jotka laiminlyövät sen, mitä minä pidän jokaisen miehen velvollisuutena. Mutta luonnollisesti täytyy pojan, sukulaisten ja ystävien olla kelpolliset niihin toimiin, joihin heitä ehdotetaan. — Muistelen, että muutamat historioitsijat ovat kirjoittaneet suosikkijärjestelmästä, joka teidän aikanne olisi vallinnut valtion virkoja täytettäessä, ja että varsinkin kenraali Grant'ia syytettiin siitä, että hän aina nimitysasioissa oli antanut sukulaisilleen ja ystävilleen etusijan. Mutta juuri se minua miellyttää tuossa suuressa sotapäällikössä, että hän niin järkähtämättömästi piti kiinni ystävydestä, ja sitä kernaammin annan hänelle anteeksi erehdykset, joita hän toisinaan teki virkamiehiä valitessaan. Sillä näihin erehdyksiin oli syynä hänen hyvä sydämensä, joka aina oli uskollinen ystäviä kohtaan ja välistä taipuvainen liian suureksi arvostelemaan heidän kykynsä ja kunniallisuutensa. Jolleivät sukulaisuuden ja ystävyuden siteet enää pidä koossa, mihin me sitte enää voimme luottaa. Ja koska jokaisen luonnollisesti täytyy tuntea sukulaistensa ja ystäviensä mieli ja kykeneväisyys paremmin kuin muiden ihmisten ominaisuudet, niin on aivan paikallaan, että hän antaa etusijan niille, jotka ovat häntä lähinnä ja joiden kelpoisuuden hän tuntee."

"Yksi niistä monista vioista, joita meidän julkinen ja ammatillinen elämämme potee, on se seikka, että ei ainoastaan suosikkijärjestelmän vaan myöskin lahjomisen *täytyy* mitä suurimmassa laajuudessa kukoistaa. Sata kolmetoista vuotta sitte voivat miehet, jotka olivat Yhdysvaltojen ohjaksissa tai joilla lähinnä alemmissa hallituspiireissä oli vaikutusvaltaa, toisinaan mielensä mukaan täyttää virkoja, joissa oli vähän työtä ja hyvä palkka; mutta tuollaisia paikkoja oli verrattain vähän. Liittohallituksen asettamien virkamiesten luku oli, ellen erehdy, vain n. 80,000 ja suurin osa näistä 80,000 virasta oli pieniä postimestarinpaikkoja. Pienten kylien ja piirien postimestarit eivät saaneet mitään palkkaa, vaan osan postimerkkien myynnistä kertyneistä rahoista, ja tämä tulo oli niin kurjan pieni, että ainoastaan kauppiaat, jotka muutoinkin viettivät päivänsä puodissaan ja pitivät tuota "kunniaa" vähine tuloineen vain sivuasiana, voivat ottaa vastaan tuollaisen valtioviran. Lisäksi tuli, että nuo verrattain harvat valtionvirat, joita voitiin kutsua "laiskanviroiksi", täytettiin uudelleen joka neljäs tai ainakin joka kahdeksas vuosi. Mutta meidän hallituksillamme on pitempi elon aika. Viimeksi eronnut oli vallassa 26 vuotta. Ja niiden paikkojen luku, joka hallituksellamme on oikeus täyttää, on sangen suuri. Jokaista

kahtatoista naista tai miestä kohti on meillä valvoja eli luutnantti; puhumattakaan kapteeneista, eversteistä j. n. e. Ja kerrassaan uskomattomia me saamme aikaan kynäkäyttelyn alalla. Niinkuin arvattavasti tiedätte, pidetään meillä kirjaa niin hyvin työ- kuin jakamisosastoissa; niin, vieläpä enemmänkin: jokaisella Yhdysvaltain asukkaalla, miehellä ja naisella, on hallituksen kirjoissa oma tilinsä velastaan ja saatavastaan." [1]

[1] S. 69.

"Katsoen väestömme yhä kasvavaan suureen lukumäärään on se, niinkuin kai arvannette, oikea jättäiläistyö. Tiedättehän, että se osa Pohjois-Amerikkaa, joka ennen kuului Englannille, liittyi Yhdysvaltoihin ja että väestömme v. 1990 toimitetun väenlaskun mukaan nousi 414 miljoonaan. Nyt se arvioidaan 500 miljoonaksi." [1]

[1] Ensimmäinen virallinen väenlasku toimitettiin Yhdysvalloissa v. 1790; väestön luku oli silloin 3,929,314. V. 1880 oli asukkaita 50,155,738 ja v. 1890 yli 65 miljoonaa. Sadassa vuodessa se on kasvanut kymmenkertaiseksi. Jos kasvaminen edelleen tapahtuisi yhtä nopeasti, olisi Yhdysvalloissa ja Kanadassa v. 1990 1,040 miljoonaa ihmistä. Minä olen kuitenkin laskenut vuotuisen lisääntymisen vain 2 %:ksi jonka mukaan Yhdysvalloissa ja Kanadassa v. 2000 olisi n. 500 miljoonaa asukasta. Tekijän muist.

»Suunnattoman laaja kirjanpito, jonka kommunismi (omaisuuden yhteys) on tehnyt välttämättömäksi, sekä työajan lyhyys, jota mies- ja naiskirjanpitäjät puolueen johtajien suosikkeina nauttivat, pakottavat pitämään kirjanpitäjää jokaista 50 ihmistä kohti. Viime hallituksen aikana oli jopa jokaista 42 asukasta kohti yksi luvunlaskutaiteilija. Tämä antaa hallitukselle tilaisuuden mielensä mukaan jakaa 10 miljoonalle naiselle ja miehelle siistiä ja mukavaa työtä. Tähän 10 miljoonaan hyvään paikkaan tulee teidän lisäksi lukea jotakuinkin sama määrä työarmeijan upseerinpaikkoja ja virkoja hallituksen varastopaikoissa; puhumattakaan muista halutuista virkapaikoista. Tästä voitte ilman sen pitempiä selityksiä mitata sen vallan, jota hallitus käyttää yksinomaan virkoihinimitysoikeutensa perustuksella, ja minkä kiusauksen tämän suunnattoman vallan käyttäminen tuo muassaan."

"Eikö siis", kysyin minä, "niiden, jotka pyrkivät vastuunalaiseen paikkaan, niinkuin esim. kirjanpitäjien, täydy ensin suorittaa tarpeelliset tutkinnot, ennenkuin he ottavat täyttääkseen niin raskaita velvollisuuksia?"

"Kirjanpito on yhtenä oppiaineena kouluissamme", vastasi Forest. "Muuten ei meillä kirjanpitoa hoideta kovin omantunnonmukaisesti. Senvuoksi vastuunalaisuuden taakka ei suurestikaan paina hallituksemme suosikkien hartioita, enkä luule, että kukaan suosikeista sitä niin tunnolleen panee. Sille, joka ei kuulu hallituspiireihin, on luonnollisesti mahdotonta tarkalleen sanoa, kuinka huonosti kirjoja pidetään. Mutta kun viimeksi vallassa ollut hallitus 12 vuotta sitte erosi, keksittiin suorastaan pohjaton mädätyksen ja petosten kuilu. Kaikkien olemassa olevien varojen arvo määrättiin ja huomattiin silloin, että tavaroita puuttui 432 miljoonan dollarin arvosta. Erotetun hallituksen jäsenet tosin selittivät, että nämä tiedot olivat väärät ja pelkkää panettelua ja että uusi hallitus oli asettanut kirjanpitäjiä vartavasten muka saamaan selville 400 miljoonan dollarin varkauden, voidakseen entisen hallituksen jäsenet roistoina valtiollisesti kuolettaa. Eronneet virkamiehet myönsivät, että tavaroita voi puuttua, koska varastojen virkailijat aina olivat punninneet ja mitanneet runsaasti; kuitenkin tämä vaillinki ei muka voinut todistaa viime hallituksen petollisuutta eikä missään tapauksessa 432 miljoonan jättäiläissummaan. Toiselta puolen pysyivät, uudet virkamiehet väitteissään ja lukivat vaillingin entisen hallituksen turmeltuneisuuden ansioksi, sen jäsenet kun olivat ottaneet enemmän tavaroita kuin heillä oli lupa ottaa eikä heidän luottolipuistaan oltu lävistämällä poistettu vastaavaa määrää."

Minä kysyin Forest'ilta, mitä hän arveli näistä syytöksistä ja vastaväitteistä.

"Minä luulen, että ne erääseen määrään ovat liiankin perustellut", sanoi edeltäjäni professorin virassa. Meidän viheliäisen järjestelmämme vallitessa on kiusaus monelle ihmiselle liiankin suuri. En moittisi lainkaan sitä, että hallituspuolueen johtajat antavat sukulaisilleen ja ystävilleen paraat paikat, jos nämä vaan voisivat hoitaa hyvin heille uskottuja virkoja. Mutta maan 20 miljoonaa parasta paikkaa ei suinkaan ole paraiden ja kunnollisinten naisten ja miesten käsissä. Ne virat ja paikat, joita ei ole annettu korkeimpien virkamiesten sukulaisille ja lähimmille ystäville, annetaan hallituksen innokkaimpien ja vaikutusvaltaisimpien kannattajien sukulaisille. Ja senkin vielä voisi sietää, jos suosikkijärjestelmä loppuisi turmeluksen ja rasittavan mielivallan rajalla. Mutta se menee vielä paljoa pitemmälle."

"Syytättekö nykyistä hallitusta ja sen ystäviä turmeltuneisuudesta ja mielivallasta?" kysyin minä; olin näet päättänyt lopettaa kaikki keskusteluni herra Forest'in kanssa, jos tämä esittäisi jonkun kunnialle käyvän syytöksen isäntääni kohtaan.

"Minä puhun nykyisestä hallintojärjestelmästä ja mainitsen vain tosiasioita tai tekoja, jotka voin

näyttää tosiksi," vastasi Forest. "Minä en syytä ketään, juuri sentähden, että olen tästä kaikesta mielissäni. Minä arvaan, että kysymyksenne tarkoittaa tri Leeteä ja vaikka sitä ei tehty suoraan, tahdon kuitenkin siihen suoraan vastata. Mielestäni tri Leete on paraita ja kunniallisimpia puoluejohtajistamme, mutta hänkin käyttää hyväkseen etuja, jotka meidän järjestelmämme vallitessa ovat vallassaolijoille niin helpot saavuttaa."

"Tahtoisitteko olla hyvä ja todistaa väitteenne", sanoin levollisesti, mutta varmasti.

"Jätän teidän ratkaistavaksenne, olenko väitteissäni mennyt liian pitkälle", jatkoi Forest. "Eikö tri Leete ole teille sanonut, että hän jo monta vuotta on aikonut rakentaa kemiallista laboratoriota suureen puutarhaan talonsa viereen. Ja eikö hän ole teille kertonut, että hän tuotti työmiehiä ja että nämä kaivoivat esiin holvin, jossa te nukuitte?"[1].

[1] S. 28.

"Tosiaankin! Tri Leete sanoi, että hän aikoi rakennuttaa kemiallisen laboratorion", myönsin minä. "Mutta eikö hänen maksumääräyslippunsa salli sellaista menoerää?"

Forest näytti hiukan lystikkäältä, kysyessään, olinko koskaan nähnyt, kuinka suuri kaikkiaan vuotuinen palkan määrä oli. Minä tunnustin, etten sitä tiennyt. Tri Leeten elintapa osotti ylellisyyttä ja näytti minusta vastaavan korkeitakin vaatimuksia. En ollut senvuoksi vielä koskaan tullut ajatelleeksi hänen vuositulojensa todellista suuruutta.

"Jos suvaitsette", sanoi Forest, "puhutte kansan voinnista toisella kertaa. Tänään rajoitumme tutkimaan kommunismin taipumusta synnyttää suosikkijärjestelmää, lahjojen ottoa, orjamaisuutta ja mielivaltaa. — Mitä tri Leeteen tulee, on tosiasia, että hän rakennuttaa itselleen kemiallista laboratoriota, huolimatta siitä, että tämä homma on selvässä ristiriidassa laitostemme tarkoitusten ja hengen kanssa. Tämän yliopiston maakerroksessa on sangen hyvä sellainen laboratorio ja tri Leete olisi epäilemättä mielensä mukaan voinut tehdä siellä kokeitaan, jos hän vaan olisi hakenut lupaa siihen. Yksin hänen vaikutuksensa olisi hänelle sen hankkinut. Mutta hänen turhamaisuutensa panee hänet rakennuttamaan tarpeetonta rakennusta, mikä seikka tarjoaa radikaaleille (äärimmäisyysmiehille) uuden ja selvän todistuksen heidän syytöstensä todenperäisyydestä vallitsevaa hallitusryhmää vastaan.

"Mistä radikaaleista te puhutte?" kysyin minä.

"Tarkoitan radikaalisia kommunisteja, jotka taistelevat nykyistä hallitusta vastaan, koska he tahtovat poistaa kaikki uskonnolliset menot, avioliiton ja senkin vähän henkilökohtaisen omaisuuden, jonka omistaminen vielä on sallittua. Valtiollisista puolueistamme ja niiden periaatteista puhumme myöhemmin. Tahdoin vaan saada teidät vakuutetuksi siitä tosiasiasta, että tri Leete omaksi tarpeekseen ja selvästi vastoin kommunistisia periaatteita rakennuttaa itselleen kemiallista laboratoriota, sangen kallista laitosta, jota ei voitaisi saada aikaan kymmenenkään ihmisen paikkalipuilla, ja että hän täten aiheuttaa tahallaan moitetta kaikkien hallituksen vastustajain puolelta."

"Eikö tri Leete voi maksaa kohtuullista vuokraa laboratorion?" kysyin minä. "Minä puolestani arvelisin, ettei nykyään vapaina olevia työvoimia voida sen paremmin käyttää, kuin talojen rakentamiseen, joiden vuokrat siten korottavat valtion tuloja."

"Mutta meillä ei ole mitään liikoja työvoimia, niinkuin pian saatte nähdä", sanoi Forest. "Ja kuvitelkaapahan sen ohessa, mitä tapahtuisi, jos jokainen kansalainen vaatisi yhtä paljon varoja rakennustöitä ja tieteellisten koneiden hankkimista varten. Teidän täytyy huomata, että tri Leete vaatii itselleen etuoikeutettua erikoisasemaa, mikä haaskahtaa omavaltaisuudelta ja suosikkijärjestelmältä. Hän käyttää asemansa suomaa valtaa väärin ja herättää siten pahaa verta."

Minä en voinut näitä Forest'in selityksiä vastaan esittää mitään pätevää ja vaikenin senvuoksi.

"Mutta suosikkijärjestelmä ja hallitusvallan tilapäinen väärinkäyttäminen tri Leeten kaltaisten miesten hyväksi eivät vielä ole pahimmat ilmiöt julkisessa elämässämme", sanoi Forest edelleen. Sekin tosiasia, että vaikutusvaltaiset miehet usein ottavat silkkiä, turkistavaroita ja kultakoristeita vaimojaan ja tyttäriään, viinejä ja sikareja itseään varten lahjaksi sellaisilta ihmisiltä, jotka tarvitsevat heidän suositustaan, olisi siedettävissä, vaikkakin sellaiset tapaukset ilmiselvästi todistavat jonkunlaista turmeltuneisuutta julkisessa elämässämme. Tämän kirotnun kommunismin pahimmat seuraukset ovat toiselta puolen hallituksen kaikkien vastustajain mielivaltainen kohtelu ja häikäilemätön vainoaminen, toiselta puolen orjamaisuus, imartelu ja panettelun halu. Jokainen mies ja jokainen puolue, joka on saavuttanut haluamansa aseman, puolustaa sitä kaikkia vastustajien hyökkäyksiä vastaan. He palkitsevat ystäviään, jotka heitä auttavat, ja koettavat sortaa vastustajiaan. Senvuoksi on sangen vaarallista antaa suurelle hallitukselle valta, joka antaa hallitseville tilaisuuden pitää kansaa sen jokapäiväisessä toiminnassa elinaikansa riippuvana virkamiesten suosiosta."

"Teidän kuvauksenne mukaan näyttää nykyinen asiain järjestys sietämättömältä", sanoin minä."

"Jos kyselette eri ammattialojen jäseniltä, varsinkin maanviljelijöiltä", vastasi Forest, "havaitsette, että olen kuvannut olot juuri sellaisiksi kuin ne ovat. Jokainen työarmeijan jäsen tietää, että kyky ja ahkeruus yksinään ainoastaan poikkeustapauksissa riittävät auttamaan kansalaista tärkeämpään asemaan. Valtiollinen vaikutusvalta on se kaikkivoipa vipu, joka yksinään voi nostaa meidät korkeampiin asemiin, ja tämän vaikutusvallan saavuttamiseksi täytyy työntekijän tulla matelijaksi, hiipijäksi, toveriensa ilmiantajaksi ja esimiestensä lahjojaksi; niin, hänen täytyy rukoilla kaikkia äänivaltaisia sukulaisiaan ja ystäviään luopumaan itsenäisyydestään ja kannattamaan kaikkia hallituksen jäseniä ja sen toimenpiteitä."

"Jos työarmeijan jäsenet voisivat valita upseerinsa eli päällysmiehensä", jatkoi herra Forest selitystään, "ei arvatenkaan kuri "teollisuusarmeijassa" olisi niin kireä; mutta vaikkapa työntekijät joskus silloin nousisivatkin virkamiehiä vastaan, olisi sekin parempi kuin nykyinen asiain tila, jonka kuluessa kaikilla, jotka ovat joutuneet esimiestensä vihoihin, on kauheat päivät. Itsemurhat tulevatkin sentähden vuosi vuodelta yleisemmiksi ja niiden luku, jotka itse päättävät päivänsä, on nyt neljä kertaa niin suuri kuin teidän aikananne."

"113 vuotta sitte kiinnitettiin huomiota itsemurhaajain suureen lukuun Europan sotajoukoissa", huomautin minä mieltäväisenä. "Nämä miehet surmasivat itsensä, vaikka heiltä ei puuttunut vaatteita, ruokaa ja asuntoa."

"Aivan niin", vahvisti Forest. "Välttämättömillä elintarpeilla ei ilman vapautta ole suurtakaan arvoa. Monet sotilaat lopettivat teidän aikananne päivänsä, koska eivät voineet elää ilman vapautta. He luopuivat elämästään, vaikka heidän palvelusaikansa kesti vain kaksi, kolme tai viisi vuotta ja heillä rauhanaikana oli verrattain helppo palvelus. Meidän työarmeijassamme kestää palvelus 24 vuotta parasta ikäämme. Miehet ja naiset ovat koko tämän pitkän ajan esimiestensä mielivallan alaisia ja saavat, kuten jo mainitsin, yhden valtion virkamiehen puolelta kärsimästään vuosia kestäneestä huonosta kohtelusta valittaa vain jollekin toiselle valtion virkamiehelle. Ja nämä n. k. "tuomarit" ratkaisevat tuollaiset tapaukset lopullisesti useimmiten niin, että kehottavat kantajia palaamaan työhönsä ja esimiestensä tyytyväisyyden avulla hankkimaan itselleen kohoamisen toiveita."

"Te puhuitte politikoitsijoista, herra Forest", kysyin minä. "Ottavatko monetkin miehet toiminnassa osaa valtiolliseen elämään?"

"Senpä luulen", huudahti Forest; "vaikkakin tosin omalla tavallaan. Monet miehet ja naiset, jotka ovat täyttäneet 45 vuotta, eivät tee muuta kuin puuhaavat politiikan kimpussa. Luottokortillaan voivat he elää, missä tahtovat, ja useimmat katsovat edullisimmaksi elellä Washingtonissa jossa he innokkaasti ja toimeliaasti jahtaavat suosionosotuksia ystävilleen ja suosikeilleen sekä semmoisille ihmisille, jotka tavalla tai toisella ovat ostaneet näiden politikoitsijoiden palvelukset. "Lobby",[1] joka teidän aikananne piti peliänsä kongressin käytävissä, kuvataan joukkioksi saaliinhimoisia, tunnottomia seikkailijoita, jotka hyvää maksua vastaan ottivat taivuttaakseen kongressin jäseniä säätämään lakeja yksityisten henkilöiden tai yhtiöiden hyväksi. Mutta jos tuota verrattain pienilukuista ja ulkonaisessa esiintymisessään sentään jotenkin siivoa joukkiota tahtoi verrata nykyisen Washingtonin valtiollisiin keinottelijoihin, niin olisi se melkein samaa, kuin jos verrattaisiin pyhäkoulua pahantapaisten kasvatustalokseen, jollaisissa teidän aikananne kasvatettiin nuoria tyhjäntoimittajia. Miljoonat ihmiset, jotka toivovat parempaa työtä tai ylennystä ja joiden vaikutus ei ulotu kotipaikkansa rajoja ulommas, kääntyvät Washingtonissa olevien politikoitsijoiden puoleen ja ostavat näiden palvelukset."

[1] oik. "eteinen". Suom. muist.

"Mutta mitä voi se, joka hakee suosituksia, tarjota niille, jotka oleskelevat Washingtonissa, saadakseen heidät käyttämään hyväkseen vaikutusvaltaansa", kysyin minä; "eihän nykyään enää kukaan aarteita kokoa."

"Sitä kylläkään ei kukaan nykyään tee", vastasi Forest hymyillen. "Mutta monet ihmiset tahtovat aika ajoin hankkia itselleen "hauskoja päiviä" ja tätä tarkoitusta varten he tarvitsevat ehkä vuosittain 5- tai 10-kertaisen oman luottokorttinsa määrän. Monet meidän poliittisista tähdistämme elävät isoisesti. Heidän luonaan käy paljon vieraita, joita he kestitsevät hienoilla ruoilla ja hyvillä viineillä, ja monet etevimmistä "lobby'n" jäsenistä tekevät samoin. Joka haluaa itselleen jotain suosionosotusta, hänen täytyy antaa pois melkoinen osa luottokortistaan, ja hän puolestaan, jos hän tulee ylennetyksi, ottakoon runsaan korvauksen tulevilta alaisiltaan."

"Mutta minkätähden ihmiset eivät ole tyytyväiset laillisiin tuloihinsa?" kysyin minä, tuskallisesti hämmästyneenä siitä, että virkakeinottelu ja turmelus näkyivät rehottavan vielä upeammin kuin 113 vuotta sitte. "Eivätkö ne tulot, jotka luottokortti antaa, riittää elämän ylläpitoon?"

"Ihmisiä ei voi koskaan tyydyttää", sanoi Forest. "Nykyään kansan kunnollista ja ahkeraa osaa riistetään laiskojen ja tyhmien hyväksi. Suosiossa olevatkin saavat alistua hävyttömän kohtelun, kiristyksen ja nöyryytyksen alaisiksi esimiestensä puolelta."

"Eivätkä edes kaikkein kykenemättömmimmäkään miehet ja naiset, joilla työn tulosten tasanjaosta on suurin etu, ole kaikki tyytyväisiä. Monet heistä vaativat poistettavaksi kaiken henkilökohtaisen omaisuuden ja yksityisen taloudenpidon. Itse asiassa on ainoastaan pieni osa kansastamme todella tyytyväinen. — Hienojen ruokien, kallisten ateriain, hyvien viinien ja havannasikarien hankkimiseen luottokortit eivät riitä, ja ihmisten, jotka tahtovat sellaisia nauttia, täytyy etsiä henkilöitä, jotka jollain ehdoilla ovat valmiit ne kustantamaan. — Mutta Washingtonissa ei asusta ainoastaan n. s. hyvinelelijöitä, vaan myös paljon tyttöjä ja nuoria naisia, jotka, halveksien säännöllistä työtä työarmeijassa ja taloushuolia, solmeilevat rakkausliittoja, syövät hienosti, käyttävät kalliita pukuja ja jalokiviä ja elävät hurjan, irstaan elämän alituisessa pyörteessä".

"Prostitutsioni kukoistaa siis Washingtonissa entiseen tapansa?" kysyin kummastuneena.

"Valitettavasti on niin asian laita", vastasi Forest. "Tietysti noilla tytöillä on kirjurin tai kirjanpitäjän toimi jossain hallituksen osastossa; mutta nuo paikat ovat vaan laiskanvirkoja. Ystäväni, jotka itse ovat tutustuneet näihin Washingtonin elämän salaisuuksiin (ja tuskinpa voidaan salaisuudeksi sanoa sitä, mikä on yleisesti tunnettua), olen kuullut lausuvan mielipiteenään, että monet korkeammat virkamiehet kuluttavat luottolippujensa 50-kertaisen määrän kevytmielisten naisten seurassa. Tämän summan he saavat kokoon osittain niin, että he ottavat henkilöiltä, jotka haluavat heidän suositustaan, osan näiden luottolipusta. Toinen osa tuhlattua omaisuutta saadaan hallituksen varastohuoneista, joissa korkeampien virkamiesten kortteihin merkitään otetuksi paljoa pienempi määrä, kuin mitä he todella ovat ottaneet. Sillä varastoissa palvelevat tietävät, että heidät hyvin pian erotettaisiin paikoistaan ja siirrettäisiin jonkun ammattialan kolmannen luokan toiseen asteeseen, jos he uskaltaisivat kohdella hallituksen suurmiehiä tavallisina ihmisinä. Tämä ylellinen elämä vaikuttaa houkuttelevasti moniin miehiin ja naisiin, ja niinpä on, kuten jo ennen olen maininnut, Washingtonin väkiluku tavattomasti lisääntynyt, joten se nyt on maan väkimmäinen kaupunki."

"En voi käsittää, kuinka kansa voi kärsiä niin turmeltunutta ja mielivaltaista hallitusta kuin teidän kuvaamanne on", sanoin minä; "ja olenpa vakuutettu, että teidän synkkänäköisyyteen taipuvainen elämäkäsitteenne on vaikuttanut arvosteluunne."

"Riippuu kokonaan teistä, tahdotteko jäädä epäilevälle kannalle tietojeni todenperäisyyteen nähden, vai eikö", vastasi Forest.

"Jos pyydätte vapautta, voidaksenne hallitsijoillemme Washingtonissa pitää yhden intoa uhkuvista puheistanne nykyisen yhteiskuntajärjestyksen eduista, niin teille täällä mielihyvällä annetaan lupa heittää luentonne joksikin aikaa, ja Washingtonissa teidät otetaan loistavasti vastaan. Sillä innostus, jolla te ylistätte meidän olojamme 19:nneen vuosisadan oloihin verraten, valaa vaan vettä hallituksen myllyyn. Te tulette silloin huomaamaan, että asiain tila on juuri sellainen, jollaiseksi olen sen kuvannut, ja jos puhelette työarmeijan jäsenten ja heidän ystäviensä kanssa, jotka kannattavat hallitusta, saatte nähdä, että tämä tapahtuu ainoastaan siksi, että he epäilevät parannuksen mahdollisuutta nykyisen järjestelmän vallitessa ja pelkäävät vaan olojen huonontumista, jos radikaalit pääsevät ohjaksiin."

"Kuinka voivat yleiset asiat enää joutua huonommalle kannalle, kuin ne teidän kuvauksenne mukaan ovat?" huudahdin minä.

"Monet pelkäävät, että radikaalit poistavat avioliiton ja panevat pakolla voimaan "vapaan rakkauden" kaikkine seurauksineen", selitti Forest. "Radikaaliset lehdet — ainoat, jotka käyttävät häikäilemätöntä kieltä hallitusta vastaan ja kiivaasti sitä ahdistavat — vaativatkin tosiaan, että uskonnolliset menot kielletäisiin, että avioliitto lakkautettaisiin, että poistettaisiin perhe, yksityinen talous ja sekin vähäinen yksityisomaisuus, jonka omistaminen vielä on sallittu."

"Mutta miten sopivat nämä radikaalisten lehtien lausunnot ja vaatimukset siihen, mitä te olette puhuneet hallituksen vastustajien kohtelusta?" kysyin minä. "Jos on tavallista, että hallituksen vastustajat suljetaan hourinhuoneisiin, niin en käsitä, kuinka radikaalisten lehtien voidaan sallia saarnaavan niin inhottavia periaatteita."

Forest nauroi, vastatessaan: "Radikaalisia toimittajia suositaan, ja he ovat erikoisasemassa; sillä he tekevät hallitukselle arvokkaita palveluksia, pelottamalla kansan suurta joukkoa hallitusta kannattamaan. Joka kerta, kun ammattialojen kenraalien vaali lähestyy, saavat radikaalisten lehtien toimittajat tyhjentää koko varastonsa haukkumasanoja ja mielettömiä vaatimuksia. Muutamia päiviä ennen vaalia painavat hallituksen lehdet otteita noista likaisista hyökkäyksistä uskontoa, avioliittoa ja perhe-elämää vastaan ja esittävät kansalle kysymyksen, toivooko se tuollaisia muutoksia. Sitte vaaditaan kansaa kannattamaan hallitusta, joka tosin ei voi tyydyttää kaikkia ihmisiä, mutta joka

kuitenkin on paras, mitä maailmassa on koskaan ollut — ja niin edespäin lempeästi loppumattomiin."

"Radikaalisia toimittajia siedetään siis vaan pöpöinä, joiden tulee pelotella kansaa, jotavastoin maltillisten kirjailijoiden ei ole sallittu lausua mitään moitetta nykyistä yhteiskuntajärjestystä tai hallitusta vastaan?"

"Niin on", vakuutti Forest. Mutta pelkäänpä, että hallitus pelaa sangen uhkarohkeata peliä. Radikaalit voittavat epäilemättä alaa ja heidän joukossaan on paljon epätoivonvimmaisia veikkoja, jotka milloin tahansa ovat valmiit nostamaan hävityksen mustan lipun. Jos kansa olisi vapaa ja riippumaton, ei vaara olisi niin suuri. Silloin kaikki vapaat miehet yhtyisivät puolustamaan valtiollisia oloja, joita he pitävät arvossa. Mutta asiain tällä kannalla ollessa ovat joukot tottuneet taipumaan vähemmistön herruuden alle. Sentähden kaikkeen valmistauneiden miesten toimeenpanema kapina tapaisi vain vähän vastarintaa kansalaisten puolelta, jotka olisivat valmiit taistelemaan nykyisen asiain tilan puolesta. Ja turmion päivä on ihmiskunnalle se päivä, jona radikaalit pääsevät valtaan."

"Ettekö te minulle sanoneet, että kaksitoista vuotta sitte silloinen hallitus joutui tappiolle vaaleissa ja senkautta kukistui?" huomautin minä. "Ja eikö se todista, että selleisellakin vallalla varustettu hallitus, kuin teidän, voidaan kuitenkin lopuksi kukistaa? Ja ettekö vielä sanoneet, että nykyiset ylimmät virkamiehet ovat kunnollisempia ja parempia miehiä kuin ne, jotka muodostivat edellisen hallituksen?"

"Ei voi kieltää, että on tapahtunut parannus yleisten asioiden johdossa; mutta tämä parannus ei ole juuri oleellista laatua. Todellisuudessa on tapahtunut virkamiesten, vaan ei järjestelmän vaihdos. Suosikkijärjestelmä, lahjojen otto ja tapainturmelus ovat hiukan vähentyneet; mutta niitä ei ole juurineen hävitetty. Päinvastoin ne vieläkin rehottavat liiankin rehevästi. — Juuri ne henkilöt, jotka kaksitoista vuotta sitte erityisesti kunnostautuivat taistelussa, jotka innostuksella ajoivat nykyisten puoluejohtajain valitsemista, koska he näiltä odottivat julkisen elämämme puhdistusta ja kaikkien varjopuolien poistamista — juuri nämä henkilöt ovat nyt heittäneet kaiken toivon siitä, että kommunismin vallitessa voisi yleensä olla olemassakaan oikeudentuntoista ja rehellistä hallitusta. Tuo vaalivoitto on siis, juuri siksi että se supistui vaan henkilöiden vaihdokseen, hävittänyt kansan luottamuksen olojen parantumiseen nykyisen järjestelmän aikana. Niinmuodoin on voitto enemmän vahingoittanut kuin hyödyttänyt. Talonpoikamme olisivat vahvin ja luotettavin osa väestöämme taistelussa järkevien hallitusperiaatteiden puolesta; mutta huolimatta suuresta luvustaan he muodostavat ainoastaan yhden ammattikunnan. Heillä on ainoastaan yksi kenraali ja yksi osastonpäällikkö aina vähemmistössä. Ja koska he ovat nykyisen hallituksen vastustajia, ei heitä kohdella niin hyvin kuin muiden ammattikuntien jäseniä."

"Eivätkö talonpojat saa yhtäläisiä luottokortteja kuin muutkin kansalaiset?"

"Saavat tietenkin; mutta he valittavat, että he saavat huonoimmat tavarat eikä täyttä osuutta julkisiin laitoksiin tai parannuksiin. He väittävät, että heidät aina syrjäytetään. — Talonpojat olisivat luotettavimmat radikaalien vastustajat; mutta kohtelu, joka heidän osakseen tulee hallituksen puolelta, on tehnyt heidät niin tyytymättömiksi, että taistelussa nykyisen hallituksen tai edes vaan nykyisen järjestelmän pystyssä pitämiseksi heihin ei voida luottaa. Erikoisesti valittavat talonpojat sitä, että kaupunkilaiset teattereihin, konserttisaleihin ja muihin huvittelu- ja virkistyspaikkoihin nähden ovat ehdottomasti etuoikeutetussa asemassa. On tietysti mahdotonta rakentaa teatteria tai konserttihuonetta okaiseen tienristeykseen; mutta jos otetaan huomioon asukasluku kaupungeissa ja maaseudulla, niin on myönnettävä, että talonpojista, heidän lukuunsa katsoen, pidetään sangen viheliäisesti huolta. Hallitus nojaa kaupunkilaisten ja pääasiallisesti kaupunkilaisista muodostettujen ammattikuntien kannatukseen; senvuoksi kaupunkilaisia suositaan maalaisten kustannuksella. Toiseksi talonpojat valittavat, että heille tehdään vääryyttä tavaroiden jaossa. Muodin vaihtelun, ilman muutosten tai muiden syiden tähden jää varastoihin usein joukko jäännöksiä, jotka täytyy myydä alle valmistuskustannustenkin.[1] Nämä tavarat hallitus voi myydä, milloin se tahtoo, s. o. kun se arvelee saavansa niistä paraan hinnan. Mutta hallitus voi myös yksinään määrätä, mitkä tavarat on myytävä alennettuihin hintoihin. Nyt väittävät talonpojat, että maalaisille tyrkytetään vanhentunutta, muodista joutunutta ja huonoa tavaraa uutena, samalla kun suositut saavat aivan uusia ja virheettömiä tavaroita alennettuun hintaan. — Minä en suinkaan tahdo väittää, että kaikki talonpoikien valitukset olisivat perustellut. Osittain asian laita ei niin liene. Mutta valitukset itsessään todistavat tyytymättömyyttä ja ne ovat mahdollisia ainoastaan siksi, että meidän hallituksellamme on niin täydellinen valta, että moista ei ihmiskunnan historia tunne. Se on järjestelmä, joka on kaikkiin epäkohtiin syyppää."

[1] S. 151.

"Onko paitsi radikaaleja ja hallituspuoluetta olemassa vielä muitakin järjestöjä, jotka pyrkivät hallitusasioiden johtoon?"

"Meillä on maltillinen puolue, joka toimii vireästi ja on hyvin järjestetty; mutta se pyrkii valtaan vaan

hallituspuolueen keskuudessa ja sen kautta. Hallitus ei osota mitään vihamielisyyttä tämän ryhmän jäseniä vastaan, vaan antaa heidän olla olojaan. Tähän asti he eivät ole saavuttaneet suurtakaan menestystä."

"Minä näen hyvin, ettette anna nykyiselle yhteiskuntajärjestykselle paljoakaan tunnustusta mistään, mitä sen vallitessa on tapahtunut. Mutta ettekö usko, että köyhyyden poistaminen, kaikkien ihmisten nostaminen lähimain samalle yhdenvertaisuuden asteelle ovat suuria ja arvaamattomia voittoja ihmiskunnalle? Minä muistan liiankin hyvin, kuinka sanomattomasti köyhät minun aikani saivat kärsiä. Minä en tunne tarpeeksi nykyistä asiain järjestystä, voidakseni hyväksyä kaikki selostuksenne ja mielipiteenne tai niitä vastustaa. Mutta minä katson köyhyyden täydellistä poistamista niin suuremmoiseksi saavutukseksi, että minä, huolimatta siitä että tuomitsette nykyisen järjestelmän, en voi luopua toivosta, että nykyisen yhteiskunnan onnistuu voittaa vaikeudet ja puutteet, joista kaikki inhimilliset yritykset ja laitokset kärsivät."

"Arvoisa herra West, olen aivan erikoisesti iloissani siitä, että te viimeisissä sanoissanne kommunismin puolustukseksi toitte esille samoja perusteita, joita teidän aikanne silloisen yhteiskuntamuodon puolustajat esittivät kommunismia vastaan. Se todistaa yksinkertaisesti kahta seikkaa: ensiksi, että Jumalan auringon alla ei ole mitään täydellistä, ja toiseksi, että myös jokaisen hallituksen täytyy se myöntää. Todellisen köyhyyden poistaminen olisi, kuten myöhemmin epäamättömästi olen todistava, käynyt päinsä kommunismiin joutumattakin. Siten olisimme vältäneet tämän kurjan yhteiskuntamuodon kamalat seuraukset. Se tosiasia, että hallitusmiehet voivat kohdella työarmeijassa olevia vihamiestensä ystäviä kuin orjia ja että sellaisetkin hallituksen vihamiesten ystävät, jotka kunnollisuutensa ja työnsä avulla ovat ylenneet, voidaan vuosittain tapahtuvassa uudessa paikkojen jaossa alentaa kolmannen luokan toiseen asteeseen, ja suosikkijärjestelmä, jonka hallitus on ottanut käytäntöön — nämä seikat ovat kukoistukseensa saattaneet ennenkuulumattoman imartelun, orjamaisuuden, panetteluhanun ja turmeluksen. Amerikalaisten historia ei tunne toista aikaa, jolloin sekä julkisessa että liike-elämässä olisi ollut nähtävänä niin vähän vapaudenrakkautta ja miehuutta. Kun 230 vuotta sitte Englanti yritti panna toimeen teetullin, silloin tarttuivat amerikalaiset aseihin, koska he eivät tahtoneet myöntää hallitukselle verotusoikeutta, niin kauan kun amerikalaisilla ei ollut parlamentissa edustajia, jotka olisivat verot myöntäneet. Nyt hallituksen käytettävissä on jokaisen miehen ja naisen 24-vuotinen työ, Amerikan kansan paraimmissa voimissa olevan osan saamatta edes tilaisuutta äänestää siitä, miten hallituksen tulisi ohjata niiden työtä, joiden käten työstä koko kansa elää! Tämä kurja orjuus, jommoista ei koskaan ole ollut *sivistyneiden* kansojen keskuudessa, ei voi enää kauaa kestää. Se on häviävä verivirtoihin. Sillä todet ovat Schillerin sanat: Kahleensa katkoneen orjan edessä vapise, vaan älä vapaan miehen." [1]

[1] Vor dem Sklaven, wenn er die Ketten zerbricht; Vor dem freien Manne erzittere nicht.

VIIDES LUKU.

Rauhan ja ilon taivaasta, vain hyvien ihmisten asumasta ihannevaltiosta oli Forest syössyt minut epäilyksen ja alakuloisuuden syvään, synkkään mereen.

Tri Leeteltä ja hänen perheeltänsä ei luonnollisesti murheellinen, hämmentynyt olentoni jäänyt huomaamatta, ja samalla kun tohtori nähtävästi odotti, että taas ryhtyisin hänen kanssaan keskusteluihin yhteiskunnallisista kysymyksistä, koetti Edith minua lohduttaa. Hän näytti olevan siinä uskossa, että vieras ympäristö ja outo asemani vaikuttivat painostavasti sielulliseen tilaani.

Minä kuitenkin vältin selityksen antamista. Olin päättänyt jatkaa keskustelujani Forestin kanssa, mutta samalla luoda itselleni oman, selvän mielipiteen oloja itse tutkimalla. Sillä ainoastaan omien kokemusten kautta saatoin päästä itsenäiseen, varmaan tietoon siitä, missä määrin tri Leeten ja toiselta puolen Forestin kuvaukset pitivät paikkansa.

Sentähden kuljeskelin yliopistoon mennessäni ja sieltä tullessani katuja pitkin ja puhelin kaikkien kanssa, joihin tutustuin. Minusta näytti kovin oudolta, että kaikki tulivat hyvin varovaisiksi, vieläpä näyttivät pelokkailta ja epäluuloisilta, heti kun tein heille kysymyksiä yleisten asiain hoidosta, periaatteista, joille valtio oli rakennettu, upseerien käytöksestä, varastojen hoidosta ja tunsiko kansa itsensä onnelliseksi vai eikö.

Harvoin sain suoran vastauksen, josta voin huomata iloista tyytyväisyyttä tai äkeää tyytymättömyyttä. Vain muutamat radikaalit sättivät mitä kiivaimpia voimasanoja käyttäen nykyistä asiain tilaa ja maan

korkeimpia virkamiehiä, ja muutamat naiset olivat siksi avomielisiä, että selittivät, etteivät lainkaan pitäneet työskentelystä tehtaissa.

Mutta vaikka ihmiset yleensä olivat hyvin varovaisia mielensä ja ajatustensa ilmoittamisessa, tulin kuitenkin selville siitä, että tyytyväisyys oli kommunismin kukkaistarhassa yhtä harvinainen kasvi, kuin 113 vuotta sitte Yhdysvalloissa. Radikaalien raa'at haukkumiset maan korkeimpia virkamiehiä vastaan eivät luonnollisesti voineet saada minua vakuutetuksi siitä, että tehdyillä syytöksillä oli perusteita. Mutta huomiota näytti minusta ansaitsevan se seikka että työarmeijan miehet ja naiset, joiden kanssa keskustelin noista syytöksistä, eivät antautuneet syytettyjä puolustamaan. He näyttivät karttavan joutumasta pahoihin väleihin kummankaan puolen kanssa, niin kauan kun heidän esimiehensä eivät heitä vaatineet hallitusta puoltamaan.

Niin minussa vähitellen pääsi valtaan vakaumus, ettei omaisuuden yhteyskään ollut kyennyt luomaan yleistä onnellisuutta ja tyytyväisyyttä, jonka tri Leeten kuvausten mukaan olin odottanut tapaavani. Mutta olin kuitenkin taipuvainen otaksuma, että ihmiset yleensä elivät koko mukavasti, ilman suuria suruja, eivät juuri tyytyväisinä kohtaloonsa, mutta eivät myöskään haluten muuttaa asiain tilaa. Edelleen minusta näytti kansan suuri enemmistö olevan henkisesti hidasta ja raskasmietteistä, ikäänkuin ainoastaan harvat olisivat ottaneet toimeliasta osaa asioiden kulkuun.

Eräänä päivänä, kun palasin kävelyretkeltäni pitkin Bostonin katuja tri Leeten taloon, kuulin eräästä viereisestä huoneesta, jonka ovi oli auki, sangen kovaäänistä keskustelua. Jo ensimmäiset sanat kiinnittivät tahtomattani huomiotani. Ne lausuttiin syvällä, liikutuksesta vapisevalla äänellä ja kuuluivat:

"Neiti Edith on rohkaissut minua jatkamaan käyntejäni."

"Me näemme aina kernaasti teitä luonamme, herra Fest", vastasi tri Leete. "Me kaikki olemme kutsuneet teitä edelleen käymään luonamme."

"Olette kylläkin niin tehneet; mutta ymmärrättehän kai, mitä tarkoitan", jatkoi ääni. "Minä olen niin usein käynyt talossanne ja olen tänään kysynyt neiti Edithiltä, tahtooko hän tulla vaimokseni, koska tyttärenne on rohkaissut toiveitani voittaa hänen rakkautensa. Mutta nyt minulle kylmästi ilmoitetaan, että olen antautunut väärin toiveiden valtaan, ja huomaan oikeaksi epäluuloni, että yhdeksännentoista vuosisadan bostonilainen, jonka olette puutarhassanne olevasta kellarista kaivattaneet esiin, on se mies, jolle neiti Edith antaa etusijan kaikkien muiden edellä — senkin, jolle hän vielä muutama päivä sitte antoi toiveita."

"Herra Fest, toivon, että edustatte kahdennenkymmenennen vuosisadan sivistystä ja käytöstapaa suuremmalla siivoudella, kun puhutte tyttärestäni ja vieraastani", sanoi tri Leete hiukan kiihtyneenä.

"Tietysti minun ennen kaikkea tulee noudattaa siivoa käytöstä, sittekun minua vuoden ajan on sydämettömällä kiemailulla vedetty nenästä, ja nyt huomaan, että tyttö, jota rakastan, antaa minun rinnallani etusijan 143-vuotiaalle ihmislapselle", sanoi Fest katkerasti ja pilkallisesti.

"Kuinka voittekaan puhua tuollaisia loukkauksia ja valheita!" huudahti Edith vihansa vallassa. "En ole koskaan kymmenvuotisen ystävytemme aikana tullut ajatelleeksikaan, että teissä olisi muita tunteita minua kohtaan kuin veljen."

"On jo aika lopettaa tämä keskustelu", selitti nyt tri Leete. "Tällaisten selitysten jälkeen epäilemättä herra Festille hänen tunteensakin sanoo, että tähänastisia välejä ei enää voida jatkaa."

"Luonnollisesti eivät välimme enää voi jatkua", huusi Fest vihanvimmassa. "Minä jätän teidät nyt ja selitän täten, etten enää astu taloonne ystävällisessä tarkoituksessa. Jos joskus palaan, palaan vihollisena etsimään kosta onneni ja sydänrauhani hävittämistä. Varokaa sitä päivää!"

Sanat, joita tämä ihminen käytti Edithiä ja hänen isäänsä vastaan, suututtivat minua, ja huoneeseen astuen sanoin: "Pyydän, että säästäisitte korskeat sananne, kunnes ehkä joskus jossain taiteenharrastajain teatterissa näyttelette konnan osaa, ja jättäkää heti tämä huone."

Edessäni oleva mies oli kuusi jalkaa ja kolme tuumaa pitkä, hänellä oli leveät hartiat ja mahtavat nyrkit. Hän katsahti pilkallisesti alas minuun ja sanoi: "Kas vaan! Esiinkaivettu vanhus! Tällä kertaa minä tahdon vielä teitä säästää, ukkoseni; mutta jos vielä kerran hävyttömin puheini astutte tielleni, niin pistän teidät säkkiin ja viskaan teidät Massachusetts-lahteen."

Ennenkuin ehdin vastata tähän uhkaukseen, oli Fest jättänyt huoneen ja talon.

"Kuka oli tuo mies?" kysyin tri Leeteen kääntyen, koettamatta peittää närkeästäni.

"Hän on koneenrakentaja, sangen kelvollinen mies ammatissaan ja työarmeijan kapteeni, selitti

tohtori. "Hänen vanhempansa asuivat naapuritalossa ja poikana ollessaan hänellä oli tapana leikkiä Edithin kanssa."

"Jos tahtoisin arvostella työarmeijan upseerien sivistystä ja seurustelutapoja tämän hetken kokemusten mukaan, täytyisi minun sanoa, että siivous on pikemmin mennyt taakse- kuin eteenpäin."

"Tämä on harvinainen tapaus atavismia"[1], selitti tri Leete. "Tuollainen tuittupäisyys on meidän aikanamme sangen harvinainen ja ainoastaan perinnöllisyyden avulla selitettävissä."

[1] atavismi=perinnöllisyys.

En voinut jatkaa tätä keskustelua, joka olisi voinut saada hyvinkin ikävän lopun. En voinut kuitenkaan olla huomauttamatta että tavat ja seurustelum muodot 113 vuotta sitte vetivät kummankin sukupuolen väliin rajan, joka tosin oli näkymätön, mutta jonka tunnusti jokainen, jolla oli jotain aavistusta sopivaisuudesta, ja että minun aikani tuskin yksikään mies olisi tullut siihen luuloon, että tyttö olisi häntä rohkaissut, jos asian laita todellisuudessa ei ollut niin. En vähintäkään epäillyt, että Edith oli tässä asiassa käyttäytynyt niinkuin paras tyttö hänen aikakaudellaan. Tämä kiusallinen kohtaaminen oli yhdenvertaisuuskiihkon seurauksia, joka oli kaikkialla huomattavissa ja joka nähtävästi joihinkin määrin oli hävittänyt tuon hienon rajaviivan, joka 113 vuotta sitte erotti kummankin sukupuolen siveellisen kasvatuksen saaneet jäsenet. Mieleeni johtui kysymys, jonka kerran olin tehnyt tri Leetelle:

"Ja siis tunnustavat 20:nneen vuosisadan tytöt rakkautensa?" johon tri Leete vastasi:

"Jos se huvittaa heitä. Heillä ei ole suurempaa syytä kuin rakastuneilla miehillä salata tunteitaan."[1]

[1] S. 218.

Niin tosiaankin! Jos tytöt tunnustavat rakkautensa samoin kuin miehet sen tekevät, silloin on hieno rajaviiva molempien sukupuolien välillä tosiaan poistettava.

Minut valtasi levottomuuden, niin, vastenmielisyyden tunne.

"Ehkä olisi sentään tarkoituksenmukaista asettaa herra Fest ainakin muutamaksi kuukaudeksi lääkärin hoidon alaiseksi", sanoi tri Leete mieltäväisenä. "Hän on nähtävästi erittäin voimakkaassa kiihotustilassa eikä ole mahdotonta, että hän tekee jonkin ajattelemattoman teon, jota hän myöhemmin saisi katua."

"Satakolmetoista vuotta sitte olisimme asettaneet tuollaisen miehen rauhantakauksen alaiseksi", sanoin, koska minussa herätti kauhua ajatus, että mies voitaisiin sulkea houruinhuoneeseen vaan siitä syystä, että hän vihapäissään oli lausunut muutamia uhkauksia.

"Mutta mitä te teitte miehelle, joka huolimatta takauksesta rikkoi rauhan?" kysyi tohtori.

"Me rankaisimme häntä tapaukseen soveltuvien lakien mukaan: rahasakolla, vankeudella tai, jos murha oli kysymyksessä, kuoleamalla."

"Me toimitamme miehen, jossa perinnöllisyys puhkeaa esiin, sairaalaan, jossa hän on eteväin lääkärin hoidettavana, kunnes nämä katsovat hänet kyllin parantuneeksi ja päästävät hänet vapaaksi", sanoi tri Leete suurella itsetyytyväisyydellä ja lempeydellä, syyttäen samalla uuden havannasikarin.

"Minä en usko, että uskallat liikaa", sanoi Edith, "jos sallit miehen jatkaa tointa. Hän kuohahtaa nopeasti; mutta pian hän taas rauhoittuu."

"Siitä en ole niinkään varma", vastasi tri Leete mieltäväisenä. "Mikäli häntä tunnen, ovat hänen tunteensa, kun ne kerran liikkeelle joutuvat, syvät ja pysyvät. Mahdollista on, että hän rauhoittuu, mahdollista, ettei. Kaikissa tapauksissa on vaarallista olla tuollaisen ihmisen mielialoilta alttiina."

Ristiriitaiset tunteet ja ajatukset täyttivät sydämeni ja pääni. Olin vakuutettu siitä, että keskustelun jatkaminen johtaisi vakavaan riitaan tri Leeten kanssa, enkä ollut sillä tuulella, että olisin voinut pitemmältä puhella hänen kanssaan. Syytin senvuoksi ankaraa päänkipua ja läksin ulos kävelemään.

Viimeisen tunnin kokemukset eivät lainkaan maistuneet inhimillisen onnellisuuden tuhatvuotiselta valtakunnalta, josta tri Leete niin usein oli puhunut. Mies, jolla on upseerin asema työntekijäin armeijassa, syyttää Edithiä mitä raaimmalla tavalla kiemailusta. Hänen käytöksensä ei suinkaan vastannut niitä suuria kiitossanoja, joita tri Leete oli lausunut 20:nneen vuosisadan nuorten ihmisten sivistyksestä ja kasvatuksesta. Joka tapauksessa todisti tämä riita Festin ja tri Leeten perheen välillä, että ihmiskunnan tyydyttäminen ei ollut onnistunut kommunisminkaan käytäntöön ottamalla, s. o. hankkimalla kaikille riittävän suojan, vaatteita ja ruokaa. Viha ja kateus uhkasivat rakkauttani, ja Fest

näytti olevan mies, joka kykeni tekemään tyytymättömyytensä minulle selväksi. Keino, jonka avulla tri Leete aikoi estää pettyneen rakastajan kostotuumat, tuntui minusta vielä vastenmielisemmältä kuin taistelun mahdollisuus Festin kanssa. Ja vieläkin heräsi minussa kysymys, tokko Edith Bartlett, morsiameni vuonna 1887, olisi jollekin miehelle jättänyt edes mahdollisuuttakaan valitukseen, että hän olisi hänen edessään kiemaillut tai häntä rohkaissut rakkaudentunnustukseen.

Kun minä seuraavan luentoni jälkeen tapasin herra Forestin, kysyin häneltä: "Jos olen saanut oikeat tiedot, ovat monet 20:nneen vuosisadan tytöistä kehittyneet siksi, mitä me nimitimme emansipeeratuiksi naisiksi?"

Forest heitti nopean, tutkivan silmäyksen kalpeihin kasvoihini, jotka todistivat unetonta yötä, ja vastasi sitte: "Typerä yritys poistaa luonnon määräämät erilaisuudet keinotekoisella yhdenvertaisuudella ei ole säästänyt naisten ja miesten välisiä suhteita. Kumpikin sukupuoli kuuluu työarmeijaan, kummallakin on upseerinsa ja tuomarinsa, kumpikin saa saman palkan.

"Teidän vanhojen kotienne kuningatar on syösty valtaistuimeltaan. Me nautimme ruoka-ateriamme suuremmissa höyrykeittolaitoksissa ja jos meidän radikaalimme (ainoat todella johdonmukaisesti ajattelevat kommunistit) joskus voittaisivat, silloin saisimme asua suurissa kasarmeissa, joihin mahtuu tuhansia ihmisiä. Avioliitto ja perhe-elämä poistetaan, samoin kuin uskonto ja henkilökohtainen omaisuus; vapaa rakkaus on oleva tunnussana ja me tulemme elämään kuin kaniinilauma. — Luonnollinen sopivaisuudentunne, joka on hennomman sukupuolen pääominaisuuksia, on onneksi estänyt useimpia vaimoistamme ja tyttöistämme joutumasta kommunismin alhaisten ja alentavien oppien uhriksi. Mutta oikea tyttö meidän aikanamme on sangen merkillinen, joskaan ei juuri miellyttävä otus. Oletteko jo oppineet tuntemaan neiti Cora Delong'in, neiti Leeten orpanan?"

"Vielä ei minulla ole ollut sitä huvia."

"Te ette voi häntä välttää", ennusti Forest iloisesti nauraen. "Neiti Cora on miehen ja naisen ehdottoman tasa-arvoisuuden innokas puolustaja. Ja kun monet nuoret miehet mielistelevät tuttaviansa nuoria tyttöjä, katsoo neiti Cora oikeaksi ja kohtuulliseksi itse puolestaan "hakkaila" nuoria miehiä. Hän ei pidä lainkaan sopimattomana sanoa heille, että hän ihailee heidän kauneuttaan, että hän heitä rakastaa, vieläpä jumaloi; hän koettaa heiltä ryöstää sukkosia ja kutsuu heitä ryyppylle, aivan kuin teidän aikananne nuoret miehet kutsuivat tuttaviaan naisia nauttimaan annoksen jäätelöä. Hän polttaa sikaria ja pelaa nuorten ystäviensä kanssa biljardia, sanalla sanoen: hän tekee mitä vaan, poistaakseen sukujen välisen erotuksen. Ja katkerasti valittavat Cora Delong ja hänen kaltaisensa tytöt, että he eivät voi hävittää kaikkia miehen ja naisen välillä olevia eroavaisuuksia."

"Minulla ei suinkaan ole palavaa halua tutustua neiti Delong'iin", myönsin minä. "Ja persoonallisen kokemuksen perustalla täytyy minun sanoa, että minusta entinen tapa hoitaa taloutta näyttää miellyttävämmältä. Mutta eivätkö 20:nneen vuosisadan naiset elä paljoa mukavammin kuin rikkaimmatkaan naiset minun aikanani. Ja ettekö te saa naisianne tekemään enemmän työtä kuin me? Tri Leete kertoi niin minulle."[1]

[1] S. 210.

"Tri Leete on suuri optimisti, aina kun on kysymyksessä sanoa sana kommunismin hyväksi", vastasi Forest. On suorastaan mahdotonta määrätä, minkä arvoinen vaimojen ja tyttöjen työ oli vuonna 1887. Mutta minä epäilen isäntänne väitettä, "että meidän naisemme tekevät enemmän työtä" (kuten tri Leete sanoo), kuin teidän aikanne naiset."

"Mutta keittäminen, pesu ja silytys yksityiskodeissa 19:nneen vuosisadan lopulla antoi varmaankin kelpo lailla enemmän työtä kuin menettely nykyisen järjestelmän mukaan", huomautin minä. "Lisäksi tulee, että kuten tri Leete vakuuttaa, nykyään ei enää ole mitään kotityötä."[1]

[1] S. 93.

"Tuo on taas yksi niitä väitteitä, jotka ovat tri Leeten vahvin puoli", vastasi Forest. "Kuka lakaisee huoneet, tekee vuoteet, puhdistaa ikkunat, pyyhkii tomut ja pesee lattiat? Epäilemättä tri Leeten perhe on poikkeus; sillä työarmeijan naiset tekevät useimmat työt, joskaan ei kaikkia, hallituksen vaikutusvaltaisen edustajan kodissa Bostonissa. Oletteko koskaan nähneet rouva Leeten tai neiti Leeten tekevän kotityötä tai yleensä mitään työtä?"

Minun täytyi vastata kysymykseen kieltävästi; sillä tosiaankin olin vaan nähnyt Edithin sitovan kukkakimppua; mutta työtä en ollut nähnyt hänen tai hänen äitinsä suorittavan. Jos hän oli työarmeijan jäsen, piti hänellä olla asema, joka antoi hyvin vähäksi aikaa työtä. Hän ei ollut koskaan minulle maininnut, että hänellä olisi jotain tehtäviä, ja muistin varsin hyvin, että tri Leete ensimmäisiä päiviä oleskellessani heidän perheessään sanoi häntä "väsymättömäksi varastoissa kulkijaksi",[1] siten

osottaen, että hänellä oli runsaasti vapaata aikaa.

[1] S. 79.

"Taloissa, joissa työarmeijan jäsenet asuvat, eivät naiset saa mitään apua työarmeijan apujoukon muodostavilta naisilta. Heidän täytyy itse toimittaa kaikki mainitsemani työt, eikä ruoanvalmistus suurissa ruokaloissa tuota heille niin suurta ajansäästöä kuin te näytte luulevan. Naisten täytyy kolmasti päivässä muuttaa pukua; sillä he eivät voi ruokapöydässä esiintyä samassa puvussa, jota he käyttävät koti- ja tehdastöissä. Ja jos heillä on pieniä lapsia, täytyy heidän nekin vaatettaa kolme kertaa huolellisemmin, kuin olisi tarpeellista, jos lapset söisivät kotona."

"Isoissa ruokaloissa keitetessä", jatkoi Forest, "ei aineita, kuten kokemus osottaa, säästetä ja uskon sentähden, ettei suurten määrien keittäminen tule lainkaan halvaksi. Edelleen täytyy näiden suurten ruokaloiden valmistaa monenlaisia ruokia, ja kuta vaihtelevampi on ravinto, sitä enemmän jää jäännöksiä, joita ei voida käyttää. — Näistä syistä on työarmeijaan kuuluvilla naiduilla naisilla todellisuudessa vähän vapaata aikaa; paitsi taloustoimia paljo tehtävää, ja suurin osa valmistaisi ruokansa mieluummin kotonaan. He voisivat silloin talousaskareiden ohella valmistaa ateriat, hävittämättä siltä enempää aikaa, kuin mikä menee puvun muuttamiseen ennen yhteiseen ruokalaan lähtöä. Varsinkin perheet, joissa on paljo lapsia, tahtoisivat mieluummin keittää ruokansa kotonaan. Sairauden sattuessa perheessä on niinkään yhtä vaikeata kuin monimutkaista saada suurista ruokaloista sopivaa ravintoa sairaille. Eräs rouva Hosmer sanoi minulle joitakuuta päiviä sitten, että hän ja hänen seitsemän lastaan jo monta kertaa olivat saaneet jäädä ilman ruokaa, koska ei aina ollut mahdollista saada kaikkia tarpeeksi ajoissa puetuiksi ja pestyiksi."

"Mitä työtä annatte naiduille naisille?" kysyin minä.

"Tämä on arka kohta kiitetyssä yhteiskuntajärjestyksessämme", vastasi Forest. "Useimmat naidut naiset eivät pidä työskentelystä työarmeijassa ja koettavat sitä senvuoksi kaikin keinoin välttää. Lasten aiheuttamaa työtä ja huonovointisuutta syytetään useimmiten, kun tahdotaan esittää syytä poissaoloon työstä."

"Luulen, että lääkärinkin on sangen vaikeata määrätä, ovatko esitetyt syyt päteviä vai eivätkö", huomautin minä.

"Aivan varmaan. Useimmissa tapauksissa on lääkärin mahdoton syyttää naisia pahoinvoinnin teeskentelemisestä ja todistaa syytöksiään", jatkoi herra Forest. "Nämä vaikeudet, joita naidut naiset aiheuttavat, ja sen tosiasian, että huolehtiminen pienistä lapsista estää heitä vuosikausia työskentelemistä työarmeijassa — nämät seikat esittävät radikaaliset kommunistit tueksi vaatimukselleen, että perhetalous on kokonaan poistettava. Radikaalit väittävät, että heidän järjestelmänsä on paljoa hyötyisämpi kuin nykyinen. Tulisi paljoa halvemmaksi panna satoja tai tuhansia asumaan yhteen rakennukseen ja ruokkia heitä siinä, kuin pitää taloja, joissa voi asua vain yksi, kaksi tai kolme perhettä. He väittävät edelleen, että, kun avioliitto on poistettu ja "vapaa rakkaus" pantu laiksi sukupuolisuhteiden järjestämiseksi, miehen ja naisen tilapäiset ja ohimenevät liitot tuottavat paremman sadon kuin avioliitto. Nämä lapset kasvatettaisiin suurissa lastenhoitolaitoksissa, niin että äidit, lastenhoidosta vapaiksi päästyään, voivat omistaa koko päivänsä palvelukselle työarmeijassa."

"Miten halpamaista!" huudahdin. "Kaikki inhimilliset laitokset, sukupuolten keskinäiset suhteet pitäisi meidän perustaa vain laskelmille siitä, mikä paraiten kannattaa! Ja meidän pitäisi erottaa lapset äidistään, vain koska tulisi halvemmaksi ruokkia noita nuoria "kaksikätsisiä" sadottain, vaikkakin joukkokasvatuksessa kuolevaisuus niiden kesken olisi kymmenen tai kaksikymmentä prosenttia suurempi."

"Kuitenkin radikaalit ovat kommunistien joukossa johdonmukaiset ajattelijat", sanoi Forest. "Peruskivi, jolla kommunismi lepää, on tasa-arvoisuus. He voivat puolustaa vaatimustaan, että työn tulokset ovat jaettavat tasan, vain sillä väitteellä, että me kaikki olemme yhdenvertaisia, ja koska me kerran sitä olemme, ei ole mitään syytä, miksi eläisimme eri suurissa ja eri tavalla rakennetuissa taloissa, miksi emme käyttäisi samanlaisia vaatteita ja söisi samallaisia ruokia. Jos olemme kaikki samallaisia, on jokaisella yhtä hyvä oikeus jonkun tytön rakkauteen, kuin kellä tahansa toisella, ja samoin on joka tytöllä yhtä suuri oikeus jonkun miehen rakkauteen kuin toisellakin. Eikä ole syytä antaa kommunistisessa yhteiskunnassa yhden lapsen osalle tulla enemmän hoitoa kuin toisenkaan tai sallia yhden äidin viipyä lastensa parissa enemmän kuin toisen, siten menettäen kalliita silmänräpäyksiä, jotka kuuluvat yhteiskunnalle ja jotka voidaan käyttää hyödyksi perunankuorimisessa. — Radikaalit ovat ainoat suorasukaiset kommunistit."

"Mutta eihän toki jokainen tyttö voi rakastaa kaikkia miehiä eikä mennä heidän kanssaan naimisiin, yhtä vähän kuin jokainen mies voisi rakastaa ja ottaa vaimokseen kaikkia tyttöjä", huomautin minä,

hiukan huvitettuna Forestin äkeästä ivasta, vaikkakaan ei syvä vastenmielisyyteni radikaalien saarnaamia inhottavia periaatteita vastaan päästännyt iloisuuttani oikein valloilleen.

"Meidän radikaaliset maailmanparantajamme eivät vielä ole kyenneet minulle aivan selvästi selittämään, miten he tahtovat järjestää "vapaan rakkauden", jos nimittäin sen järjestämisestä yleensä voi olla puhetta", vastasi herra Forest. "Vaikeuden täysin valaista tätä kysymystä selittää nähtävästi se seikka, että maailmanparantajat eivät vielä keskenään ole selvillä siitä, millainen "vapaan rakkauden" pitäisi olla. Muutamat radikaalit näyttävät olevan taipuvaiset sietämään kahden eri sukupuolta olevan yhteiselämää vain niin kauan, kun molemminpuolinen taipumus kestää. Mutta todella valistuneet ja johdonmukaisesti ajattelevat kommunistit eivät voi sallia kestävää liittoa, koska se on jyrkässä ristiriidassa hyväksymämme ehdottoman yhdenvertaisuuden periaatteen kanssa. Luultavasti he sopivat siitä, että otetaan joka päivä uusi puoliso ja, jotta molemmat sukupuolet olisivat samanarvoiset, voidaan naisille antaa valintaoikeus joka maanantaiksi, keskiviikoksi ja perjantaiksi, miehille joka tiistai- tai torstaiksi ja lauantai- tai sunnuntai- tai myönnetään kai kohteliaisuudesta myös naisten käytettäväksi. Ja kaikkien riitaisuuksien välttämiseksi siinä tapauksessa, että useampi maailmanparantaja valitsee saman tytön tai että useammat neidot ja vaimot tahtovat ottaa saman miehen, voidaan panna toimeen arpajaisia tai heittää arpaa järjestyksestä. Myös korttipelillä tai noppakuutioilla voidaan määrätä, kellä on ensin oikeus, kellä sitte. Niin tapahtuu kaikille oikeus!"

"Minä en voi käsittää", sanoin "kuinka miehet, jotka väittävät vapaan ajatuksen olevan erikoisoikeutenaan, voivat suunnitella noin eläimellisiä periaatteita elämää varten ja suosittaa niitä ihmiskunnalle muka edistysaatteina. Naisten kohtalo tulisi tosiaan säällittävä, jos nuo periaatteet joskus pääsisivät voitolle. "Vapaan rakkauden" täytyisi alentaa naisten asemaa, koska se antaisi vanhenemassa olevan naisen puolisolle oikeuden erota tästä. Ja ihmiskunta yleensä olisi säällittävä, jos lasten hoito riistettäisiin äideiltä ja uskottaisiin muille ihmisille."

"Olisi mielestäni pelottavin isku ihmiskuntaa vastaan, mitä milloinkaan on suunnattu", vastasi Forest, "jos lasten hoito ja alkukasvatus riistettäisiin äideiltä. Ei mikään nainen, ei mikään mies, olkoon kuinka hyvä ja jalo tahansa, voi tuntea vierasta lasta kohtaan tuota rakkautta ja kärsivällisyyttä, joka täyttää vanhempien sydämen. Kommunistisetkin lainlaatijat ovat tähän saakka kunnioittaneet tunteita, jotka sitovat miehen, vaimon ja perheen. Ihmiskunta vajoaa raakalaisuuden tilaan sinä päivänä, jona perhe hävitetään, jona äiti erotetaan lapsestaan ja mies vaimostaan. Riistettäköön avioliittoa jalostava vaikutus, jonka ilojen ja surujen yhteinen kantaminen, kaikkien ajatusten ja tunteiden alituinen vaihtaminen antaa sukupuolten välisille suhteille; silloin alennetaan miehen ja naisen keskinäinen suhde eläimelliseksi. Useita kaikkien ihmisten paraita ominaisuuksia voimme seurata niiden alkulähteille saakka: äitiemme äärettömään rakkauteen ja kärsivällisyyteen pyrkimyksessään kasvattaa rakkaita lapsiaan hyviksi ja kunnan ihmisiksi. Ei mikään maailmassa voi lapselle korvata äidin menetystä; ei mikään voisi ihmiskunnalle korvata sitä hyvää vaikutusta, joka äideillä on kasvaviin sukupolviin."

"Luuletteko, että teidän radikaalinne koskaan saavat kylliksi valtaa voidakseen syöstä äidit asemastaan ja poistaa avioliiton?" kysyin hiukan uteliaana.

"Nouskoot vaan radikaalit ja kukistakoot nykyisen hallituksen. Pankoot toimeen yhtä ja toista, tapaamatta vastustusta suuren joukon puolelta, joka vain sietää nykyistä järjestelmää eikä suurestikaan ponnistelisi sen puolustamiseksi. Mutta meidän radikaaliset maailmanparantajamme saisivat kokea sangen ikäviä yllätyksiä, jos he koettaisivat erottaa miestä vaimostaan, äitiä lapsestaan. Melkein jokainen äiti taistelisi naarasjalopeuran rohkeudella lapsistaan, ja tunnenpa miehen, joka ei panisi kortta ristiin nykyisen hallituksen häviötä estääkseen, mutta taistelisi kuolemaan saakka, ennenkuin antaisi itsensä erottaa sydämensä vaimosta. Sillä hyvä, rakastava vaimo on korkein, mitä Jumala voi miehelle antaa, eikä kukaan rohkea ja kunniallinen mies anna vaimoaan itseltään riistää, niin kauan kun vielä pisarakaan lämmintä verta hänen suonissaan juoksee."

KUUKESKINEN LUKU.

"No herra Forest", sanoin minä, kun taas tapasin entisen professorin ja edeltäjäni, "tahtoisitteko ystävällisesti sanoa minulle, kuinka suuret tulot jokaisella Amerikan yhdysvaltojen kansalaisella on."

"Keskimääräinen tulo laskettiin viime vuodelta 204 dollariksi", vastasi Forest.

"Kaksisataa neljä dollaria, sanotte!" huudahdin ihmeissäni. "Onko siinä kaikki? Tri Leeten tietojen mukaan ja hänen elintavoistaan päättäen olin laskenut sen vähintään kolme kertaa niin suureksi."

Forest hymyili. "Kuinka suuri oli teidän aikananne Yhdysvaltain asukkaan keskimääräinen vuositulo?" kysyi hän.

Minun täytyi myöntää, ettei minulla ollut siitä mitään käsitystä.

"165 dollaria", sanoi herra Forest, "kaksi kertaa niin paljon kuin Saksan ja Ranskan asukkailla keskimäärin."

Minä jouduin aivan hämilleni näistä luvuista. En ollut koskaan ottanut kansantaloutta koskevasta tilastosta selkoa, ja vuosittain olin pannut menemään ainakin kaksikymmentä kertaa 165 dollaria. Muistin vaan kerran sanomalehdissä lukeneeni, että kaikkien työtä tekevien miesten, naisten ja lasten vuotuinen tulo nousi yli 400 dollarin, ja minulla oli hämäreä aavistus, että miesten vuotuinen tulo oli keskimäärin 600 dollaria. Kerroin tämän herra Forestille.

"Te ette ole ottanut lukuun naisia ja lapsia, jotka eivät ansainneet mitään, vaan elivät miestensä, isiensä ja veljiensä ansioista", selitti Forest. Vuotuinen 204 dollarin tulo kutakin miestä, naista ja lasta kohti osottaisi siten melkoista lisäystä kansan varallisuudessa, jos luku olisi oikea. Mutta niin ei ole asian laita. Jotta kansan hyvinvointi saataisiin näyttämään oikein suurelta, arvioidaan kaikki työn tulokset paljoo korkeampaan arvoon kuin teidän aikananne. Luonnollinen seuraus on että dollarin arvo luottokorteissamme tavaroita otettaessa on pienempi kuin teidän päivienne dollarin. Olen vertaillut keskenään kaikkien elintarpeiden ja ylellisyystavaroiden hintoja vuosina 1900 ja 2000 ja havainnut, että hinnat ovat kohonneet lähes 95 prosentilla. Kansalaisen keskimääräinen vuosiansio valtiossamme on siis oikeastaan vaan 112 dollaria. Se ei siis ole kasvanut 24 prosentilla vaan vähentynyt 33 prosentilla."

"Kuinka selitätte nämä merkilliset tiedot?" kysyin minä.

"Kysymys on helpompi tehdä kuin siihen vastata", arveli Forest.

"Odotan jännityksellä selitystänne", huomautin minä. "Tri Leete on esittänyt niin monta hyväksyttävää syytä "kummallisen talousjärjestelmämme luomaan yleiseen köyhyyteen"[1], että tulin aivan vakuutetuksi teidän kansanne suuremmasta rikkaudesta. Hän mainitsi useat "onnistumattomat liikeyritykset 19:nnellä vuosisadalla", "kilpailusta johtuvat vahingot", "aina uudistuvan liikatuotannon" kaikilla aloilla ynnä sitä seuraavan työnpuutteen, "käyttämättä jääneiden pääomien ja työvoimain kautta syntyvän tuhlauksen", joka kaikkina aikoina aiheuttaa tappiota, ja hän huomautti erikoisesti, että 19:nnellä vuosisadalla "yhtä ainoata onnistunutta liikeyritystä vastasi tavallisesti neljä tai viisi epäonnistunutta."[2]

[1] S. 34.

[2] S. 189.

"Niin! Tunnen hyvin tri Leeten mielipiteet ja perusteet hänen tilapäisistä puheistaan sekä hänen kirjoituksistaan, joita hän toisinaan julkaisee hallituksen lehdissä", vastasi Forest. "Ja hän on epäilemättä esittänyt muitakin syitä, jotka vahingoittivat työtä teidän aikananne. Luultavasti hän on maininnut sotajoukon ja laivaston aiheuttamat menot, tulli- ja veronkantovirkkamiehet, monet tuomarit ja virkamiehet, joita te tarvitsitte. Hän on luultavasti puhunut siitä työn paljoudesta, minkä aiheutti pesu ja keittäminen yksityisissä kodeissa, sekä välikauppiainden lukuisuudesta, jotka antoivat tavarankäydä käsiensä kautta, ennenkuin työn tulokset joutuivat työmiesten käsistä niitä tarvitseville. Ja tri Leete lienee kai maininnut asianajajat, rahamiehet ja heidän apulaisensa, jotka tosin tekivät työtä tavallaan, mutta joiden työllä ei ollut minkäänarvoisia tuloksia. Kaikki ne työvoimat, jotka työskentelivät noilla aloilla, ovat nyt liitetyt työarmeijan palvelukseen."

"Tosiaankin", vastasin minä, "on tri Leete esittänyt useimmat mainitsemistänne seikoista syinä aikamme köyhyyteen. Ja kun noita syitä ei enää ole, näyttää minusta luonnolliselta, että teidän työjärjestelmänne vallitessa kansan keskimääräisen vuosiansion täytyy olla suurempi, ja minua ihmetyttää vaan se, ettei hyvinvointi ole vielä suuremmassa määrässä kasvanut."

"En aio tuhllata aikaa", alkoi Forest, "ryhtyäkseni seikkaperäisesti tutkimaan, kuinka suuren tappion kaikki nuo jo mainitut seikat tuottivat 19:nnen vuosisadan työlle. Mutta minusta näyttää, että liioittelette niiden merkitystä. Onnistumattomat liikeyritykset esimerkiksi vahingoittivat kylläkin yrittäjiä, mutta useimmissa tapauksissa niistä oli arvotuloksia, jotka lisäsivät kansallisvarallisuutta ja lopullisesti tulivat toisten hyödyksi. "Mieletön kilpailu" teki päinvastoin tavarat halvemmiksi, lisäsi senkautta niiden käyttöä ja siten niiden valmistusta ja tuli siis sekin ihmiskunnan hyödyksi. Väite, että 19:nnellä vuosisadalla neljä liikeyritystä viidestä epäonnistui, on noita tri Leeten väitteitä, joita

kymmenen väkevimmän miehen yhteenlaskettu usko ei voisi sulattaa. Teidän täytyy itse paraiten voida päättää, että se on mieletöntä liottelua."

"Olemme jo puhuneet säästöstä, mikä syntyy ruoan valmistamisesta yhteisissä keittolaitoksissa", jatkoi Forest. "Jos siitä todella on jotain etua, on se kaupungeissa vähäinen, maalla vielä vähäisempi, eikä se missään tapauksessa korvaa siitä johtuvaa kotoisen mukavuuden tunteen puutetta. Edelleen tulee meidän ottaa huomioon, että monet tuomarit, asianajajat, rahamiehet, virkamiehet ja välikauppiat sekä heidän apulaisensa olivat miehiä alle 21 tai yli 45 ikävuoden. Nämä miehet, jotka siis eivät olleet siinä ijässä, jolloin työarmeijaan kuulutaan, ovat luettavat pois niistä, joiden tulokseton toiminta on katsottava tappioksi."

"Mutta kuitenkin täytyi tappioiden, jotka johtuivat huonosti sijoitetusta kapitaalista ja huonosta työstä y. m. m. asioista, olla aivan tavattoman suuret", sanoin minä. "Ja nämä tappiot selittävätkin sangen hyvin kansan suuren köyhyiden viime vuosisadan lopulla."

"Epäilemättä olisi asia niin", arveli Forest, "jollei olisi muita syitä, jotka vaikuttavat tuottokykymme vähentymiseen. Mutta sellaisia syitä on useampia, ja te olette huomaava niiden suuren tärkeyden ja kantavuuden, kunhan mainitsen ne teille. Pääsyy töittemme tuloksen vähennykseen niin paljouteen kuin laatuunkin nähden on kilpailun poistaminen. Tämä jättiläisvoima oli se, joka kristillisen sivistyksen 19 ensimmäisenä vuosisatana pani liikkeelle jokaisen paraat henkiset ja ruumiilliset kyvyt. Mutta siitä saakka, kun kommunismi on pantu voimaan, kun laiskin työmies saa saman kuin ahkerinkin, s. o. sitte kun ahkeralta riistetään osa hänen työnsä tuloksista laiskan hyväksi, sittekin jokainen varmasti tietää saavansa yhtä suuren osan työn tuloksista, tehköön hän paljon ja hyvää tai vähän ja huonoa työtä, — siitä saakka ovat kansan suuret joukot vuosi vuodelta käyneet yhä välinpitämättömämmiksi ja hitaammiksi. He eivät enää ponnista paraita voimiaan, tuottaakseen paljon ja hyvää työtä. He tahtovat elää mukavasti. Henkiset ja ruumiilliset kyvyt ovat yhä alaspäin menossa. Yhdysvaltain kansa, joka ennen oli kuulu kekseliäisyydestään ja tarmostaan, huononee. Kelvollisinten ylentäminen korkeampiin asemiin olisi mahdollisesti kannustanut ponnistuksiin, jollei politikoitsijoiden suosikkijärjestelmä olisi jo määrännyt kaikkia hyviä paikkoja niiden vaalikiihottajien sukulaisille, jotka ovat hallituksen kätyreitä."

"Toinen syy kansan hyvinvoinnin vähenemiseen on työajan, niin vuosien kuin jokapäiväisten työtuntien, lyhentäminen. On sangen vaikeata tarkalleen määrätä, kuinka monta ihmistä kumpaakin sukupuolta ja eri ikää teidän aikananne teki hyötyä tuottavaa työtä. Viimeinen väenlasku, joka pantiin toimeen ennen teidän vaipumistanne satavuotiseen uneenne, oli v. 1880. Kertomus on hyvin seikkaperäinen, mitä tulee sekä eri ikää olevien henkilöiden lukuun että heidän sukuperäänsä y. m. Mutta mitä työläisten ikään tulee, jaetaan heidät kertomuksessa vaan kolmeen luokkaan. Ensimmäiseen kuuluvat kaikki henkilöt alle 15 vuoden, toiseen 16—59 vuoden ikäiset ja kolmanteen kaikki 60 vuotta täyttäneet. Poikia ja tyttöjä alle 15 vuoden oli työssä 1,118,356; 60 vuotta täyttäneitä 1,004,517, joista 70,873 naista. Yhdysvaltain 50,155,783 asukkaasta kuului työarmeijaan kokonaista 17,392,099 henkeä, joista 2,647,157 naista, palvelijat siihen luettuina."

"Muistan lukeneeni nämä luvut", huomautin minä.

"Vuoden 1880 väenlasku osottaa siis, että yli 12 prosenttia Yhdysvaltain työarmeijaan kuuluvista henkilöistä oli alle 15 tai yli 60 vuotta", lasi Forest edelleen. Tämä on tosin sangen surullinen tulos. Alle 15 vuotta olevien tyttöjen ja poikien olisi vielä pitänyt käydä koulua, ja 60 vuotta täyttäneillä olisi pitänyt olla riittävä toimeentulo, ettei heidän enää olisi tarvinnut tehdä työtä. Mutta siitä ei voi olla epäilystä, että viime vuosisadan lopussa työarmeija oli suhteellisesti paljoo suurempi kuin nyt. Sillä 1880 vuoden väenlaskun mukaan oli Yhdysvalloissa 21—45 vuoden ikäisiä 15,527,215, mutta työarmeijaan kuului 17,392,099. Teillä oli siis työssä 2,173,184 sellaista henkilöä, jotka meillä ikänsä vuoksi eivät ole velvolliset kuulumaan työarmeijaan. Tässä tietysti otaksutaan, että meillä kaikki ihmiset, jotka ovat työvelvollisuusijässä, myös todella tekevät työtä; mutta, kuten tunnettua on, ei asian laita ole niin. Sillä sairaat, mielenvikaiset, rammatt, pienten lasten äidit y. m. s. eivät tee mitään työtä. Teidän täytyy siis myöntää, että teidän aikalaisenne pitivät suhteellisesti paljoo suurempaa työarmeijaa kuin me."

"Se näyttää minusta epäilemättömältä tosiasialta", vastasin minä.

Forest veti nyt taskustaan esiin paperin ja lasi edelleen: "Tässä on luettelo kaikista niistä ammattioista, jotka ovat otetut lukuun väenlaskussa v. 1880 ja jotka te voitte lukea luottamattomiin (improduktiivisiin) ammatteihin. Olen tässä esittänyt tuottamattomina monta toimialaa, joiden hyödyllisyyttä ja tarpeellisuutta voisi puolustaa. Monet näistä ihmisistä ovat toimintansa kautta ainakin säästäneet aikaa niiltä ihmisiltä, jotka tekevät tuottavaa työtä. Monet naiset eivät ehkä olisi kyenneet kehittymään taiteilijattariksi, laulajattariksi tai muuksi semmoiseksi eivätkä niissä ammateissa toimia, jollei heillä taloudenhoidossa olisi ollut apua. Kun otetaan nämä palvelijat lukuun, oli herran vuonna 1880 Yhdysvalloissa, 1,654,319 henkilöä sellaisessa työssä, jonka tri Leete sanoisi tuottamattomaksi. Jos luemme nämä 1,654,319 ihmistä pois niistä 2,173,084 hengestä, jotka teidän aikananne kuuluivat

työarmeijaan, olematta työvelvollisuusijässä, jää jällelle vielä 518,765 työtä tekevää henkilöä joko alle 21 tai yli 45 vuoden iässä."

Minä kehoitin herra Forestia jatkamaan selityksiään ja hän sanoi: "Teillä oli siis v. 1880 epäilemättä paljoa enemmän ihmisiä hyödyllisessä työssä (tietysti väestön lukumäärään verraten) kuin meillä. Ajatelkaapahan sen lisäksi, että teidän aikanne työmiehiä kannusti vapaa kilpailu, että heidän pyrintönänsä oli joskus päästä riippumattomiksi, voidakseen vanhoilla päivillään elää huolettomasti, ja että he tämän päämaalin saavuttamiseksi panivat liikkeelle paraat voimansa. Teidän aikalaisenne tekivät siis työt useampia vuosia kuin me, työpäivä oli pitempi, kilpailu kannusti voimakkaasti kaikkia, ja niin ollen oli aivan luonnollista, että teidän aikanne saatiin valmiiksi paljoa enemmän ja paljoa parempaa työtä kuin nykyään."

"Se minun kai täytyy myöntää", vastasin.

"Ja meidän yhteiskuntajärjestyksemme luonne pakottaa yhä kehitystä siihen suuntaan, että työaika yhä edelleenkin lyhennetään ja että työn tuotteet käyvät vielä vähemmiksi ja huonommiksi, kuin mitä nyt ovat", jatkoi Forest selittelyjään. "Katsokaamme esim. maanviljelijöitä, jotka näyttävät olevan nykyiseen yhteiskuntajärjestykseen niin tyytymättömiä, kuin suinkin vaan on mahdollista. He valittavat katkerasti, että he teattereihin, museoihin, konserttisaleihin ja muihin julkisiin laitoksiin nähden ovat huonommassa asemassa kuin kaupunkilaiset. Myös väittävät maalaisemme, että heidän työnsä on paljoa raskaampaa kuin kaupunkilaisten. Tyytymättömyyden seurauksena oli maalaisväestön pyrkiminen kaupunkiin paljoa runsaammassa määrässä kuin teidän aikanne, jolloin sitä jo valitettiin. Maa olisi jäänyt aivan ilman maanviljelystuotteita, jollei hallitus olisi ryhtynyt estämään maalaisten muuttua kaupunkiin. Tulokkaita ei otettu lainkaan avosylin vastaan. Heidät yksinkertaisesti *käskettiin* tekemään maatyötä. Tämän kautta sammui heiltä toivo saada asua kaupungeissa, — mutta samalla myös heidän kunnianhimonsa ja työhalunsa. Maalaiset ovat nyt vakuutetut siitä, että heiltä muut alat ovat suljetut, että heidän täytyy kaiken ikänsä viljellä peltoa ja että kaupunkilaiset heidän kustannuksellaan elävät paremmin kuin he itse. Seuraus on, että he tekevät niin vähän ja niin huonoa työtä kuin mahdollista ja että maanviljelystuotteiden määrä yhä vähenee. Ja useita kertoja on täytynyt nälänhädän välttämiseksi lähettää kaupungeista alimmanasteen työmiehiä maalle avuksi."

"Kertokaahan vaan minulle pahinkin", sanoin väkinäisesti hymyillen; sillä minä näin, kuinka tri Leeten minulle kuvaama ihana pilvilinna luhistui Forestin logiikan[1] murhaavan tykkkitulen alla.

[1] lokiikka-oppi johdonmukaisesta ajattelemisesta, johdonmukaisuus. Suom. muist.

"Olemme nähneet", jatkoi Forest taas esitystään, "että työarmeija v. 1880 oli suhteellisesti paljoa suurempi kuin meidän, että työaika oli pitempi ja että kilpailu kiihoitti työmiehet käyttämään kaiken työkykynsä. Mutta teidän tulee myös ottaa huomioon, että me tuhlaamme tavattoman määrän työtä työnvalvontaan ja kirjanpitoon. Teidän pikkukauppanne tapahtui enimmäkseen käteistä maksua vastaan ja pienet liikkeenharjottajat hoitivat pienen kirjanpitonsa iltasin, kun olivat sulkeneet kauppansa. Meillä sitävastoin on valtion kirjoissa jokaisella miehellä, naisella ja lapsella oma tilinsä.[1] Meillä on virasto, jolle "jokaisen lääkärin määräaikoina täytyy jättää kertomus toiminnastaan." [2] Meillä on toinen virasto, jossa pannaan kirjoihin kaikki apu, mitä työarmeijan jäsen käyttää taloustoimissaan tai muuhun tarkoitukseen. Siellä merkitään käytetty apu sen menopuolelle, joka sitä on tarvinnut, ja sen tulopuolelle, joka sitä on antanut.[3] Meillä on virastoja kaikkia inhimillisen työn haaroja varten ja niiden pitäisi olla oikeita malliesimerkkejä, osottamaan miten hallitus paraiten voi tuhlaata inhimillistä työvoimaa. Tuottavan työn koko ala on, kuten tiedätte, jaettu kymmeneen suureen osastoon. Kukin näistä käsittää joukon läheisiä ammatteja. Jokaisella näistä alaosastoista on taas oma virastonsa, jossa pidetään tarkkaa kirjanpitoa kaikesta, mitä asianomaisella ammattialalla tehdään, käytettävissä olevista työvoimista, tehdystä työstä j. n. e., samoin kuin nykyisestä tuotantokyvystä ja mahdollisuuksista kohottaa sitä. Erityinen osasto, joka pitää huolta tavaroiden jakamisesta, tekee arviolaskun tarvittavista tavaroista ja kun hallitus on tämän menoarvion hyväksynyt, määrätään kullekin noista kymmenestä suuresta osastosta heidän tehtävänsä, nämä kymmenen osastoa jakavat tehtävät eri ammattikunnille ja nämä panevat sitte jäsenensä työskentelemään.

[1] S. 69.

[2] S. 96.

[3] S. 94.

"Jokainen ammattivirasto on vastuunalainen sille uskotusta työstä, ja sen toimintaa tarkastaa asianomainen piirihallinto ja hallitus.

"Jakotoimistot eivät ota vastaan tavaraa, ennenkuin ovat sen koetelleet. Ja niin tarkka on valvonta,

että "vaikka tuotteen huonous tai virheellisyys huomattaisiinkin vasta kuluttajan käsissä, voidaan syyllistä etsiä aina siihen työntekijään saakka, joka on valmistanut tuotteen erikoisosia."[1]

[1] S. 148.

"Tuo suunnaton kirjanpito- ja valvontajärjestelmä, jonka avulla hallitus voi saada selvän työmiehestä, joka on tehnyt viallisen neulan tai huonon sikarin, antaa sille myös tilaisuuden pitää suosikeitaan varten avoimna lukemattoman määrän hyviä paikkoja; mutta luonnollisesti kansan tuotantovoima ja valmistuvien tavaroiden määrä vastaavassa suhteessa vähenevät. Lisäksi tulee, että kuluttajien luku on suurempi kuin ennen."

"Kuinka sen selitätte?" kysyin.

"Eikö tri Leete ole teille maininnut, että tavallisen lujarakenteiset henkilöt elävät keskimäärin 85 — 90 vuoden vanhoiksi?"[1]

[1] S. 160.

"On kylläkin."

"Hyvä. Tämähän selittää, miksi on tullut lisää kuluttajia, jotka jokainen vaativat täyden osansa työn tuloksista luottokortin muodossa", selitti Forest. "Ihmiset elävät nykyään kauemmin kuin teidän aikalaisenne. He harrastavat mukavuutta, ja samalla kun henkinen terävyys, tarmo ja yritteliäisyys yhä vähenevät, sitä kauemmin ruumis elää."

"Vihdoinkin myönnätte, että nykyisen järjestelmän kautta on jotain saavutettu!" huudahdin minä.

"Jos sitä voi yleensä sanoa miksikään saavutukseksi", arveli Forest, "että henkisen elämän ja toiminnan kustannuksella saavutetaan yhä tyhmistyvän ihmisen ijän pidennys." —

Ja hetken vaiti oltuaan lopetti Forest esityksensä kommunistisesta yhteiskuntajärjestyksestä 20:nneen vuosisadan lopulla seuraavasti:

"Luulen osottaneeni, että valtio-olemuksemme oletettuun kaikkien ihmisten tasa-arvoisuuteen perustuvine laitoksineen on erehdys, että luontoon perustuva eriarvoisuus nykyään on monessa suhteessa paljoo rasittavampi kuin teidän aikananne, että suosikkijärjestelmä ja turmelus rehottavat tänään yhtä hyvin kuin 113 vuotta sitte, että henkilökohtaisesta vapaudesta on tuskin mitään jäljellä ja sen sijalle astunut sietämätön orjuus ynnä mateleminen ja silmäinpalvelus esimiesten edessä, että työarmeijan jäsenet, äänioikeutta vailla ollen, riippuvat upseeriensa armoista, että ne "teollisuusarmeijan" jäsenet, joita pidetään hallituksen vastustajina, saavat viettää kurjaa elämää, jota hyvin voisi nimittää "kaksikymmentäneljä-vuotiseksi helvetintuskaksi maan päällä", ja että vapaan kilpailun poistamisesta on ollut seurauksena henkisten voimien ja kansan hyvinvoinnin alaspäin meneminen. Todella onkin vapaan kilpailun poistaminen, työvuosien ja päivien lyhentäminen ja lukemattomien laiskanvirkojen perustaminen vaikutusvaltaisten politikoitsijoiden laiskottelevia suosikkeja ja jalkavaimoja varten siihen määrään vähentänyt tuotantoa, samalla kun kuluttajien määrä yhä on kasvanut, että keskimääräinen vuositulomme nyt tuskin on suurempi, kuin teidän päivinänne tavallisen työmiehen. Se antaa meille vain hyvin kohtuullisen toimeentulon. Eikä mielestäni voi olla epäilystäkään siitä, että jos ihmiskunta edelleen elää tämän järjestelmän alaisena, sen muutaman vuosisadan kuluttua täytyy vaipua takaisin raakalaisuuteen."

SEITSEMÄS LUKU.

"Te olette olleet niin ystävällinen, että olette minulle esittäneet mielipiteenne nykyisestä yhteiskuntajärjestyksestä", aloin seuraavan keskusteluni herra Forestin kanssa; "mutta mainitsitte myös kerran, että yhteiskunta 19:nneen vuosisadan lopulla kaipasi monia parannuksia. Ettekö tahtois nyt minulle sanoa, millä toimenpiteillä te olisitte koettaneet parantaa minun aikakauteni epäkohtia?"

Forest hymyili. "En pidä itseäni minään maailmanparantajana, joka voi tehdä ihmiskunnan ja sen laitokset täydellisiksi. Älkää koskaan unohtako, että kaiken, mitä me epätäydelliset ihmiset voimme saada aikaan, täytyy kantaa inhimillisen epätäydellisyyden leimaa. Kuten kaikilla ihmisillä, on minullakin mielipiteeni yhteiskunnallisista laitoksista, ja jos tahdotte niitä kuulla, tahdon ne mielelläni teille esittää."

"Pyydän sitä."

"Kysymys, jota monet nimittävät sosiaalisesti kysymykseksi, on mahdoton ratkaista", alkoi Forest. "Luontoon perustuva erilaisuus on aina tuntuva ihmisessä. Jokaisen yrityksen samallaisuuden saavuttamiseksi täytyy mennä myttyyn. On aina oleva viisaita ja tyhmiä, ahkeria ja laiskoja ihmisiä. Kykenevät miehet ja naiset eivät koskaan tyydy siihen, että työn tulokset jaetaan tasan ja heiltä siten riistetään osa heidän työnsä hedelmästä. Jos taas työn tulokset jaetaan ansion mukaan, ovat monet niistä, jotka saavat vähemmin, tyytymättömiä. On sentähden mahdotonta tyydyttää kaikkia ihmisiä, jaettakoonpa työn hedelmät miten tahansa. Mutta jos onkin mahdotonta tehdä jokaista kokonaan tyytyväiseksi ja onnelliseksi emme silti ole vapaat velvollisuudestamme koettaa voimiemme mukaan saada aikaan parannuksia oloihimme."

"Minä käsitän kantanne. Mutta sanokaapa, mitä parannusehdotuksia te olisitte tehneet, jos te olisitte eläneet 19:nneen vuosisadan lopulla."

"Teidän päivienne yhteiskunnan pahimpia vaivoja olivat järjetön työtapa, monopoolijärjestelmä, joka teki mahdolliseksi suunnattomien rikkauksien kokoomisen, ja ymmärtämätön työläissääty, joka mieluummin antoi nylkeä itseään tai lakkasi kokonaan työstä, sensijaan että olisi työläisosuuskuntia muodostamalla vähitellen perustanut kaikki inhimillisen toiminnan haarat työläisten hyväksi keskinäisen yhteistoiminnan pohjalle. Suuri epäkohta oli myös verotuksen nurjuus.

"Melkein kaikki inhimillisen toiminnan alat antoivat tuotteita, joiden todellisesta tarpeesta ja kuluttamisesta ei kellään ollut selvää käsitystä. Maanviljelys antoi joka vuosi suuren määrän tuotteita yli tarpeen, jonkatähden ne olivat niin halvassa hinnassa, että talonpoikien täytyi elää jotenkin niukasti. Monet tehtaat kävivät yötä päivää, kunnes markkinat olivat tulvillaan niiden tavaraita. Silloin näitä myytiin hinnasta mistä hyvänsä, usein alle valmistamiskustannusten, lukuisia vararikkoja seurasi, tehtaat suljettiin ja niin tehtailijat kuin heidän työmiehensäkin kärsivät suuria tappioita senkautta, että olivat pakotetut olemaan toimeettomina, kunnes liikatarvonta oli hävinnyt. Sitten alkoi uudelleen kuumeenomainen työskentely."

"Kuinka te olisitte taistelleet tätä epäkohtaa vastaan?" kysyin minä.

"Hallituksen olisi pitänyt tutkia, kuinka paljon eri tavaroita vuodessa keskimäärin kulutettiin ja missä suhteessa asianomaisten ammattilojen tuotantokykyisyys oli niiden valmistamien tarpeiden kulutukseen."

"Ja entä sitte? Olisiko hallitus sitte eri ammattialoilla antanut tehtäväksi vissien tuotteiden valmistamisen? Ja kuinka nämä tehtävät olisi jaettu, jotta työmiehet olisivat olleet tyytyväisiä?"

"Hallituksen olisi yksinkertaisesti pitänyt ottaa selvä eri tavaroiden vuotuisesta kulutuksesta ja eri ammattien kyvystä valmistaa tarvittavat tavarat. Ammattikuntien asia olisi silloin ollut järjestää tuotanto. Tuollaiset hallituksen tiedot, joista kävi selville likimääräinen tarve, olisivat työtä tekeville antaneet jotenkin selvän kuvan heidän tehtävästään. Jokainen ammattiala olisi voinut järjestäytyä, valita edustajia koko maata käsittävään kansalliskokoukseen ja täällä jakaa työt. Umpimähkäinen työskentely, markkinoiden täyttäminen suunnattomissa määrin valmistetuilla tavaroilla olisi silloin voitu välttää; ja kuitenkin *olisi voitu säilyttää vapaa kilpailu* sekä eri tehtaiden että yksityisten työmiesten välillä, vapaa kilpailu, jonka kautta yksin saadaan runsaasti ja kelpollisia tuotteita."

"Entä jos sittekin olisi valmistunut enemmän tavaroita, kuin kulutettiin", huomautin minä.

"Se olisi tietysti ollut asianomaisen ammattialan syy ja se olisi saanut kärsiä seuraukset", vastasi Forest.

"Mutta otaksukaamme, että kaikki samaan ammattiin kuuluvat olisivat liittyneet yhteen, saadakseen tuotteistaan suhteettoman suuren hinnan ja muodostaakseen järjestöjä, mitä minun aikani sanottiin trusteiksi?" kysyin minä. "Kuinka olisitte estäneet sellaisen kansan nylkemisen?"

"Kansan suojelemiseksi jokaista tuollaista ryöstöyritystä kohtaan olisi pitänyt säätää yleinen laki, joka olisi määrännyt, että sellaisiin ryöstötuumiin osallisten yksityisten henkilöiden, osuuskuntien ja yhtiöiden kaikki omaisuus olisi valtion toimesta otettava takavarikkoon ja myytävä enimmäin tarjoovalle, jos vain hyväksyttävä tarjous tehtäisiin. Siihen saakka olisi hallitus hoitanut liikettä valtuutettunsa kautta tai lakkauttanut sen. Maahantuonti olisi korvannut tarpeen, kunnes liike taas olisi saatu täyteen käyntiin."

"Ja miten olisitte estäneet ne lukuisat työseisaukset, jotka niin usein häiritsivät meidän päiviemme työtä?" kysyin edelleen.

"Kehottamalla työmiehiä perustamaan tuotto-osuuskuntia", vastasi Forest. "Minä olen jo näyttänyt,

kuinka helppoa olisi ollut perustaa tuollaisia osuuskuntia. Tusina räätäleitä tai suutareita olisi voinut vuokrata höyryvoimalla käyvän työhuoneen, hankkia muutamia neuloma- tai muita koneita ja myydä tuotteensa suorastaan muille työntekijöille. Siten he olisivat saaneet pistää omiin taskuihinsa tehtailijan, suur- ja pikkukauppiaan ja työmiehen voiton, s. o. kaiken voiton, minkä yleensä heidän tuotteistaan voi saada. V. 1887 ei ollut mitään lakia estämässä työmiehiä perustamasta tuollaisia tuottoyhdistyksiä tai ostamasta vaatteitaan, kenkiään, huonekalujaan j. n. e. ainoastaan tuotto-osuuskunnilta. Kun olisi huomattu, että työmiehet tahtoivat ostaa vain tuottoyhdistyksiltä, olisivat tehtailijat sangen kernaasti olleet valmiit luovuttamaan laitoksensa halvasta hinnasta, halvemmasta, kuin mikä työmiehiltä olisi mennyt sellaisten perustamiseen. Arvelen, että teidän aikanne ei suinkaan ollut hauska johtaa liikettä, jossa työskenteli paljon väkeä. Sillä monet työnseisaukset varmaankin tekivät liikkeenjohtajille mahdottomaksi tehdä ennakkolaskuja tulevaa vuotta varten tai tehdä sitoumuksia. Senvuoksi, niin kuvittelen mielessäni, olisivat tehtaiden omistajat olleet iloisia, jos olisivat voineet myydä laitoksensa edes johonkin määrin kohtuullisiin hintoihin. Eivätkä työmiehet olisi voineet menetellä viisaammin kuin saada tehtailijat edelleen johtamaan liikettä kohtuullista palkkiota vastaan. Tämä olisi suuresti edistänyt liikkeen kehitystä edelleenkin suotuisaan suuntaan. Tekemällä tällaisen sopimuksen olisivat työmiehet kuukausittain maksamalla jonkun osan hinnasta päässeet liikkeen omistajiksi, he olisivat siten varmasti saaneet työstään täyden maksun, entinen omistaja olisi saanut laitoksistaan kohtuullisen hinnan, päässyt kaikista huolista vapaaksi ja saanut työstään myös kohtuullisen maksun."

"Luulen, että työnantajat minun aikani väkensä loppumattomien vaatimusten ja lakkojen tähden olivat saaneet niin kyllänsä suurten liikeyritysten johtamisesta, että he kernaasti olisivat myyneet omistamansa tehtaat", huomautin minä. "Mutta mitä olisi tullut suur- ja pikkukauppiasta?"

"He olisivat voineet myydä varastonsa ja sitte joko yhtyä johonkin osuuskuntaan tai hoitaa sellaisen myymälää. Myös olisi heillä ollut vapaus valita jokin muu toimiala", vastasi Forest. "Teidän aikanne työmiehet olisivat siten voineet mainitulla tavalla järjestää ammattialan toisensa jälkeen osuustoiminnan pohjalle, kunnes koko teollisuus olisi ollut suurten, koko maan käsittäviksi liitoiksi yhdistyneiden osuuskuntien käsissä."

"Mutta meidän työmiehemme eivät tahtoneet ottaa hartioilleen sitä edesvastuuta, niitä huolia ja vaaroja, jotka aina ovat yhteydessä oman liikkeen harjoittamisen kanssa. He pitivät parempana tehdä työtä palkasta ja koettivat tätä aina vähän päästä saada kohotetuksi tekemällä lakkoja ja estämällä muita astumasta lakkolaisten tilalle", sanoin minä. "Teille nämä seikat ainakin ovat tuttuja".

"Tietysti", vastasi Forest, "ja lienee tehnyt puolueettomaan katselijaan ikävän vaikutuksen, että kunnolliset työntekijät, jotka ymmärsivät perusteellisesti ammattinsa, jäivät palkkatyöläisiksi, sen sijaan että olisivat yhteisellä kustannuksella perustaneet omia liikkeitä, ja koettivat työnantajiltaan pusertaa enemmän rahaa, kuin nämä tahtoivat tai voivat maksaa, samalla kun väkivallalla estivät toisia henkilöitä tekemästä työtä tehtailijoiden tarjoamasta palkasta. Se seikka, että 19:nneen vuosisadan loppupuolen työmiehillä ei ollut kylliksi rohkeutta, henkistä kykyä ja riippumattomuuden tunnetta, tehdäksään työtä omaan laskuunsa, se on ihmiskunnan syössyt kommunismiin. Että tämän kirottavan valtiomuodon täytyi olla valitettava erehdys, riippui inhimillisestä luonnosta. Sukupolvi, joka vielä oli niin alhaisella kehitysasteella, etteivät suutarit edes olleet kylläksi yritteliäitä ja viisaita valmistukseen yhteisesti kenkiä ja saappaita, vaan paljoa mieluummin jäivät "palkkaorjiksi", tekivät lakkoja ja rusikoitsivat toisia työntekijöitä, jotka tahtoivat tehdä työtä tarjotusta palkasta; sellainen surkea sukupolvi oli tietysti henkisesti kokonaan kykenemätön muodostamaan valtiota, joka järjestäisi kaiken inhimillisen toiminnan ja kaikkien työntuotteiden kulutuksen."

"Kaikissa tapauksissa on työntekijäin yhteistoiminta, järjellinen ratkaisu sille, mitä monet työmiehet vielä tänään sanovat sosiaalisesti kysymykseksi", jatkoi Forest edelleen, oltuaan jonkun aikaa vaiti. "Tuollaiset osuuskunnat vakuuttavat työmiehille täyden palkan heidän työstään ja pitävät pystyssä kilpailun, tuon ihmiskuntaa kehittävän mahtavan voiman. Mutta näemmekö me eläissämme tällaista työväenkysymyksen ratkaisua, on sangen epäiltävää."

"Mitä tulee tehtaissa ja työpajoissa työskenteleviin työntekijöihin, näyttää minusta ehdotuksenne sangen hyvältä", myönsin minä. "Mutta miten olisitte järjestäneet maatyön, lääkärien ja asianajajien, rautatievirkamiesten ja työmiesten, raitiotiehenkilökunnan, kauppiasten, pankkimiesten ja monien muiden työn?"

"Menkäämme askel askeleelta eteenpäin", vastasi Forest hymyillen. "Katsokaamme ensinnä kysymystä maalaisväestön asemasta, agraarikysymystä, joka kaikkina aikoina eniten on vaikeuttanut yhteiskuntajärjestyksen muuttamista. Nykyisen kommunistien järjestyksen vallitessa rakastavat maanviljelijät vain vähän sitä maaperää, jota he viljelevät. Maa kuuluu heille yhtä vähän kuin se, mitä he siitä saavat. He luulevat, että heidän täytyy työskennellä kaupunkilaisten hyväksi, jotka heidän kustannuksellaan saavat etusijan kaikessa. — Jos minulta 19:nneen vuosisadan lopussa olisi kysytty,

kuinka tahtoisin maalaiskysymystä käsitellä, olisin puoltanut sellaista lakia, ettei kukaan saisi omistaa enempää kuin 40 acrea[1] maata. Ne talonpojat, joilla silloin oli enemmän maata, olisivat saaneet pitää sen, mutta heidän kuolemansa jälkeen ei kukaan olisi saanut periä enempää kuin 40 acrea. Sellaisella "maatilkulla" voi talonpoika hyvin elää, ja vaikka maanviljelijät teidän aikananne paljon kärsivät karjan, viljan ja erilaisten hedelmien liikatuotannosta, niin heidät kuitenkin vapautti nykyhetkestä huolehtimasta toivo väestön alituisesta lisääntymisestä varsinkin siirtolaisuuden kautta;[2] sillä väestön lisääntyessä kohosi tietysti maanviljelystuotteiden arvo."

[1] acrea=n. 16 hehtaaria.

[2] Lukija ymmärtää helposti, että tässä, niinkuin seuraavassakin, on erikoisesti puhe Yhdysvaltojen oloista. Suom. muist.

"Mutta miten olisitte estäneet maanviljelystuotteiden ylituotannon, josta maalaisväestö kärsi niin paljo v. 1887?"

"Tilastollinen toiminta olisi tietoja antamalla palvelut niin hyvin talonpoikia kuin muitakin työtätekevää väestöä", sanoi Forest. "Talonpoikien olisi pitänyt muodostaa koko maan käsittävä liitto, joka olisi järjestänyt tuotannon koko maan maatilojen erilaisen tuotantokyvyn mukaisesti. Ja jos olisi käynyt selville, että maamiehet voivat maastaan saada paljota enemmän maanviljelystuotteita kuin tarve vaati, olisivat he voineet käyttää osan maastaan uusien hyötykasvien viljelykseen, joille he ehkä olisivat saaneet menekkiä, tai olisivat he yksinkertaisesti voineet säästää työtä, antamalla osan maata olla viljelemättä."

"Teidän nyt kuvailemassanne yhteiskunnassa ei jokaisella olisi ollut oikeutta maahan?" huomautin minä.

"Kaiketikin! Jokaisella, joka tahtoi ja voi maksaa tilanomistajan vaatiman hinnan", vastasi Forest. "Ei jokainen voi omistaa maatilaa. Oliko teillä sellaista?"

"Ei."

"No hyvä! Kommunistisessa yhteiskunnassa ei kellään ole edes niin paljota maata, että siihen voisi kepin pystyttää."

"Miten olisitte järjestäneet lääkärin ja asianajajien toiminnan?"

"Lain kautta vahvistamalla erityisen taksan. Ja itse lait olisin tehnyt yksinkertaisemmiksi poistamalla tuon kamalan sekasorron, joka syntyi niinsanotusta oikeudenkäytöstä, joka johdettiin lukemattomien edellisten tapausten ratkaisusta. Pitkään aikaan en tahtonut uskoa, kunnes sain aivan epäämättömiä todistuksia siitä, ettei niin laajaa kauppaa käyvällä kansalla, kuin amerikkalaiset olivat, 19:nneen vuosisadan lopulla ollut yhtenäistä rikos- eikä yhtenäistä kauppalakia. Tämä tosiasia ja sekasorto, joka syntyi siitä, että eri tuomioistuimet aikaisemmin samallaisissa jutuissa olivat langettaneet erilaisia päätöksiä (päättöksiä, joihin eri riitapuolien asianajajat aina oikeudessa voivat vedota) teki varmaankin Yhdysvallat veijarien ja sellaisten asianajajain paratiisiksi, jotka vähemmin piittäisivat oikeuden voitosta kuin mahdollisimman suuren "palkkion", tai paremmin sanoen syntirahan saamisesta".

"Sellaisesta syytettiin minun aikanani usein tuomioistuinten jäseniä ja asianajajia", lisäsin minä. "Mutta sanokaapa nyt, mitä olisitte rautatie- ja sähkölennätinvirkamiehille tehneet; jos..."

"Kyselkähän, olkaa hyvä, hiukan hitaammin", pyysi herra Forest. "Minä olisin ostanut maan kaikki rautatie- ja sähkölennätinlinjat kohtuullisesta hinnasta ja antanut niiden maksuksi hallituksen asettamia velkakirjoja. Rautatie- ja sähkölennätinlinjoista saadut tulot olisi käytetty juokseviin menoihin ja annettujen velkakirjojen korkojen maksuksi, jäännös taas niiden lunastamiseksi."

"Minusta näyttää tämä ehdotus olevan ristiriidassa sen kanssa, mitä sanoitte niistä kamalista epäkohdista, jotka ovat seurauksena siitä, että hallitus saa liian suuren vallan käsiinsä", huomautin minä.

"Ei suinkaan", vastasi Forest. "Sellaisten olojen syntymiseen, kuin nykyiset ovat, ei riittäisi rautateiden ja sähkölennättimen hallitseminen, ollenkaan lukuunottamatta sitä, että *nykyään* kaikki työmiehet ovat hallituksesta riippuvaiset ja ettei heillä ole oikeutta valita virkamiehiä eikä mahdollisuutta vaihtaa työnantajia, koska valtio on ainoa työnantaja, jotavastoin teidän aikananne kaikilla valtion palvelijoilla oli äänioikeus ja heillä oli tilaisuus vaihtaa paikkansa toiseen, jos olivat tyytymättömiä. Myös muistelen, että teidän aikananne alettiin panna toimeen uudistuksia virkamiesalalla. Olen lukenut siitä ristiriitaisia arvosteluja. Monissa kirjoituksissa väitettiin, että tasavaltalaisten laitosten varmuus vaati virkamiesten vaihtamista usein, samalla kun toiset katsoivat tällaista mielipidettä naurettavaksi. Jokainen järkävä ihminen olisi pitänyt miehen, joka häntä palveli

uskollisesti ja toimellisesti, niin kauan kuin mahdollista palveluksessaan. Kansan pitäisi tehdä samoin ja pitää palvelijansa viroissaan niin kauan kun he tekisivät velvollisuutensa, kuulukoot mihin valtiolliseen puolueeseen tahansa.[1] Ainoastaan siten saataisiin julkisten asiain hoito hyvälle kannalle. Muistan lukeneeni, ettei kirjeenkantajia ja muita postin palveluksessa olevia voitu erottaa, jolleivät olleet todistettavasti laiminlyöneet velvollisuuksiaan. Jos samat periaatteet olisi sovellettu kaikkiin rautatie- ja sähkölennätinvirkamiehiin siitä hetkestä, jolloin nämä laitokset olisivat joutuneet Yhdysvaltain hallituksen käsiin[2], jos kaikki entiset virkamiehet olisi pidetty paikoillaan entisillä palkoillaan, niinkauan kun tekivät velvollisuutensa, ei rautateiden ja sähkölennätinten ottaminen valtion huostaan ja niiden yhdistäminen postilaitokseen olisi tuottanut suuriakaan vaikeuksia. "Setä Sam"[3] olisi tietysti voinut maksaa yhtä hyvät, ehkä paremmatkin rautatie- ja sähkölennätinlinjat."

[1] Kun Yhdysvaltain uusi presidentti astuu toimeensa, täytyy suuren joukon virkamiehiä erota, jättääkseen virkansa uuden presidentin puoluelaisille.

[2] Vielä nykyäänkin kuuluvat Yhdysvaltain rautatiet ja sähkölennätinlinjat yksityisille yhtiöille. Suom. muist.

[3] "Uncle Sam", pohjoisamerikalaisten pilanimi, lyhennys sanoista U. S. Am. = United States (of) America = Amerikan Yhdysvallat.

"Tuo kuuluu sängen hyväksyttävältä."

"Ja on hyväksyttävää. Saksa oli jo silloin, kun kirjoitettiin 1887, tehnyt hyvin onnistuneen kokeen, yhdistäessään postin, rautatiet ja sähkölennättimen hallituksen alaisiksi laitoksiksi. — On tosiaankin kerrassaan merkille pantavaa, että niin maailmaa ymmärtävä, toimelijas ja kauppaakäyvä kansa, kuin Yhdysvaltain kansa 19:nneen vuosisadan lopulla, jätti pääliikeneuvot yhtiöiden käsiin, joilla tietysti oli tarkoituksena vain saada niistä niin paljo voittoa kuin mahdollista."

"Monessa teidän aikanne historiateoksessa", jatkoi Forest, "tapaa kummastelun ja närkästyksen ilmauksia siitä, että 14:nnella ja 15:nnella vuosisadalla rosvoritari monissa Europan maissa saivat pitää peliänsä. Nämä kunnan veikot pidättivät linnojensa ohi kulkevia kauppiaita, matkustajia, vaativat veroa ja antoivat heille toisinaan siitä hyvästä suojelusta jonkun matkaa eteenpäin. Nämä olivat "säädyllysten" rosvoritarien "liikeperiaatteet". "Säädöttömät" ryöstivät yksinkertaisesti matkustajat eivätkä siis mitenkään eronneet tavallisista maantierosvoista. Meillä on tässä kysymys vain sellaisista ritareista, jotka omavaltaisesti ottivat veroa heidän alueittensa läpi kulkevien teiden käyttämisestä. Nämä herrat uskalsivat terveet jäsenensä, vieläpä elämänsäkin, kantaessaan maanteillä kulkijoilta veroa, sillä kauppiaiden täytyi olla varustettuja miekoilla ja keihäillä, heillä oli usein aseellisia palvelijoita mukanaan ja he tekivät usein menestyksellä vastarintaa. Useampi kuin yksi ritari kaatui, koettaessaan nostaa veroa, taistelussa maantiellä; monta rosvolinnaa, joiden asukkaat olivat lähikaupunkien vitsaus, hävittivät porvarit, ja herra rosvoritari sai hengellään maksaa veronkantohalunsa. Toisin teidän aikanne. Herrat, jotka silloin verottivat matkustavaisia ja tavaroita, joita kuljetettiin valtateillä, voivat sen tehdä kaikessa rauhassa. Myös voivat he näitä veroja kohottaa melkein pä aivan mielensä mukaan. Ainoa, mitä heidän sitävarten tuli tehdä, oli kutsua rautateiden johtajat kokoon jonnekin ja päättää kohottaa hintoja matkustajain ja tavarain kuljetuksesta. Tuollaisilla kokouksilla oli huonot seuraukset ainoastaan, jos näissä tilaisuuksissa juotu samppanja oli huonoa. Olipa melkein naurettava olotila, että kauppa harjottava kansa antoi koko maan suunnattoman henkilö- ja tavaraliikenteen alttiiksi yksityisille osinkoja jakaville yhtiöille, ja hyvän todistuksen rautateiden omistajien kohtuullisuudesta v. 1887 antaa se seikka, että he kohtelivat kansaa edes niin hyvin, kuin kohtelivat; olihan heillä oikeastaan valta menetellä mielensä mukaan."

"Kaasu- ja vesilaitokset samoin kuin raitiotiet olisitte arvatenkin ottaneet valtion huostaan?" kysyin minä.

"Tietysti", vastasi Forest. "Mutta ennenkuin olisin koskenut kaupunkien asioihin, olisin hallituksen huostaan ottanut ne metsä- ja kaivosseudut, jotka silloin kuuluivat Yhdysvaltoihin, s. o. minä olisin pannut toimeen järjestetyn metsän- ja vuorikaivosuhoiton. Jos Yhdysvaltain kansa olisi edes jonkun verran säästänyt suunnattomia metsiään, jotka aiemmin peittivät suuria osia maasta, ei meidän nyt, vuonna 2,000, tarvitsisi kärsiä puiden puutetta."

"Mitä olisitte tehneet pankkimiehille ja kauppiaille?"

"En mitään", vastasi Forest. "Lukuisat tuotantoyhdistykset eivät olisi tarvinneet ainoastaan miehiä, jotka voivat johtaa tehtaita, vaan myös asiamiehiä ja kirjanpitäjiä. Sillä työmiehet olisivat hyvin pian tehneet sen havainnon, ettei kätten työ yksin riitä suuren liikeyrityksen hoitamiseen menestyksellisesti ja osakkaiden yhteiseksi hyödyksi. Liikkeen johtajina ja kirjanpitäjinä olisivat monet pankkiirit ja kirjanpitäjät taas saaneet työtä. Kaikellaisten puotien omistajat taas olisivat, myytyään varastonsa, saaneet sängen helposti paikkoja, jos tuotto-osuuskunnat olisivat käsittäneet kaikkia tavaroita, niinkuin

teidän aikananne n. k. Country Stores."

"Luulen, että teidän järjestelmänne vallalla ollessa kaikki puodit olisivat olleet pakotetut sulkemaan ovensa", huomautin minä. "Sillä eri ammattikunnat olisivat aivan varmaan avanneet omia myymälöitä, ostaneet paljottain kaikki tavaran ja jälleen myyneet ne osuuskuntien jäsenille pienellä voitolla. Sellaisten liikkeiden kanssa eivät kauppiaat tietysti olisi voineet kilpailla. Niiden kauppiaiden, jotka eivät olisi saaneet paikkoja osuuskuntien myymälöissä, olisi täytynyt käydä käsiksi johonkin muuhun työhön — useille heistä kova kohtalo!"

"Teollisuuden siirtyminen yksityisten tai osakeyhtiöiden käsistä osuuskuntien huostaan ei tietysti olisi tapahtunut äkkiä, vaan vähitellen", selitti Forest. "Siten kauppiaille olisi ollut ehkä kolmekymmentä tai viisikymmentä vuotta aikaa mukautua uusiin oloihin. Heidän lapsensa olisivat, sensijaan että olisivat tulleet kauppiaksi, voineet liittyä tehdasosuuskuntiin. Sitäpaitsi ei ole mitään syytä otaksua, että kaikki yksityinen kaupanteko olisi osuuskuntain myymälöiden tähden lakannut. Tavarahan halpuus yksinään ei hanki sille ostajia. Ostettaessa merkitsee maksu paljon, ja monet maksavat kernaasti esineestä, joka heitä miellyttää, enemmän kuin esineestä, joka kylläkin on yhtä tarkoituksenmukainen, mutta ei yhtä aistikas. Senvuoksi kauppiaat, jotka osottivat hienoa makua tavaroita ostaessaan, voivat aina olla menekistä varmat, huolimatta kaikista osuuskunnista. — Myös olisivat yksityiskaupat monissa paikoin maaseutua pysyneet edelleen olemassa."

"Te sanoitte, että olisitte säätäneet koko maata koskevan lain, ettei kukaan saisi omistaa enempää kuin 40 acraa maata", sanoin minä. "Olisitteko myös rajoittaneet kaupunkilaisten oikeutta omistaa maata kaupungeissa?"

"Yhden talon omistaminen olisi ollut kylliksi jokaiselle oikein ajattelevalle ihmiselle", vastasi Forest. "Ei kukaan voi kieltää, että miljooniin nousevien rikkauksien kokoontuminen yksityisten käsiin, samalla kun toisilla ei ollut edes välttämättömiä elintarpeita, valmisti tätä kirottua kommunismia."

"Mutta miten olisitte estäneet suurten rikkauksien kokoontumisen?" kysyin uteliaana.

"Järjestämällä uudestaan verotuksen", vastasi Forest. "Monien verojen asemasta, jotka suureksi osaksi rasittivat enemmän varattomia kuin rikkaita, olisin säätänyt perintöveron, joka olisi käytetty valtion ja kuntien menojen korvaamiseen. Jokaisesta perinnöstä alle 10,000 dollaria olisi otettu veroa yksi prosentti, 20,000 dollarin perinnöstä kaksi prosenttia, 30,000 dollarista kolme prosenttia, 100,000 dollarista kymmenen prosenttia, 200,000 dollarista kaksikymmentä prosenttia, 500,000 dollarista viisikymmentä prosenttia. Jos joku olisi jättänyt jälkeensä niin suuren omaisuuden, että jokaiselle perilliselle olisi tullut 500,000 dollaria (siis 250,000 dollaria, kun perintövero olisi siitä vähennetty), olisi ylijäämä katsottu ihmiskunnan perinnöksi ja käytetty valtion ja kuntien menojen suorittamiseen."

"Eikö tuollainen laki olisi lamauttanut yritteliäisyyttä ja vapaata kilpailua, jota te olette ylistäneet kaiken inhimillisen edistyksen alkulähteeksi?" kysyin minä.

"Se olisi vain estänyt suunnattomien rikkauksien kasaantumista, mutta ei suinkaan vapaata kilpailua, vaan päinvastoin sitä suojellut", vastasi Forest. "Ihmiset, jotka omistivat kaksi- tai viisikymmentä miljoonaa dollaria ja käyttivät niitä suurina rahavarojaan häikäilemättömästi "taistelussa olemassaolosta", olivat vaarallisempia kuin vorot ja murtovarkaat. He voivat kukistaa jokaisen vähempivaraisten kilpailijan ja usein he käyttivät säälimättömästi valtaansa. He polkivat vapaan kilpailun maahan, kartuttivat miljoonia ja raivasivat kiroille kommunismille tietä. Eikö ollut suuri vääryys, että ihminen, joka jos jollakin keinoin oli koonnut suuren omaisuuden, voi tämän kokonaan jättää pojalleen, tehden tälle mahdolliseksi edelleen jatkaa kilpailijoiden tappamista ja yhä uusien miljoonien kokoamista. Mitä voi kelvollisin ja taitavinkaan ihminen monilla ammattialoilla saada aikaan, kun tapasi toisen ihmisen, jolla ehkä oli vähemmän kykyä, mutta paljon rahaa eikä yhtään omaatuntoa, ja joka mitä häikäilemättömimmällä tavalla käytti miljooniaan kilpailijoidensa tuhoamiseksi. — Ei! Rikkaat vanhemmat jättäkoot kyllä lapsilleen melkoisen omaisuuden, turvatakseen rakkaimpansa elatushuoilt; mutta heidän ei pitäisi jättää omille lapsilleen tilaisuutta puristaa seinää vastaan ja tappaä köyhempien vanhempien lapsia olemassaolon taistelussa."

"Tuollainen perintövero olisi minun aikanani kohdannut kiivasta vastustusta", huomautin minä.

"Mahdollista kyllä", vastasi Forest. "Todennäköisesti olisivat nuo lyhytnäköiset miljoonainomistajat, jotka menettelyllään aiheuttivat kommunismin, sitä vastustaneet. Olen sittekin sitä mieltä, että tuollainen laki olisi hyödyttänyt sekä yleensä ihmiskuntaa että miljoonainomistajien lapsiakin. Ainoastaan tämänlaatuinen laki, joka olisi aiheuttanut miljoonaomaisuuksien hajoamisen, olisi kyennyt torjumaan kommunismin ja anarkismin rynnäköön. Jokainen, joka peri 250,000 dollaria, olisi voinut hyvin olla tyytyväinen tähän summaan ja halusta luovuttaa ylijäämän yhteiseksi hyväksi. Uhraamalla yhden osan perinnöstään olisivat noiden jättiläisomaisuuksien perijät itselleen pelastaneet loput ja heikontaneet kommunismia. Sitä paitsi epäilen suuresti, tokko suuret omaisuudet tekivät niiden

omistajia hyväksi tai onnellisiksi."

"Jos Yhdysvalloissa v. 1887 olisi säädetty tuollainen laki, olisivat useimmat miljoonainomistajat muuttaneet omaisuutensa rahaksi ja siirtyneet Euroopan asumaan", huomautin Forestin selityksiin.

Tämä vastasi: "Niin luulen minäkin. Mutta se, joka saa haltuunsa suuren omaisuuden, jota hän ei itse ole koonnut, voi hyvin suorittaa kunnalle suuren veron, ja tuollaisen perintöveron aiheuttama suurten omaisuuksien paloittelu olisi katkaissut kärjen kommunistiselta kiihotukselta. Luonnollisesti olisi tuollainen perintövero pantu toimeen isompien sivistysvaltioiden välillä tapahtuneiden neuvottelujen jälkeen kaikissa yht'aikaa."

"Kiusaus koettaa välttää korkeata veroa olisi ollut sangen suuri", vakuutin minä. "Monet olisivat koettaneet ainakin osaksi päästä kiertoteitse veroa maksamasta joko ilmoittamalla perintönsä viranomaisille todellista pienemmäksi tai lahjoittamalla jo eläessään osan omaisuudestaan lapsilleen ja sukulaisilleen."

"Petoksen yritys olisi voitu rangaista koko omaisuuden menettämällä", sanoi Forest; "lahjat taas olisi voitu verottaa samoin kuin perintö. Tuollaisen lain oikeudenmukaisuuteen ja siunausta tuottavaan vaikutukseen nähden olisi kyllä voitu ottaa lukuun joitakuuta vaikeuksia sen käytäntöön panossa, varsinkin kun nämä vaikeudet vain alussa olisivat olleet pahempaa laatua. Niin pian kun rautatie- ja sähkölennätinlinjat olisivat olleet hallituksen huostassa ja teollisuus ja elintarpeiden kauppa siirtynyt osuuskunnille, olisivat 50 tai 100 miljoonan dollarin omaisuudet olleet vain muistoja, sillä nuo muutokset olisivat estäneet sekä köyhtymistä että suurten rikkauksien syntymistä. Välittäjien ja välikauppiaiden luku olisi melkoisesti vähentynyt, jokainen mies olisi rohjennut käydä hyötyä tuottavaan työhön ja saanut siitä palkan, joka olisi vastannut hänen työnsä hyvyttä ja paljoutta."

"Eikö olisi muodostunut sellaisia nurkkakuntia kuin ne, joilla te väititte olevan niin suuren vaikutuksen teidän hallitukseenne?" kysyin minä. "Ja eivätkö ne olisi itselleen anastaneet tuotto- ja kulutusyhdistysten johtoa? Eivätkö tuollaiset nurkkakunnat olisi voineet maksaa hyvälle työntekijälle huonosti, huonolle suosikilleen taas hyvin?"

"Sellaista olisi voinut tapahtua; mutta seurauksena olisi ollut, että kelvolliset työmiehet olisivat jättäneet osuuskunnan, jossa heitä petettiin laiskurien ja hutilusten hyväksi. He olisivat helposti päässeet toiseen osuuskuntaan, sillä hyviä työmiehiä pidetään arvossa kaikkialla, missä kilpailu vallitsee. Sitävastoin osuuskunta, joka olisi karkoittanut parhaat työmiehensä, olisi mennyt taaksepäin ja tullut kykenemättömäksi kestämaan kilpailua. Tuollaiset haitat olisivat siis helposti itsestään korjautuneet."

"Luonnollisesti puollatte keskinäisiä vakuutusyhtiöitä eri ammatteihin kuuluvien osuuskuntien kesken, yhtiöitä, jotka vakuuttaisivat kaikki osakkaansa tapaturmien, sairauden ja työkyvyttömyyden varalta ja myöntäisivät heille määrätystä iässä eläkkeen", sanoin minä. "Ja kai nämä vakuutusyhtiöt olisivat myöntäneet myös palo- ja henkivakuutuksia?"

"Se seuraisi tietysti järjestelmästä, joka kommunismin tarjoamiin harvoin etuihin yhdistää kaiken sen hyvän, mikä on tuloksena vapaasta kilpailusta", vastasi Forest.

"Olisitteko edistäneet maahanmuuttoa?" kysyin edelleen. "19:nneen vuosisadan lopulla olivat monet rehelliset, hyvää tarkottavat, ei suinkaan ahdasmieliset ihmiset, joita ei kukaan voinut syyttää muukalaisvihasta, sitä mieltä, että Yhdysvallat olivat jo itseensä ottaneet kaikki vieraat ainekset, jotka ne vielä voivat sulattaa, ja että jällellä olevat maat olisivat olleet varattavat Yhdysvaltain asukkaiden lapsille ja jälkeläisille. Vastenmielisyys enempää siirtolaisuutta vastaan oli varsinkin saksalaisten ja irlantilaisien dynamiitti sankarien syy."

"Voin kuvitella mielessäni", vastasi Forest, "että monet teidän aikananne siirtolaisten tavat ja omituisuudet olivat synnynnäisille amerikalaisille vastenmieliset ja että dynamiittisankarien rikokset maan lakeja vastaan, joka oli vieraanvaraisesti ottanut heidät vastaan, vaikuttivat syvää suuttumusta englantilais-amerikalaisissa. Siitä huolimatta luulen, että teidän aikalaisillanne oli täysi syy edistää siirtolaisuutta. Ankara lakien käyttäminen *kaikkia* sen rikkojia, niinhyvin *maassa syntyneitä* kuin *maahan muuttaneita*, vastaan olisi ollut maalle hyödyksi ja tehnyt tarpeettomiksi kaikki yritykset rajoittaa siirtolaisuutta. Todella haitallisia siirtolaisia ei kuitenkaan olisi voitu estää maahan pääsemästä, jos he vaan sinne tahtoivat päästä; sillä jos Yhdysvaltain satamat olisi suljettu heiltä, olisivat he tulleet maahan Mexikon tai Kanadan kautta."

"Samat näkökohdat tuotiin minun aikanani usein esiin", huomautin myöntäen.

"Sen verrattain vähäisen vahingon, minkä siirtolaiset aiheuttivat, korvasi monin kerroin se hyöty, minkä Yhdysvallat saivat Europasta tulevasta ihmisvirrasta", jatkoi Forest. "Se yksinkertainen tosiasia, että sadattuhannet terveet ihmiset, joiden kasvatusta oli Euroopan maille maksanut satoja miljoonia

dollareja, astuivat Amerikan mantereelle, oli Yhdysvalloille suuri voitto. Noiden miesten ja naisten pelkkä läsnäolo kohotti maan hintaa siellä, minne he asettuivat, siten rikastuttaen maan omistajia. Monet siirtolaisista olivat opinkäyneitä työmiehiä ja käsityöläisiä, toiset taiteilijoita ja tiedemiehiä. Mutta nämä miehet ja naiset eivät tunteneet maan tapoja, liike-elämää ja muita olosuhteita, eivätkä monasti englannin kieltäkään. Heidän täytyi sentähden täällä toimintaansa *alkaessaan* tyytyä alhaisimpiin paikkoihin. Senkautta he luonnollisesti nostivat enemmän tai vähemmän korkeampiin paikkoihin ne, jotka jo asuivat Yhdysvalloissa."

"Monet näistä ihmisistä, jotka tulivat tänne kaikista osista Europpaa, olivat kykeneviä ja sivistyneitä ihmisiä, joista aikaa myöten tuli vanhempien uudisasukasten edistyviä kilpailijoita. Mutta alituinen ihmisvirta, joka valui Europpasta Yhdysvaltoihin, rikastutti ja kohotti kuitenkin alinomia Amerikan kansaa, ja sentähden olivat kaikki siirtolaisuutta vastaan suunnatut iskut epäviisaita. Lainlaatijat, jotka puolustivat sellaisia toimenpiteitä, muistuttavat minusta miestä, joka tahtoi teurastaa hanhen, joka joka päivä muni kultamunan."

Hetken vaitiolon jälkeen päätti Forest selityksensä seuraavasti: "On tietysti mahdotonta esittää sellaisia ehdotuksia yhteiskunnan parantamiseksi, että kaikkien sellaisten ehdotusten tulee sisältää kaksi perusaatetta. Kaikkien parannusehdotusten tarkoituksena pitäisi olla *poistaa inhimillisestä yhteiskunnasta ansaitsematon köyhyys* hävittämällä sen pelko tarkoituksenmukaisten vakuutuslaitosten avulla ja *säilyttää vapaa kilpailu*, tuo valtava voima, joka alituisesti kannustaa jokaista käyttämään paraat voimansa itsensä ja ihmiskunnan kohottamiseksi korkeammalle asteelle."

KAHDEKSAS LUKU.

Kun olin jättänyt herra Forestin viimeisen keskustelumme jälkeen, olin osittain hänen selitystensä, osittain omien havaintojeni kautta tullut vakuutetuksi siitä, että kommunismi ei ollut, niinkuin tri Leete väitti, perustanut inhimillisen onnellisuuden tuhatvuotista valtakuntaa, vaan päinvastoin monessa suhteessa vienyt ihmiskuntaa alaspäin!

Minulle oli selvää, että minun täytyi suoraan kertoa tri Leetelle kantani muutos ja jättää opettajatoimeni Shawmut-Collegessa, huolimatta välttämättömistä huonoista seurauksista.

Tri Leete oli kohdellut minua mitä suurimmalla hyvydellä. Olin varma siitä, että rakastettava isäntäni olisi minulle suonut ystävyytensä siinä tapauksessa, etten heti alusta olisi kommunistiin innostunut. Hän olisi varmaan sietänyt toisia mielipiteitä, kunhan en vain olisi julkisesti ryhtynyt hallitusta vastustamaan. Ehkä hän olisi suostunut liittoonikin Edithin kanssa. Mutta nyt olivat asiat vallan toisin. Mielipiteitteni muutos oli varmaan tuntuva tri Leetestä peräti vastenmieliseltä. Hän oli minua suosittanut miehenä, joka oli erikoisesti sopiva Forestin seuraajaksi 19:nneen vuosisadan historian professorina. Nimitykseni oli kokonaan hänen suosituksensa ansio ja kommunistista luopumiseni täytyi ehdottomasti vahingoittaa tri Leeten arvoa kansalaisten silmissä. En epäillytkään, että tämä koskisi syvästi isäntääni. Olihan äkillinen mielipiteitteni vaihdos yhteiskuntajärjestykseen näin seuraus siitä, etten tuntenut kansantaloudellisia ja yhteiskunnallisia oppeja ja kokemuksia. Siitä huolimatta täytyi luopumiseni vahingoittaa minua suuresti tri Leeten perheessä ja valtiollisissa piireissä. Eikö minua täytynyt katsoa pintapuoliseksi, mitättömäksi ja kiittämättömäksi ihmiseksi, joka en ainoastaan ollut muutamassa viikossa muuttanut omaisuuden yhteyden innokkaasta puolustajasta tämän opin jyrkäksi vastustajaksi, vaan myös käytöksellään saattanut hyväntahtoisen ystävänsä sangen kiusalliseen asemaan?

Ja mitä oli Edith ajatteleva mielenmuutoksestani ja luopumuksestani professorin virasta? Hän rakasti ja kunnioitti isäänsä. Tulisiko hänen nuori taipumuksensa tässä vaikeassa taistelussa osottautumaan elinvoimaiseksi? Sokean ihastukseni uuteen asiain järjestykseen oli hallituksen sanomalehdistö tehnyt koko maalle tunnetuksi. Luopumiseni tästä opista heti sen jälkeen, kun lähemmin olin tutustunut siihen ja sen toimeenpanemisen seurauksiin, asetti hallituksen äänenkannattajat sangen kiusalliseen, melkeinpä naurettavaan asemaan. Oli arvattavaa, että minua kohdeltaisiin periaatteettomana kansan villitsijänä, ehkäpä vaarallisena roistonakin. Luonnollisesti voin odottaa, että minut pistettäisiin jonkin kolmannen luokan toiseen asteeseen ja minulle määrättäisiin mahdollisimman epämiellyttävä työ, mitä keksiä voi, — jollei minua vaan teljettäisi suoraa päätä houruinhuoneeseen. Voisinko enää ajatellakaan vaatia Edith Leeteä, joka oli kasvanut arvossapidetyn isänsä kodissa kuin kukkanen hyvin hoidetussa puutarhassa, jakamaan kohtalonsa miehen kanssa, jota ihmisten täytyi pitää joko heikkopäisenä lavertelijana tai periaatteettomana teeskentelijänä, jolle paikka kolmannen luokan toisessa asteessa oikeastaan vielä oli aivan liian hyvä.

Pelko, että kadottaisin Edithin rakkauden, työnsi joksikin aikaa kaikki muut ajatukseni syrjään; sillä Edith Leetessä rakastin Edith Bartlettia ja ajatus, että Edith voisi minusta luopua, painoi kuin alppivuori sydäntäni. En koskaan eläissäni ollut tuntenut itseäni niin toivottoman kurjaksi, kuin kulkiessani tri Leeten taloa kohti viimeisen keskusteluni jälkeen herra Forestin kanssa.

Silmänräpäyksen punnitsin mielessäni ajatusta lopettaa kurja, toivoton elämäni omalla kädelläni; mutta sitte päätin kestää kohtaloni kuin mies. Astuin siis tri Leeten taloa kohti, lujasti päättäneenä sanoa ystäväilleni suoraan totuuden ja tehdä velvollisuuteni kunniallisena miehenä.

Tapasin tri Leeten, joka aina muulloin oli ystävällinen ja tyven, kiihoittuneessa mielentilassa. Hänen katseensa oli huolestunut ja samalla uhkaava. Ennenkuin ehdin häntä puhutella, pysähtyi hän huoneen läpi kulkiessaan eteeni ja sanoi:

"Olen saanut luotettavan tiedon, että yhteinen ystävämmme Fest tahtoo nostaa radikaalit kapinaan. Viimeisinä päivinä on pidetty useampia salaisia kokouksia ja minä tiedän, että Festillä on aikomus alkaa kapina täällä Bostonissa."

"Kuinka aiotte tehdä tyhjäksi hänen yrityksensä?" kysyin minä. "Aiotteko kutsua kokoon kansalaiset ja antaa vangita salaliittolaiset? Olen kaikissa tapauksissa käytettävissä", lisäsin, iloissani, että voin isäntääni palvella ainakin radikaaleja vastaan. Sillä minä inhosin heidän oppejaan vielä enemmän kuin heidän johtajiaan.

"Epäilen, tokko on valtiollisesti viisasta julaista kehoitusta kansalaisille", vastasi tohtori. "Sellaisen toimenpiteen kautta saisi salaliitto vaan liian suuren merkityksen. Olisi pitänyt antaa tuo Fest lääkärien hoitoon heti, kun hän viime kerralla jätti taloni. Hän yksinään on vaarallinen. Hänen kannattajansa eivät itsessään merkitse suuria. Mutta kapina voi aina tulla vaaralliseksi sellaisen miehen ollessa johtajana, jossa, kuten Festissä, rohkeuteen ja persoonalliseen voimaan yhdistyy jonkinlainen raaka kaunopuheisuus. Varovaisuuden vuoksi olen antanut käskyn vangita salaliiton päämiehen ja viedä hänet varmaan paikkaan lääkärin hoidettavaksi."

Minä en voinut tätä askelta hyväksyä, vaikka se olisikin tehonnut. Minuun vaikutti epämiellyttävästi, ettei tahdottu kohdella valtiollista vastustajaa avonaisesti sellaisena ja tehdä häntä vaarattomaksi, vaan että taas tässäkin tapauksessa lörpöteltiin parannuslaitoksesta ja lääkärin hoidosta. Katsoin kuitenkin tällä kertaa hyödyttömäksi esittää mielipidettäni tällaisesta valtiollisten vastustajain kohtelusta ja kysyin herra Leeteltä vain, olisiko hänellä joitakuuta minuutteja aikaa uhrata omille asioilleni. Katsoin velvollisuudekseni puhua nyt avonaisesti Edithin isän kanssa.

Ystävällisesti, kuten aina, kääntyi tri Leete puoleeni ja pyysi minua, jos ei minulla ollut mitään sitä vastaan, lykkäämään keskustelumme seuraavaan aamuun.

Suostuin siihen.

Menimme ruokailuhuoneeseen ja istuuduimme pöytään. Rouva Leete oli tuottanut keittolaitoksesta kevyen illallisen; mutta kellään ei ollut ruokahalua. Olimme kaikki levottomia.

Tri Leete katsoi kelloaan.

"Festin pitäisi jo olla virkamiesten ja lääkärien hallussa", sanoi hän.
"Odotan vaan tietoa siitä."

Kun oli kulunut muutamia minuutteja levottomassa odotuksessa, kuulimme kadulta melua. Suuri kansanjoukko täytti eteisen ja ruokailuhuoneen. Etumaisena oli Fest, joka nähtävästi oli kestänyt kiivaan taistelun. Hänen villainen paitansa oli revitty ja teurastuspilusta, jota hän piti oikeassa kädessään, tippui verta.

"Tässä olen taas, tri Leete", huusi hän mahtavalla, hiukan käheällä äänellään. "Olen teitä varoittanut ja sanonut teille, etten enää koskaan astuisi taloonne ystäväniä. Ja koska te, kirottu vanha teeskentelevä tyranni, olette antaneet käskyn sulkea minut, terveen ihmisen, houruinhuoneeseen, olen minä päättänyt, että teidän vielä tänä iltana pitää kuolla. Bostonin kansa pitää vapautettaman teidän hirmuvallastanne."

Minä sieppasin veitsen ja astuin tri Leeten sivulle, valmiina suojelemaan häntä ruumiillani.

Mutta tässä silmänräpäyksessä väkijoukon huomio kiintyi Forestiin, joka tunkeutui joukon läpi, hyppäsi ruokapöydälle ja hetkeäkään odottamatta huusi: "Te kaikki tunnette minut ja tiedätte, että olen tämän miehen vihollinen." Samalla hän osotti tri Leeteä. "Kun en tahtonut puolustaa viheliäistä hallitustamme, erotettiin minut professorinpaikastani ja tri Leete oli se, joka osotti minulle renginpaikan yliopistossa."

"Sepä on aivan tuon kurjan ukkorähjän tapaista", huusi eräs likaisennäköinen mies.

"Senvuoksi sanon: Alas hallitus, joka tahtoo kuristaa puhevapauden!" puhui Forest edelleen. "Alas hirmuvalta! Mutta älkäämme teurastako tätä vaivaista vanhaa syntistä. On arvotonta meidän kaltaisille voimakkaile, aseellisille miehille, aivan sopimatonta, tappaa aseeton, vanha ihminen. Sulkekaamme hänet samaan hulluinhuoneeseen, johon hän tahtoi lähettää ystävämme Festin."

"Niin! Aivan oikein! Sulkekaa hänet hulluinhuoneeseen!" mylvivät radikaalit.

Oli selvää, että Forest koetti pelastaa tri Leeten henkeä. Katseeni sattui Edithiin. Hän oli kuolonkalpea, mutta tyven. Hän oli kietonut vasemman käsivartensa isänsä ympäri ja hänen katseensa kohtasi minun katseeni ystävällisenä, kuten aina. Onnettomuudeksi huomasi Fest tämän Edithin katseen ja hänen mustasukkaisuutensa purkasi uudella vimmallalla esiin.

"Te kirotut narrit", huusi hän kiukusta melkein tukehtuneella äänellä. "Ettekö huomaa, että Forest koettaa pelastaa tuon kavalan ja vaarallisen vanhan tyrannin hengen? Mutta sen ei pidä häneltä onnistuman. Osanani saaliista vaadin Leeten henkeä ja hänen elävän tyttärensä."

"Tee, mitä tahdot, Bob", huusivat jotkut joukosta.

"Jättäkää tämä talo, Forest", käski Robert Fest. "Minulla ei ole mitään vihaa teitä vastaan. Mutta jos astutte tielleni, saatte kantaa seuraukset."

"Niin kauan kun minä elän, ette tässä talossa murhaa tätä miestä", vastasi Forest. "Teidän pitäisi hävetä, Fest! Teidän käytöksenne ei ole kunniallisen miehen arvolle sopiva."

"Vaiti, narri", huusi Fest raivoissaan. "Tuo teeskentelevä lurjus Leete on jo kyllin kauan pitänyt kansaa orjuudessa. Hänen täytyy kuolla, ja jollet sinä väisty matkaasi, saat seurata häntä helvettiin."

Vimma, jommoista en koskaan ennen ollut tuntenut, valtasi minut.

"Mitä on tämä vanha mies tehnyt, herättääkseen verenhimoasi, sinä kehno, tunnoton pelkuri", huudahdin, hyökäten Festiä kohti, pistääkseni veitseni hänen rintaansa. Mutta tusina käsiä teki minut aseettomaksi, samalla kun Fest käski:

"Pistäkää tuo riemuvanhus säkkiin ja viskatkaa hänet mereen. Vaikka en olekaan professorin silmissä kunniallinen mies, pidän kuitenkin sanani ja olen tuolle esiinkaivetulle kummitukselle luvannut, että upotan hänet kuin koiranpenikan, jos hän vielä kerran juoksee jalkoihini."

Hän kohotti verisen kirveensä ja astui tri Leeteä kohti, joka seisoj liikkumattomana paikallaan, harmaat silmänsä suunnattuina raakaan vihamieheensä.

Vielä kerran koetti Forest pelastaa vanhan herran henkeä, asettumalla tämän eteen; mutta eräs mies, jolla oli siivoton parta ja pienet, eläimellisesti kiiluvat silmät, iski pitkän veitsen uskollisen Forestin rintaan. Sanoen: "Me olemme kuitit, Leete", hän vaipui maahan.

Edith taisteli kahden miehen kanssa, jotka koettivat häntä erottaa isästään, kun Festin teurastuskirves putosi tri Leeten harmaaseen päähän.

Sanaakaan sanomatta hän kuolleena vaipui lattialle.

Edith parkaisi äänekkäästi ja meni tainnoksiin. Fest otti hänet hänen isänsä verellä tahrattuihin käsivarsiinsa.

"Hän kieltäytyi tulemasta vaimokseni", sanoi hän, irvistäen samalla kertaa raa'asti ja ilkeästi. "Nyt hän on minun, ilman tyhmiä avioliittomenoja."

Ja astuessaan Edithiä pois kantaen ovea kohti huusi hän kumppaneilleen: "Pojat, lyökää kuoliaaksi kaikki hallituksen ystävät! Tunnin päästä tapaan teidät raatihuoneella."

Tein viimeisen, epätoivoisen ponnistuksen, ravistaakseni päältäni miehiä, jotka minua pitelivät kiinni ja — heräsin 31 p:nä toukokuuta v. 1887 omassa vuoteessani. Vieressäni olivat eräs lääkäri ja palvelijani Sawyer, jotka pitkän aikaa olivat turhaan koettaneet saada minua heräämään syvästä, mesmeristin aiheuttamasta unesta.

Kului enemmän kuin tunti, ennenkuin ajatuskykyni palasi; mutta sitte syvä huokaus teki ahdistuksestani lopun.

Salaman nopeudella kulkivat hauskan ja samalla kuitenkin kauhean uneni yksityiskohdat silmiäni ohi. Uudelleen punnitsin mielessäni niitä perusteita, jotka tri Leete ja Forest olivat mielipiteittensä

puolustukseksi esittäneet, ja tunsin itseni sanomattoman onnelliseksi tietäessäni, että elin 19:nneellä vuosisadalla enkä kommunistisessa yhteiskunnassa, joka minusta tuntui jättiläiskokoiselta kuritushuoneelta rangaistusvankien kapinan-aattona.

"Mieluummin tahdon kuitenkin tehdä vapaudessa raskasta työtä, kun joka päivä vankilankaltaisessa yhteiskunnassa olla muutamia tunteja enemmän joutilaana", sanoin ajatuksiin vaipuneena itsekseni. "*Sillä työ ei ole mikään onnettomuus.* Ja ennenkuin taivun kommunistisen orjuuden alaiseksi, tahdon mieluummin toimia muutamia vuosia kauemmin ja kieltäytyä muutamista elämän mukavuuksista. Useimmat nautinnot, joita tavoitamme, näyttävät sitäpaitsi haluttavimmilta niin kauan, kun meillä ei niitä ole. Kun olemme saavuttaneet, mitä olemme tavoittaneet, ja sen nautintoon tottuneet, kadottaa se melkein aina kaiken viehätöksensä."

Päätin vastaisuudessa uhrata paraat voimani kaiken sen edistämiseksi, minkä täytyy olla ihmiskunnalle onneksi, mutta ennen kaikkea kehoittaa tyytyväisyyteen, joka on inhimillisen onnen ainoa luotettava perusta. Onnellisuushan ei suinkaan riipu niin paljoa hyvinvoinnista, kuin moni luulee: niin, todellisuudessa maine ja rikkaus liiankin usein hävittävät onnellisuuden. Tunnemmeko itsemme onnellisiksi vai emmekö, riippuu suureksi osaksi elämäkatsomuksestamme.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KOMMUNISTINEN YHTEISKUNTA VUONNA 2000
***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting

free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a

replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.

- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.